

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2019

MARIE PLÍŠKOVÁ

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Interkulturní partnerské vztahy v České republice
Marie Plíšková

Bakalářská práce
2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marie Plíšková**
Osobní číslo: **H16297**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Interkulturní partnerské vztahy v České republice**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování:

Práce se zabývá partnerskými dvojjazyčnými vztahy v České republice se zaměřením především na východní Evropu. Cílem práce je zjistit, jaké je vnímání většinou společností těchto rodin. Práce je rozdělená na dvě části: v teoretické části budou vymezeny základní pojmy, důvody emigrace či některé problémy s integrací cizinců do společnosti. V praktické části práce využívá kvalitativních metod, konkrétně metody polostrukturovaného rozhovoru.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Cizinci v České republice: Foreigners in the Czech Republic. Praha: Scientia, 2001.

Cizinci v regionech ČR. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-86878-48-1.

RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, TRBOLA, Robert, ed. Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. I, Integrační politika. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-19-8.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Hájková**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **1. dubna 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. června 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 27. listopadu 2017

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 31.3.2019

Marie Plíšková

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Lucii Hájkové, bez které by tato práce nemohla vzniknout, za její odborné vedení, cenné rady, připomínky a čas, který mi věnovala. Velké poděkování patří i všem informantům, kteří se mnou vedli rozhovor a poskytli mi svoje důvěrné informace ze svého osobního života.

ANOTACE

Práce se zabývá partnerskými dvojjazyčnými vztahy se zaměřením především na východní Evropu. Cílem práce je zjistit, jaké je vnímání většinovou společností těchto rodin. Práce je rozdělená na dvě části: v teoretické části budou vymezeny základní pojmy, důvody emigrace či některé problémy s integrací cizinců do společnosti. V praktické části práce využívá kvalitativních metod, konkrétně metody polostrukturovaného rozhovoru.

KLÍČOVÁ SLOVA

Migrace, integrace, interkulturní vztahy, kultura, bilingvismus.

TITLE

Intercultural partnerships in the Czech Republic

ANNOTATION

The thesis deals with intercultural partnerships focusing mainly on Eastern Europe. The aim of the thesis is to find out what is the perception of the majority society of these families. The thesis is divided into two parts: in the theoretical part will be defined basic terms, reasons for emigration or some problems with the integration of foreigners into society. In the practical part of the thesis he uses qualitative methods, specifically semi-structured interviewing methods.

KEYWORDS

Migration, integration, intercultural relations, culture, bilingualism.

OBSAH

Seznam tabulek a grafů.....	11
Úvod	12
1 Migrace	14
1.1 Druhy migrace	14
1.1.1 Vnitřní/interní migrace	15
1.1.2 Mezinárodní migrace	15
1.1.2.1 Nucená/násilná migrace	15
1.1.2.2 Dobrovolná migrace.....	15
1.1.2.3 Trvalá/dlouhodobá migrace	16
1.1.2.4 Dočasná/krátkodobá migrace.....	16
1.1.2.5 Legální migrace	16
1.1.2.6 Nelegální/ilegální migrace	17
1.2 Důvody k migraci	17
2 Integrace	19
2.1 Asimilace	20
2.2 Marginalizace.....	20
2.3 Segregace	21
2.4 Výchova k toleranci	21
3 Interkulturní partnerské vztahy.....	23
3.1 Vznik vztahu	24
3.2 Komunikace	26
3.2.1 Způsoby dorozumívání se s partnerem	27
3.2.2 Verbální komunikace.....	27
3.2.3 Neverbální komunikace	28
3.3 Typologie národních kultur dle rozdělení Geerta Hofsteda.....	30
3.3.1 Vzdálenost moci	32
3.3.1.1 Velká vzdálenost moci	33
3.3.1.2 Malá vzdálenost moci	34
3.3.2 Individualismus vs. Kolektivismus.....	35
3.3.2.1 Individualismus.....	35

3.3.2.2	Kolektivismus	36
3.3.3	Maskulinita vs. Feminita.....	37
3.3.3.1	Maskulinita	38
3.3.3.2	Feminita	38
3.3.4	Vyhýbání se nejistotě.....	39
3.3.4.1	Slabé vyhýbání se nejistotě.....	40
3.3.4.2	Silné vyhýbání se nejistotě.....	40
3.3.5	Dlouhodobá vs. Krátkodobá orientace.....	41
3.3.5.1	Dlouhodobá orientace	41
3.3.5.2	Krátkodobá orientace	42
3.4	Vznik vztahu a kultura	42
3.4.1	Kulturně homogenní společnosti	43
3.4.2	Otevřené kultury	43
3.4.3	Endogamie vs. Exogamie	44
3.4.4	Kultura ve vztahu.....	44
3.5	Výhody vztahu.....	45
3.6	Nevýhody vztahu	47
3.7	Statistiky interkulturních sňatků v České republice	49
4	PRAKTICKÁ ČÁST	52
4.1	Cíle výzkumného šetření a výzkumné otázky	52
4.2	Metody výzkumného šetření.....	52
4.3	Výběr výzkumného vzorku.....	54
4.4	Realizace výzkumného šetření.....	55
4.5	Případové studie.....	56
4.5.1	Případová studie č. 1 – I1a, I1b	56
4.5.2	Případová studie č. 2 – I2a, I2b	58
4.5.3	Případová studie č. 3 – I3a, I3b	60
4.5.4	Případová studie č. 4. – I4a, I4b	62
4.5.5	Případová studie č. 5 – I5a, I5b	63
4.5.6	Případová studie č. 6 – I6a, I6b	64
4.6	Výsledky a interpretace dosažených dat.....	66

4.6.1	1. dílčí otázka (DO1): Proč se cizinci rozhodli pro pobývání v České republice?	66
4.6.2	2. dílčí otázka (DO2): Jak byli partneři přijati rodinou svého partnera?	68
4.6.3	3. dílčí otázka (DO3): Ovlivnil interkulturní vztah partnerů nějakým způsobem jejich vztahy s okolím?	71
4.6.4	4. dílčí otázka (DO4): Ovlivnila partnery vzájemná kultura?	75
4.6.5	5. dílčí otázka (DO5): Jsou pro děti v interkulturním vztahu nějaké výhody?	80
	Závěr	84
	Použitá literatura	84
	Přílohy	90

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Graf č. 1. Sňatky cizinců 2004-2016.....	50
Graf č. 2. Sňatky cizinců podle vybraných státních občanství v letech 2004-2016.....	51
Graf č. 3. Výběrový soubor informantů.....	55

ÚVOD

Kultura se odedávna míchá a spojuje. Se vznikem nových národů, národností a kmenů docházelo souběžně i k předávání jednotlivých kultur, a to jak mezi národy samotnými, tak i mezi jednotlivými státy. Tento proces byl vždy považován za něco samozřejmého a nebyl mu kladen větší význam. Doba se však neustále měnila, přinášela s sebou nové poznatky a možnosti. Poslední dobou se fenoménu interkulturních partnerských vztahů začala klást větší pozornost, a jelikož je tento jev ve společnosti stále více patrný, začaly vznikat různé studie a výzkumy zabývající se důkladným zkoumáním této problematiky. Důkazem může být i počet interkulturních manželství v České republice, který se s každým rokem navyšuje.

Téma mé bakalářské práce, která se zabývá interkulturními partnerskými vztahy, vzniká na základě mé osobní zkušenosti, sama jsem totiž vyrůstala v rodině, která je složena z interkulturního partnerství. Chci se o této problematice dozvědět více informací, dostat se jí do hloubky a zjistit některé aspekty těchto vztahů, o kterých jsem do této doby netušila. Budu mít možnost setkat se s mnoha páry, které vedlo k uzavření interkulturního partnerského vztahu různé důvody a zjistit některé detaily z jejich partnerského života, který mi rozšíří obzory a dodají nové informace o jejich interkulturním životě.

Cílem této práce je zjistit, jak jsou interkulturní partneři přijímáni do české většinové společnosti se zaměřením na jedince, kteří jsou ve vztahu s partnery ze zemí východní Evropy. Cíl této práce bude naplněn pomocí polostrukturovaných rozhovorů, ve kterých budu zkoumat, jaké překážky museli partneři překonat a jaké jsou interkulturní aspekty jednotlivých národů. Bude zkoumáno, jak byli partneři přijati většinovou společností, ale i svou vlastní rodinou. Práce také zjišťuje, jaké výhody ve svém vztahu vidí jednotlivé dotazované páry v porovnání s monokulturními vztahy. Odhaluje, jak probíhá výchova dětí v interkulturním prostředí a jaké jsou její výhody. Jelikož se práce zabývá interkulturními vztahy, je zřejmé, že kultura v těchto vztazích hraje velkou roli. Práce se tedy snaží zjistit, jaké kulturní rozdíly mezi sebou jednotliví partneři v těchto vztazích mají, zda je kultura nějakým způsobem ovlivnila a jak se dokázali sžít s jinou kulturou než tou, kterou znali doposud.

Obsah práce bude rozdělen do čtyř kapitol. První tři kapitoly budou teoretické a poslední, čtvrtá, se bude zabývat praktickým výzkumem. V první kapitole nastíním základní problematiku migrace. V této části se budu zabývat druhy migrace a jejími důvody. Následující kapitola se bude věnovat integraci, a to konkrétně jejími druhy a výchovou k toleranci, která je v dnešní době pro soužití společnosti velmi důležitá, jelikož se v současnosti interkulturní

výchova velmi často opomíjí a jsou okamžiky, kdy nastávají interkulturní konflikty kvůli neznalosti jiných kultur, čemuž je možné se právě výchovou k toleranci vyvarovat. Poslední kapitola teoretické části se bude zabývat interkulturními partnerskými vztahy. V této nejdůležitější teoretické kapitole se chci zabývat tím, jaké důvody vedou jedince k uzavření interkulturního partnerství. Také mě zajímá, jak spolu partneři komunikují či jaké jsou mezi nimi rozdíly v používání nonverbální komunikace. Bude zmíněno i hlavní rozdělení kultur, které zavedl Geert Hofstede. V neposlední řadě se budu zabývat výhodami či nevýhodami vztahu a také uvedu několik grafů, které znázorní, jak počet interkulturních manželství poslední dobou stoupá ve statistikách a jaké národnosti v České republice se párují nejčastěji. Poslední, čtvrtá kapitola, bude věnována praktické části této práce. V praktické části uvedu cíle a otázky výzkumného šetření, které následně budu zkoumat. V této části taktéž popíši metody, které jsem zvolila pro výzkumné šetření. Definuji v ní i výzkumný vzorek, který mi poslouží k realizaci a naplnění výzkumu. Na každý vzorek také zpracuji případovou studii. Na závěr této kapitoly plánuji interpretovat výsledky, ke kterým v průběhu šetření dojdou.

1 MIGRACE

Migraci v dnešní době považujeme za běžný společenský jev typický pro většinu světa. Pro lidi znamená velkou životní změnu, která se postupně odráží ve všech životních oblastech jako je bydlení, vztahy či práce. Jedná se o přesun osob či celých skupin ze svého původního bydliště na jiné místo, kde se chystají dlouhodobě či krátkodobě pobýt. Změny ve způsobu života se dotýkají nejen migrujícího obyvatelstva, ale i obyvatel míst, kam migranti přicházejí – minimálně z pohledu vzájemného soužití.

Jedním z faktorů, který migraci ovlivňuje je také vyspělost ekonomiky státu, do kterého migrace směřuje. Čím je ekonomika cílové země vyspělejší, tím více ovlivňuje rozhodování migrující skupiny a její snahu se do dané země přesunout a usadit se v ní.

Migrace se dělí na emigraci a imigraci. Tyto dva pojmy se rozlišují z pohledu států, ze kterých nebo do kterých migrace směřuje. V případě, kdy migrant opouští svou rodnou zemi, znamená to emigraci a pro zemi, do které přichází, to znamená imigraci.¹

Na toto rozdělení se váží pojmy migrant, emigrant a imigrant. „*Za migranta je dle definice Organizace spojených národů považována každá osoba, která překročí mezinárodní hranice a zůstává v jiné zemi déle než rok (UNSD, 2012).*“² Jak plyne z pojmů emigrace a imigrace, je člověk, který zemi původu opouští nazýván emigrantem, zároveň je tentýž člověk pro zemi, do které přišel, imigrantem.

1.1 Druhy migrace

Migrace je neuvěřitelně rozmanitý jev. Vyskytovala se ve všech obdobích existence lidstva s různou intenzitou. V této kapitole rozebereme nejznámější možnosti a typy migrace. Migraci „[...] lze dělit dle tří kritérií: na vnitřní a mezinárodní migraci, na nucenou a dobrovolnou migraci a konečně na trvalou a dočasnou migraci.“³ Mezinárodní migraci lze také rozdělit na legální a ilegální.

1 SOBKOVÁ, Petra – ÖBINK HOBZOVÁ, Milena – TROCHTOVÁ, Ludmila. Odrazy emocí v postojích k imigrantům. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 23.

2 PALÁT, Milan. Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 10.

3 KING, Russell. Atlas lidské migrace. Praha: Mladá fronta, 2008, s. 8.

1.1.1 Vnitřní/interní migrace

Vnitřní neboli interní migrace se týká migrace, která se děje uvnitř daného státu mimo danou administrativní jednotku.⁴ Jedná se o zcela nejčastější typ migrace a nejpřirozenější pohyb člověka. Důvody k rozhodnutí k vnitřní migraci jsou různé a vždy velice individuální. V dnešní době jde především o přesun obyvatelstva z vesnic do měst, ale nemusí to být samozřejmě vždy pravidlem. Opačným pólem může být migrace obyvatel z centra velkých měst do satelitních městeček venkovského typu, kde nechybí komfort městského bydlení, ale zároveň budí dojem života v přírodě.

1.1.2 Mezinárodní migrace

„K mezinárodní migraci dochází mezi zeměmi daného kontinentu či různými kontinenty (kontinentální, resp. mezikontinentální migrace).“⁵ Do tohoto typu migrace se dá řadit jakákoliv migrace v rámci stěhování se nebo přesunu z jednoho státu do druhého. Mezinárodní migraci můžeme dále rozčlenit podle typů, tzn. z jakého důvodu k této migraci dochází, proč lidé opouštějí své domovy a migrují do jiných zemí, na jiné kontinenty.

1.1.2.1 Nucená/násilná migrace

Jedním z druhů mezinárodní migrace je migrace nucená/násilná. Nucená nebo také násilná migrace je taková, kde jsou lidé nuceni změnit místo pobytu ne z vlastního rozhodnutí, ale jsou vystaveni takovým podmínkám, že nemají jinou možnost než se přizpůsobit, resp. poslechnout autoritu, která svým vlivem tuto nucenou/násilnou migraci vyvolává. Za nejznámější nucenou migraci v novodobých dějinách, která se dostala do povědomí lidstva, se dá považovat nucená migrace židovského a romského obyvatelstva v době druhé světové války.⁶

1.1.2.2 Dobrovolná migrace

Dalším z druhů mezinárodní migrace je migrace dobrovolná. Dle rozdělení Andree De-mutha se dá dobrovolná migrace dělit na pracovní, řetězovou, neemigrační a inovační migra-

⁴ PALÁT, Milan. *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 9.

⁵ Tamtéž.

⁶ UHEREK, Zdeněk. Migrace ve společenských vědách. In UHEREK, Zdeněk a kol. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016, s. 37.

ci. „U pracovní migrace je klíčovým hnacím motivem vyhlídka lepšího zaměstnání (mzda, benefity, nové pracovní zkušenosti, budování kariéry a kariérní postup). Řetězová migrace probíhá za účelem sloučení rodiny. Jako neemigrační migrace lze dle této typologie chápat dočasnou migraci např. za účelem studií či výzkumu, aniž by se osoba trvale přestěhovala. A inovační migrace je všeobecně motivována zlepšením životních podmínek přesídlením do jiné oblasti či země.“⁷ Dobrovolná migrace vzniká tehdy, když se jednotlivci nebo skupina lidí rozhodnou k migraci sami z vlastní vůle a netlačí je žádné „push faktory“, které by je nutily k tomu, aby opustili zemi.

1.1.2.3 Trvalá/dlouhodobá migrace

Následujícím druhem je migrace trvalá/dlouhodobá. U trvalé či jinak řečeno dlouhodobé migrace migrant odchází ze země z vlastního rozhodnutí, z důvodu zlepšení životních podmínek nebo životní situace. Tento typ migrace musí trvat minimálně jeden rok. Důvody pro trvalou migraci mohou být dobrovolné i vynucené. Migrant většinou mění místo svého pobytu, jede do jiné země za určitým účelem (např. za práci, kdy je mu zaručena práce min. na jeden rok a tím selepší jeho životní situace.) Vzhledem k okolnostem se může z dlouhodobé migrace stát migrace trvalá. Po pěti letech se migrantovi naskytuje možnost k tomu, aby si podal žádost o trvalý pobyt.⁸

1.1.2.4 Dočasná/krátkodobá migrace

Dočasná neboli krátkodobá migrace nepřesahuje období jednoho roku. Můžeme do ní řadit migraci za účelem studia či sezónní práce. Pracovník/migrant změní své bydliště pouze na několik měsíců a po skončení tohoto účelu – např. ukončení studia – zemi opustí.⁹

1.1.2.5 Legální migrace

Migranti, co jsou v zemi legálně, dodržují všechny zákonné podmínky pro pobyt v dané zemi.¹⁰ Mají možnost práce, pohybu a bydlení. V případě, pokud by tito migranti překročili zákonnou dobu pobytu, stávají se nelegálními migranty.

⁷ PALÁT, Milan. *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 8.

⁸ GÜNTER, Vladislav. Imigrace do Československa a Česka po 2. sv. válce. In UHEREK, Zdeněk a kol. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016, s. 80.

⁹ PALÁT, Milan. *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 8.

1.1.2.6 Nelegální/ilegální migrace

Nelegální migrant je ten, který je v dané zemi ilegálně. Například z důvodu, že mu již uplynula doba pobytu a on i tak nadále v zemi setrvává nebo v případě, kdy se do země dostal nelegální/nezákonnou cestou (s falešnými dokumenty, bez vízového povolení, ...) zcela ilegálně.¹¹

1.2 Důvody k migraci

Odchod ze své původní domoviny do zahraničí je pro každého jedince složitý proces, který je většinou ovlivněn mnoha důvody a faktory, které se mohou prolínat, navazovat na sebe a vzájemně se doplňovat. V této části probereme některé důvody, které by mohly emigraci podpořit. V procesu emigrace je důležitý osobní status jedinců, velmi ji ovlivňuje také věk, pohlaví či vzdělání. Dalším důvodem může být i následování členů rodiny, kteří již ze země odešli a jsou usazeni v cílové zemi.

Důvody a impulsy k emigraci jsou obvykle velmi různorodé, ale i natolik závažné a komplexní, že přes riziko, které rozhodnutí k emigraci přináší, lidé tuto formu přenosu z místa na místo využívají.

V literatuře jsou často zmiňovány dva druhy faktorů, které působí na emigranty, aby opustili svou zemi a přesunuli se do jiné. Tyto faktory se nazývají „Push a pull faktory“. „Push faktory“ jsou faktory, které migranta nutí odejít ze země a „pull faktory“ jsou faktory jiné země, které migranta naopak přitahují.

Do „push faktorů“ můžeme řadit špatné zdravotnictví, diskriminaci, špatně ohodnocenou práci, válku nebo i přírodní katastrofy. Naopak do „pull faktorů“, které migranta do země přitahují, patří různé bezpečnostní důvody, dobré zdravotnictví, náboženská svoboda či více pracovních příležitostí.¹²

S těmito různými důvody se pojí i způsob, jakým migrant vybírá zemi, kam odjede. Jeho výběr ovlivňují další faktory – záleží na zemi, ze které odchází, tranzitních zemích¹³, kterými bude procházet a konečně i cílové zemi, kam plánuje jít. Důležité pro rozhodnutí pro

10 PALÁT, Milan. *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 9.

11 GÜNTHER, Vladislav. Imigrace do Československa a Česka po 2. sv. válce. In UHEREK, Zdeněk a kol. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016, s. 81.

12 PALÁT, Milan. *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 16-17.

13 Země, přes kterou migrant přejezdí do zvolené cílové země.

výběr cílové země mohou být i další podmínky. Jedná se například o míru tolerance v cílové zemi, historie země, ale i o různé faktory a náhody, které migranta mohou cestou potkat. Důležitá je i migrační politika zemí, kterými migrant prochází, a také imigrační politika cílové země, která se může snažit o omezení příchodů migrantů. Obvykle však platí, že si migrant vybírá za svůj cíl zemi, která není od jeho původní příliš vzdálená nebo si jsou obě země kulturně podobné (mají stejný jazyk, ...).¹⁴

¹⁴ DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In ŠÍŠKOVÁ, Tatjana a kol. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001, s. 17-19.

2 INTEGRACE

Integrace je celoživotní proces, který je součástí života každého jedince. Celý život se něčemu přizpůsobujeme, snažíme se adaptovat na nové podněty a přizpůsobit se měnícímu se prostředí. „*Integrace je komplexní proces začleňování nově příchozích do struktur hostitelské společnosti a oboustranný proces přizpůsobování, což vyžaduje aktivní přístup všech zúčastněných.*“¹⁵ Integrace nemůže proběhnout, pokud většinová společnost odmítá začlenění daného člověka či naopak, daný člověk se do nového prostředí nechce z různých příčin integrovat. V tomto případě by mohlo dojít k jeho izolaci. Přitom je velmi důležité, aby se jedinec začlenil do všech sfér života společnosti, do které přichází (např. na trh práce či přijal některé kulturní zvyklosti).

Sobková, Hobzová a Trochtová zmiňují Heckmana, který rozlišuje čtyři typy integrace. Jedná se o integraci strukturální, kulturní, interaktivní a identifikační. Strukturální integrace je taková, která upravuje práva a povinnosti imigranta v dané zemi, kulturní se zabývá změnami v myšlení či chování, a to jak u většinové společnosti, tak i u imigrantů, interaktivní se zaměřuje na sociální vztahy a trávení volného času přistěhovalců a identifikační zjišťuje, jak se imigranti v zemi cítí. Jedná se o osobní pocit imigrantů, takže se nedá přesně určit, jaké imigrant sdílí pocity k nové vlasti.¹⁶

Velký význam pro integraci má jazyk dané země. Čím lépe ho cizinec ovládá, tím je větší šance, že se lépe začlení. Může tím předejít mnoha komplikovaným a nepříjemným situacím, do kterých se může dostat. Neméně důležitá je i blízkost zemí, a to jak geografická, tak kulturní. Je důležité, zda země sousedí či nikoliv, jak velmi je odlišná jejich kultura, zda mají stejné náboženství, jaké názory zastávají, či mají-li alespoň trochu podobný jazyk.

Není však nutné, aby imigranti převzali všechny zvyklosti a kompletní způsob života a zcela se přizpůsobili většinové společnosti. Do určité míry je vhodné, když si ponechají svoje zvyky, tradice či kulturu, kterou si mohou dodržovat ve svém společenství/rodině. Je ale nezbytné, aby dodržovali zákony dané země a byl jim umožněn rovný přístup, stejně jako většinovému obyvatelstvu. Důležitým faktorem pro integraci je také to, zda žijí společně

15 DLUHOŠOVÁ, Helena. Integrace cizinců v České republice. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana a kol. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008, s. 77.

16 SOBKOVÁ, Petra – ÖBRINK HOBZOVÁ, Milena – TROCHTOVÁ, Ludmila. *Odrasy emocí v postojích k imigrantům*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 26.

s většinovou společností, anebo se izolují, vytváří vlastní společenství ve své komunitě. Tím se obvykle vyčlení a ocitají se na okraji společnosti.

V průběhu soužití imigrantů a většinové společnosti vzniká proces, který kultury navzájem ovlivňuje. Tento proces je známý pod pojmem akulturace. Uherek zmiňuje sociologa Bogurdase, který rozlišuje tři typy akulturace. Prvním typem je slepá akulturace, která vzniká soužitím dvou kultur vedle sebe, a tím přijímáním vzájemných hodnot. Následujícím typem je vnučená akulturace, kdy jedna kultura nutí své hodnoty a normy násilím skupině druhé. Posledním typem je demokratická akulturace, která přijímání nové kultury od té druhé respektuje a cení si jí.¹⁷

Drbohlav uvádí některé možnosti integrace. První se týká bezproblémové integrace, která může skončit až získáním státního občanství. Dalšími možnostmi integrace je asimilace, marginalizace či segregace.¹⁸

2.1 Asimilace

Matoušek popisuje asimilaci jako „[...] proces, během něhož jedna skupina přijímá normy, hodnoty a zvyklosti jiné skupiny.“¹⁹ Při asimilaci se etnikum natolik začlení do nové kultury, že jeho hodnoty a normy zanikají a přijímá všechny hodnoty a kompletní kulturu nové společnosti. K úspěšnosti tohoto procesu je důležitý neustálý kontakt etnik s většinovou společností, snaha o naučení jazyka, poznávání jejich kultury a zvyklostí.²⁰ Asimilaci můžeme dělit na dobrovolnou a na nucenou, kdy skupina nemá možnost odporovat a musí se do společnosti začlenit.

2.2 Marginalizace

Marginalizace je jev, kdy společnost odmítá jedince či celé skupiny a vyčleňuje je na okraj společnosti. Většinou jsou vyčleňováni jedinci, kteří nemají zájem přizpůsobit se většinové společnosti a raději tráví svůj čas ve své skupině, v níž dodržují své normy a tradice. Většino-

17 UHEREK, Zdeněk. Migrace a integrace. In UHEREK, Zdeněk a kol. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016, s. 57-58.

18 DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In ŠIŠKOVÁ, Tatjana a kol. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001, s. 23.

19 MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 27.

20 ČENĚK, Jiří – SMOLÍK, Josef – VYKOUKALOVÁ, Zdeňka. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada (Psyché), s. 52-53.

vá společnost má snahu tyto jedince uvést do nevýznamného postavení, aby se cítil méně vážen. Do vyčleněných skupin mohou spadat Romové, lidé s postižením či cizinci.²¹

2.3 Segregace

Segregace nastává, když se menšina a většina zcela nestýkají a nemají na sebe žádný vliv. Nedochozí ke vzájemnému ovlivňování kultur. K této situaci dojde, když většina považuje menšinu za méněcennou a odmítají ji ve své společnosti. Menšina se nemá důvod učit jazyk nové země, přijímat či tolerovat jejich zvyky, tradice či normy.²² Podle Tesaře je segregace v jistých situacích pro členy společnosti pozitivní. Menšina a většina jsou od sebe vzdáleny, nehrozí jim prolínání kultur a menšina nemusí měnit svůj život a může být stále v nepřetržitém kontaktu se svým etnikem, čímž neztratí žádné své normy a hodnoty a nemusí se nikomu přizpůsobovat. Zmiňuje také, že lidé jsou teritoriálně zaměřeni a tímto si dokáží uhlídat své teritorium před cizími vlivy.²³

2.4 Výchova k toleranci

Výchova k toleranci neboli multikulturní výchova je v dnešní době často probíraná problematika. Je důležité, abychom se dokázali sžít s jinou kulturou nebo jiným etnikem. Výchova k toleranci pomáhá a učí, jak přijmout jinou kulturu do většinové společnosti a je stejně důležitá pro danou menšinu, aby se do naší společnosti lépe adaptovala. V tomto procesu nám výchova k toleranci usnadňuje pochopit odlišnosti mezi kulturami. Napomáhá i tomu, aby jiná kultura či menšina pochopila tu naši a pokusila se s ní alespoň trochu sžít.

K tomuto procesu by měli napomáhat různí odborníci. Jakákoliv výchova nejvíce působí v raném věku. Je důležité, aby i tato multikulturní výchova byla dětem předkládána již na základních nebo středních školách, kde tomu mohou napomáhat pedagogové. Existují i různé kurzy či semináře, které mají za úkol pomoci seznámit jedince s kulturními rozdíly.²⁴

21 JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 149.

22 Tamtéž, s. 51-52.

23 TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 235.

24 ČÍŽKOVÁ, Šárka – JANÍŠ, Kamil. Sexuální a multikulturní výchova v sociálně odlišném prostředí. In ILJUK, Boris a kol. *Identita migrantů z východní Evropy a jejich integrace v českém prostředí: materiály vědecko-praktické konference konané dne 8. října 2011 v Jaroměři – Josefově k 20. výročí návratu černobylských krajanů do staré vlasti a usídlení v České Republice*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, s. 83.

Dnešní společnost se často skládá z více kultur, aniž bychom si to uvědomovali. Jsou však lidé, kteří nikdy do styku ani s jiným etnikem nepřišli, tudíž nevědí, jak se k nim mají chovat. Z tohoto důvodu Rámcový vzdělávací program zavedl předmět Multikulturní výchova. Dle Průchy má tato výchova za úkol pomoci žákům připravit se na různé sociální, ekonomické a politické styky s různými kulturami. „Mezi typická témata multikulturní výchovy zařazuje Průcha: etnikum, etnicitu, etnické vědomí, národ, národnost, národnostní menšinu, rasu a rasismus, kulturu, akulturaci, asimilaci, předsudky a stereotypy.“²⁵

Multikulturní výchova má za úkol informovat žáky o jiných kulturách, o jejich zvycích a odlišnostech, dále by je měla podporovat v myšlení, které je tolerantní vůči odlišnostem, či podporovat jejich vlastní kulturní identitu.²⁶ K tomuto nám mohou pomoci jisté příklady: porovnávání jiné kultury s českou, seznamovat žáky s příběhy lidí, kteří se úspěšně zaintegrovali, nevyvracet žákům negativní zkušenosti s jinými etniky či informovat žáky o tom, jak na sebe dané kultury působí.²⁷

Může se také stát, že při této výchově se najdou jedinci, kteří jsou intolerantní a jsou rasističtí vůči jiným skupinám lidí. Výchova k toleranci se snaží o změnu jejich postojů a myšlení. K tomuto úkolu může napomoci odlišování konkrétního člověka z kulturní skupiny (neodsuzovat celou skupinu kvůli jednotlivci), zajímat se a poznávat jiná etnika, kultury, jejich historii.²⁸

25 KOCOUREK, Jiří. O čem je multikulturní výchova? Předmět zkoumání a cíle. In ŠÍŠKOVÁ, Tatjana a kol. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008, s. 41.

26 Tamtéž, s. 42.

27 Tamtéž, s.183-184.

28 ŠÍŠKOVÁ, Tatjana a kol. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001, s. 182-183.

3 INTERKULTURNÍ PARTNERSKÉ VZTAHY

Interkulturní partnerské vztahy jsou součástí historie lidstva od jeho samého počátku. V některých kulturách však neměly tyto vztahy podporu a bylo trváno na tom, aby vztahy mezi jejich jedinci probíhaly pouze uvnitř jejich vlastní skupiny či společenství. Bylo to především z rasových a majetkových důvodů. Co se týče České republiky, tento jev se začal nejvíce zkoumat ve dvacátém století.²⁹ Česká společnost se nejvíce sdružovala s německým obyvatelstvem a občany z východního bloku. Po vstupu do Evropské unie se interkulturní vztahy v České republice ještě více rozrostly a byla zde velká možnost k dalšímu míšení kultur.³⁰

Interkulturní partnerské vztahy můžeme považovat za poměrně nové téma ve společnosti, které není ještě zdaleka podrobně prozkoumané. Americká socioložka Ann Baker Cottrell v roce 1990 zmínila, že z 367 knih a článků se pouze 13 % zabývala interkulturním partnerstvím. Toto téma se začalo pomalu zkoumat po 50. letech 20. století a největší rozmach přinesla 70. léta 20. století, která měla za důsledek druhá světová válka, kdy došlo díky pohybu vojáků k častému míšení kultur.³¹

Interkulturní partnerské vztahy mají mnoho synonym, které se vyskytují v literatuře. Pro příklad uvádím tyto (osobně přeloženo): smíšené partnerství/manželství, multikulturní partnerství, mezirasové partnerství/manželství, bilingvní rodiny apod.³²

Interkulturní partnerské vztahy se poněkud liší od mezietnických partnerských vztahů. Ann Baker Cottrell uvádí rozdíly, které nám mohou pomoci tyto vztahy od sebe odlišit. Oba jedinci se snaží udržovat vazby se svou kulturou, a to se může týkat i toho, že mají dvojí občanství. Dalším rozdílem je fakt, že interkulturní pár může žít v zemi, která není ani pro jednoho z nich původní a nepochází z ní, a tudíž jsou v této zemi cizinci. Posledním a zároveň nejdůležitějším rozdílem je, že většina národů je od sebe etnicky různorodá, a tedy nelze předpokládat, že interkulturní sňatek bude nutně zahrnovat obě velmi odlišné kultury.³³

29 V ČR interkulturní vztahy byly i jako v jiných zemích rozšířeny dávno před 20. stoletím, ale teprve v tomto století se začaly zkoumat a klást na ně větší pozornost.

30 LOUČÍMOVÁ, Bohumila. Interkulturní partnerské vztahy. In MORGENSTERNOVÁ, Monika a kol. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007, s. 101-102.

31 COTTRELL, Ann, Baker. *Cross-National Marriages: A Review of the Literature*. Journal of Comparative Family Studies, vol. 21, University of Toronto Press, 1990, No. 2, s. 151-152.

32 DERVIN, Fred. *Do intercultural couples „see culture everywhere“?: Case studies from couples who share a lingua franca in Finland and Hong Kong*. Civilisations, vol. 62, Institut de Sociologie de l'Université de Bruxelles, 2013, s. 132.

33 COTTRELL, Ann, Baker. *Cross-National Marriages: A Review of the Literature*. Journal of Comparative Family Studies, vol. 21, University of Toronto Press, 1990, No. 2, s. 152.

Rodinná terapeutka a klinická pracovnice americké asociace pro manželskou a rodinnou terapii Luciana C. Silva definuje interkulturní pár jako (osobně přeloženo): „[...] svazek mezi dvěma osobami, které mají odlišnou národnost, tento svazek může, ale nemusí obsahovat odlišnou rasu, etnicitu, náboženství a jazyk.“³⁴ Bohumila Loučimová ve své práci tento smíšený (interetnický) vztah rozděluje na dva druhy, jedním je rasově smíšený vztah a druhým je vztah interkulturní. Za rasově smíšený můžeme považovat vztah partnerů, kteří jsou biologicky (rasově) odlišní.³⁵ Interkulturní vztah, je ten, kdy partneři pocházejí ze dvou skupin s různým jazykem, historií nebo náboženstvím. Tito partneři pocházejí ze stejné lidské rasy.³⁶

3.1 Vznik vztahu

Vznik vztahu je provázen různými těžkostmi, ale i důvody, díky kterým se pár dal dohromady. Vždy by mělo jít o vzájemné sympatie jedinců, ale jsou v tom samozřejmě i jiné důvody, které hrají určitou roli. Navázání interkulturního partnerského vztahu je pro jedince málokdy jednoduchá situace, musí si při tom uvědomit, že jeden z nich opustí domov a bude muset alespoň trochu upravit své zvyky a přizpůsobit se nové kultuře, se kterou ne vždy může být smířen. Jde o situaci, kdy opustí svoji rodinu a vydá se napříč kulturami za svým novým partnerem/partnerkou.

Motivy k partnerství s jedincem z jiné kultury jsou většinou stejné jako v každém jiném vztahu. Můžeme za ně považovat lásku, atraktivitu a osobní vlastnosti.³⁷ Můžeme pozorovat jedince, kteří se již setkali s interkulturním partnerstvím, že k němu mají většinou pozitivní postoj, a na základě této zkušenosti více inklinují k navázání takového partnerství. Je to dáno tím, že si jsou již vědomi těžkostmi, které mohou partnerství provázet, ale zároveň mají větší toleranci ke kulturním rozdílům. Nedělá jim problém se pokusit s problémy vyrovnat, když ví, že i takovéto partnerství má budoucnost a smysl.³⁸

34 SILVA, C. Luciana – CAMPBELL, Kelly – WRIGHT, W. David. *Intercultural Relationships: Entry, Adjustment, and Cultural Negotiations*. Journal of Comparative Family Studies, University of Toronto Press, 2012, s. 857.

35 V této práci se soustředíme pouze na interkulturní vztahy, jelikož rasově smíšený vztah zahrnuje další aspekty, které se netýkají tohoto tématu.

36 LOUČIMOVÁ, Bohumila. *Psychologické aspekty interkulturních partnerských vztahů*. Diplomová práce. Praha, 2006: FF UK, s. 38.

37 Tyto motivy nemusí být vždy samozřejmé pro navázání interkulturního partnerského vztahu, ale jsou velice důležité pro zdravé fungování vztahu.

38 SILVA, C. Luciana – CAMPBELL, Kelly – WRIGHT, W. David. *Intercultural Relationships: Entry, Adjustment, and Cultural Negotiations*. Journal of Comparative Family Studies, University of Toronto Press, 2012, s. 860.

Často se stává, že jedinec pozná svou druhou polovičku, ale nejde o zcela osobní sympatie, ale o touhu poznat jinou kulturu, než je ta jeho. Cizinci mají často odlišnou kulturu, vlastnosti, které by jedinec u vlastní kultury jen těžko hledali, a toto vše mu přijde nesmírně atraktivní a chce se více s těmito vlastnostmi a kulturou seznámit. Tato možnost poznání svého partnera/partnerky je často postupem času pro oba z páru nepříjemná, jelikož si oba mohou postupně uvědomit, že spolu nejsou kvůli osobnostem toho druhého, ale kvůli okouzlení danou zemí/kulturou.³⁹

Nemusí být však pravidlem, že jedinci si časem přestanou být blízcí, protože je na partnerovi/partnerce zaujala především jeho/její odlišná kultura. V dnešní době, kdy máme spoustu možností vycestovat do zahraničí, např. za prací, za studiem nebo jen jako turista, můžeme poznávat jednotlivé kultury, naučit se další jazyk, pochopit zvláštnosti jiných kultur, než je ta naše. Tím se otevírají šance poznat při cestování někoho, kdo nám bude sympatický a díky již získaným zkušenostem bude vzájemný vztah funkční. Šance se zvyšuje tím, když v zahraničí pobýváme dlouhodobě. Čím déle v cizině jsme, tím je větší pravděpodobnost, že se seznámíme a navážeme partnerský vztah s člověkem, který v dané zemi žije.

Někdy se naopak může stát, že se jedinci sblíží právě z důvodu blízkosti kultur a jazyka. Partneři oceňují, že mají vzájemné podobné hodnoty, názor na vzdělání, manželství a různé další aspekty sociálního i soukromého života.⁴⁰ V kapitole „Statistiky interkulturních sňatků v České republice“, která se zabývá statistikami sňatků dle státního občanství, můžeme vidět, že tento příklad u nás dobře prezentují sňatky se Slováky.

Loučimová⁴¹ shrnula od autora, který se zabývá interkulturním manželstvím Dugana Romana osm typů lidí, kteří jsou typičtí k navazování interkulturních vztahů. Prvním typem jsou „vyvrhelové“, které vlastní společnost odmítá, a jsou v ní postaveni na okraji. Tito lidé se snaží o nalezení partnera/partnerky mimo svoji společnost, aby mohli konečně někde patřit a ostatní je neodsuzovali jako v jejich předchozím životě.

39 ČERNÁ, Dana a kol. *Partnerské soužití Čechů s cizinci*[online]. Hospodářská a kulturní studia, Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, 2009, s. 1-2. [cit. 2019-01-04].

Dostupné z:

http://www.hks.re/wiki/partnerske_souziti_cechu_s_cizinci?do=export_pdf&rev=0&id=partnerske_souziti_cechu_s_cizinci

40 SILVA, C. Luciana – CAMPBELL, Kelly – WRIGHT, W. David. *Intercultural Relationships: Entry, Adjustment, and Cultural Negotiations*. Journal of Comparative Family Studies, University of Toronto Press, 2012, s. 859.

41 LOUČIMOVÁ, Bohumila. *Psychologické aspekty interkulturních partnerských vztahů*. Diplomová práce. Praha, 2006: FF UK, s. 45.

Dalším typem jsou „rebelové“. Tito jedinci odmítají vlastní společnost a snaží se z ní nějakým způsobem vymanit. Pro příklad můžeme uvést různé idealisty nebo radikály.

Třetím typem jsou „podivíni“. Tito lidé si nemyslí, že je jejich vlastní společnost/skupina příliš důležitá v jejich životě. Považují se za samotáře, kteří odmítají náboženství, kulturu a další rysy své skupiny považují za nedůležité.

Následujícím typem jsou „kompenzující“. Ti hledají partnera, který je doplní o jejich druhou polovinu. Partnery si hledají z důvodu, že se cítí neúplní a chtějí si ucelit svůj život. Tento typ člověka se může vyskytovat i v monokulturním partnerství. Není zde chyba jeho kultury, ale je to pouze osobní pocit.

Mezi tyto typy lidí patří i člověk zvaný „dobrodruh“. Tento typ člověka je zvědavý a chce poznávat cizí kultury, se kterými neměl v minulosti příliš zkušeností. Nechce typický vztah s člověkem ze stejné kultury, jelikož ví, co od něj může přibližně očekávat a tento vztah ho unavuje.

Dalším typem jsou „emigranti“. Ti odcházejí ze své domoviny z různých podmínek a chtějí si zlepšit životní úroveň.⁴²

Předposledním typem je typ „nestabilní“. Tito lidé mají k navázání interkulturních vztahů osobní důvody, které plynou z jejich nezralosti. Můžou tímto vzdorovat své rodině, která vztah s cizincem neschvaluje.

Posledním typem jsou „kosmopolité“. Tito lidé celý život cestují. Mohou cestovat za prací, vzděláním nebo i turismem. Mají otevřené mínění a rádi poznávají a přijímají do svého života nové znalosti a kultury.

3.2 Komunikace

Jazyk hraje v životě tu nejdůležitější formu dorozumívání se. V interkulturním partnerství je jazyk často největším problémem ze všech. Čím víc jsou kultury vzájemně odlišné, tím větší hrozí riziko, že bude komunikace mezi partnery obtížnější a bude déle trvat, než se partner s jazykem dobře seznámí, aby nastávalo, co nejméně nedorozumění a komunikačních bariér. V případě zájmu o interkulturní komunikaci musíme umět porozumět, vyjadřovat se ve všech situacích, které nastanou, ale umět chápat i v cizím jazyku myšlení a pocity druhých. Při ko-

⁴² Podrobněji jsou emigranti probrány v kapitole Migrace.

munikaci s jiným národem je také třeba mít porozumění vůči jejich odlišné kultuře.⁴³ Většina jazykových nedorozumění vzniká na základě kulturních odlišností.

3.2.1 Způsoby dorozumívání se s partnerem

Nejčastější možností je naučení se partnerovy řeči. Výběr jazyka, který si partner z páru zvolil naučit, záleží na tom, kde konkrétně žijí.⁴⁴ V případě, že si jsou jazyky podobné, je pro jedince naučení se řeči partnera mnohem jednodušší, než když pocházejí z odlišných kultur. Je velký rozdíl v tom, zda se člověk učí jazyk zcela odlišný od své mateřštiny nebo jazyk, který je mateřštině trochu podobný.⁴⁵

Další možností komunikace mezi partnery je komunikace ve třetím jazyce, který není ani pro jednoho z nich rodným. Tento způsob komunikace je převážně používán u národů, které si jsou jazykově opravdu vzdáleni a pro partnery je těžké daný jazyk se naučit.⁴⁶

3.2.2 Verbální komunikace

Verbální komunikace je prvním spojením mezi partnery, aby se mohli vzájemně poznat. V interkulturních vztazích je však velkým problémem neznalost jazyků. Nejčastější možností, jak se s tímto problémem ve vztazích vyrovnávat, je naučit se partnerův jazyk. Tento proces je však pro jedince, který se jazyk učí mírně komplikovaný. V případě, když jsou od sebe kultury nebo země, odkud partneři pochází hodně odlišné, se partner sice jazyk naučit může, ale potrvá mu déle, než se zorientuje ve všech aspektech jazyka. To se týká různého sarkastického vyjadřování, ironie, citových zabarvení slov nebo i smyslu pro vtip.⁴⁷ I v případě, když člověk jazyk zvládá dobře a rozumí významu všech slov, může nastat moment, ve kterém si sice vzájemně rozumí, ale pro každého partnera znamená dané vyjádření zcela odlišnou sku-

43 PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010, s. 126.

44 DERVIN, Fred. *Do intercultural couples „see culture everywhere“?: Case studies from couples who share a lingua franca in Finland and Hong Kong*. Civilisations, vol. 62, Institut de Sociologie de l'Université de Bruxelles, 2013, s. 143.

45 PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010, s. 74.

46 ČERNÁ, Dana a kol. *Partnerské soužití Čechů s cizinci* [online]. Hospodářská a kulturní studia, Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, 2009. [cit. 2019-01-07].

Dostupné z:

http://www.hks.re/wiki/partnerske_souziti_cechu_s_cizinci?do=export_pdf&rev=0&id=partnerske_souziti_cechu_s_cizinci

47 Tamtéž.

tečnost.⁴⁸ Na to navazuje i fakt, že existují slova, která si jsou podobná, ale mají zcela odlišný význam. Tato slova mohou podobně znít nebo mít podobnou gramatickou strukturu.⁴⁹

Průcha uvádí některé jazykové odlišnosti, které mezi sebou dané kultury mají a ty mohou zapříčinit jazykové neshody. Sám potvrzuje, že je opravdu mnoho různých aspektů v komunikaci, tudíž může zdůraznit jen některé z nich. Prvním velkým rozdílem je „nízký komunikační kontext“ a „vysoký komunikační kontext“. Nízký komunikační kontext charakterizují státy, ve kterých se jedinci vyjadřují narovinu. Nesnaží se o to, aby jejich řeč byla stavěná tak, aby se muselo vyvozovat z kontextu. Sdělí úplně všechny informace naráz, bez zdržování. Nebojí se ukázat svoji nespokojenost, kterou dají bez námitek ihned najevo. Země, ve kterých se můžeme s takovým způsobem setkat je Německo, Švýcarsko či Nizozemsko. Česká republika není na tento způsob komunikace příliš zvyklá a je možné ji spíše přiřadit k níže zmíněnému typu komunikace.

Opak nízkého komunikačního kontextu je vysoký komunikační podtext. Ten je typický pro odvozování z kontextu. Lidé se v těchto kulturách nevyjadřují zcela přímo, ale očekávají, že ostatní z jejich vyjádření pochopí i to, co nebylo vysloveno (tzv. čtení mezi řádky). Členové, se kterými jedinec diskutuje, by měli pochopit jeho záměry např. z neverbální komunikace. Co se týče nesouhlasu a nespokojenosti, neradi ji dávají přímo najevo. Raději změni téma, upozorní na další potíže nebo se snaží problému předejít mlčením. Jak již bylo zmíněno, mezi státy, kde je tento druh komunikace využíván patří Česká republika. Dalšími státy, ve kterých se tento způsob komunikace upřednostňuje je Itálie, Francie, Španělsko nebo asijské kultury.

Posledním zmíněným aspektem jsou rozdíly v tykání a vykání. V USA se můžeme setkat s tím, že si začnou lidé tykat poměrně rychle a používají k tomu oslovení křestním jménem.⁵⁰

3.2.3 Neverbální komunikace

Neverbální komunikace je druhý typ komunikace mezi lidmi, který je mnohem důležitější než verbální komunikace. Neverbální komunikace ovlivňuje lidský projev mnohem více než pouhá slova. Obecně platí, že neverbální komunikaci používáme nevědomě a je součástí každého

48 PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010, s. 16.

49 VYBÍRALOVÁ, Zuzana. *Cizinci v rozvinutých zemích žijící v ČR: Proces přizpůsobení a vliv na identitu*. Diplomová práce. Brno, 2011: FF MUNI, s. 42.

50 PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010, s. 40.

z nás (slovní projev si můžeme předem většinou promyslet, neverbální projevy stěží). Tento druh komunikace přichází s kulturou, učíme se jej ihned od narození. Každá kultura má jisté odlišnosti, v neverbální komunikaci tomu není jinak. Tyto odlišnosti můžeme převážně vidět v proxemice, chronemice, kinezice a v haptice. Pro příklad bych z publikace od Moniky Morgensternové a kol.⁵¹ uvedla několik příkladů, se kterými se můžeme v neverbální komunikaci mezi kulturami setkat.

Proxemika neboli dodržování interpersonální vzdálenosti je důležitý aspekt při komunikaci. Dodržování mezilidské vzdálenosti má každá kultura uzpůsobená zcela jinak, proto často dochází k neshodám v tomto směru. V případě, když nám někdo pronikne do osobní či intimní zóny, cítíme se nekomfortně a snažíme se nějakým způsobem bránit. Při obchodních jednáních můžeme často vidět tzv. proxemický tanec. To je moment, při kterém mají obchodní partneři odlišnou akceptovatelnou vzdálenost přibližování se, jeden z partnerů se stále od-
daluje a druhý se k němu stále přibližuje.

Chronemika je spojená s vnímáním a využitím času. Západní kultury jsou soustředěné na čas jako na zisk (čas jsou peníze). Zaměřují se na přítomnost a budoucnost a nechtějí se zaobírat minulostí. Východní kultury na rozdíl od toho vnímají čas jako příležitost k poučení se z chyb z minulosti. Není to však tak, že by žily pouze minulostí. Tyto kultury se soustředí i na přítomnost a přemýšlí také o budoucnosti. Chronemika má další rozdělení, a to na monochronické a polychronické. Monochronické kultury se zabývají jedním problémem, mají svůj řád, je pro ně důležitý časový rozvrh a čas je pro ně velice zásadní. Takovýto způsob vnímání času nalezneme v Německu, USA nebo v Japonsku. Polychronické kultury jsou naopak hodně přizpůsobivé. Mohou řešit více problémů najednou a není pro ně natolik důležitý časový rozvrh. Země, ve kterých se uplatňuje polychronické vnímání času je pro příklad Afrika nebo jihovýchodní Asie.

Kinezika zahrnuje výraz tváře, oční kontakt, gesta a pohyby či postoje těla. Výrazy tváře mohou být buď neměnné či měnné. Neměnný výraz obličeje můžeme spatřit u asijské kultury. Lidé z východních zemí často zaujmají v různých situacích podobný výraz obličeje. Nepříliš emočně reagují a nedávají na sobě své pocity příliš znát. U většiny kultur převažuje však měnný výraz tváře. Tyto kultury rády ukazují své emoce a nestydí se za ně. O očním kontaktu také platí, že asijské kultury se ho snaží omezit na minimum, naproti tomu arabské

51 MORGENSTERNOVÁ, Monika – ŠULOVÁ, Lenka – SCHÖLL, Lucie. Bilingvismus a interkulturní komunikace. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 73-77.

země mají zájem o co nejintenzivnější kontakt. Méně častým či umírněným očním kontaktem se vyznačuje Severní Amerika či Evropa (kromě Středozeří). Gesta jsou v neverbální komunikaci další velice významnou složkou. Jižní kultury (Itálie, Turecko) používají gesta mnohem častěji než jiné kultury, které se snaží o co nejmenší používání gest (Francie, Británie či Nizozemsko). Pohyby těla jsou také geograficky rozřazeny jako předchozí neverbální projevy. Mnohem více tělem „komunikují“ lidé v Itálii či Španělsku než ve východních zemích.

Následujícím neverbálním projevem je haptika. Haptika je jinak řečeno komunikace dotykem. Lidé z Jižní Ameriky, Arábie či Jižní Evropy se vzájemně dotýkají velmi často. Patří to do jejich kultury a je to pro ně zcela přirozené. S haptikou je spojená i proxemika. Je dokázáno, že čím blíže si jsou lidé u sebe, tím větší tělesný kontakt udržují.

Neposledním důležitým neverbálním typem komunikace, posledním zmíněným v této práci, je čichová komunikace. Každý člověk má jedinečný lidský pach. Dá se přirovnat k otiskům prstů. Neexistují lidé, kteří by měli pach zcela stejný. Zčásti za to může působení našeho okolí (parfémy, potraviny, cigarety, ...). Například pro Araby je pach těla velmi důležitým neverbálním komunikačním prvkem mezi lidmi. Zastávají názor, že podle tělesného pachu mohou zjistit povahu člověku nebo i jeho osobní vlastnosti.⁵² Negroidní rasa má celkově poněkud silný pach, především mužská populace. Díky testosteronu jsou muži pro ženy buď velice přitažliví, nebo naopak odpuzující. Většinou je však pravidlem, že když se setká žena bílé rasy s negroidním mužem, je jim přitahována. Co se týče obyvatel východních zemí, ti mají poměrně odlišné pachy. Pro evropské národy jsou často velice odpuzující. Na druhou stranu, i oni nás považují za ne příliš „vábně vonící“.⁵³

3.3 Typologie národních kultur dle rozdělení Geerta Hofsteda

Zpočátku je třeba vysvětlit, co si můžeme pod pojmem kultura představit. Pojem kultura má více vysvětlení, jen těžko mu můžeme přiřadit pouze jednu definici. Dle Jiřího Kocourka se dá kultura definovat jako proces, který nám pomáhá s adaptací na stále se měnící životní podmínky a prostředí.⁵⁴ Kultura je v každém státě či i pouhých skupinách odlišná. To nám

52 LEWIS, David. *Tajná řeč těla*. USA: Carroll and Graf Publishers, 1989, s. 147-149.

53 WALTER, E. A. Beek. *The Dirty Smith: Smell as a Social Frontier among the Kapsiki/Higi of North Cameroon and North-Eastern Nigeria*. Africa, vol. 62, Journal of the International African Institute, 1992, s. 52-54.

54 KOCOUREK, Jiří. O čem je multikulturní výchova? Předmět zkoumání a cíle. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana a kol. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 2008, s. 36.

napomáhá k tomu, abychom dokázali rozpoznat zvyky a hodnoty jiných skupin od vlastních. Kulturu můžeme dle Čenka, Smolíka a Vykoukalové charakterizovat jako soubor myšlení, náboženství, jazyka či rodinných vazeb, které každou skupinu spojují. Jedná se o specifický způsob života, který se předává z generace na generaci.⁵⁵ Průcha se s autory také shoduje. Dle jeho slov je kultura „[...] chápána jako „mentální programování“, je to vzorec myšlení a chování, který se naučí každý jedinec v tom prostředí, v němž vyrůstá.“⁵⁶ Do kultury můžeme zařadit vše, co společnost dokázala vytvořit. Kultura se postupem času proměňuje a vznikají nové normy a hodnoty.

Počet kultur ve světě závisí na tom, kolik je ve světě etnik. Profesor psychologie Robin Goodwin tvrdí, že na světě je kolem 350 různých kultur.⁵⁷ Další zdroje uvádí rozdílné informace. Pro příklad *Ethnographic Atlas* (1967) uvádí, že je na světě až 1264 kultur, *Atlas of World Cultures* (1981) zmiňuje, že se na světě vyskytuje 563 kultur. Naši čeští vědci se také snažili odpovědět na tuto otázku, dle jejich mínění je na světě 739 kultur.⁵⁸ Musíme však mít na paměti, že ne každá kultura je veřejnosti známá a je spousta neprozkoumaných a neobjevených kmenů, kteří mají svůj vlastní život, a tedy i kulturu, o které nevíme zcela nic. Pokud se zaměříme na tento fakt, zjistíme, že kultur je mnohem více než různí autoři uvádějí.

V této kapitole je za další důležitý pojem považován národní kultura. Národní kultura se váže k tomu, že každý jedinec žije v nějaké sociální skupině a kultuře. Podle toho se mu formuje myšlení, normy chování či postoj k náboženství. Díky tomu má každý člověk i svojí národní kulturu. Při setkání se s jedinci z jiné země, než je on sám, vnímá člověk rozdíly mezi danými kulturami zcela jednoznačně. Zaměřuje se na jiný jazyk, rozdíly v chování, kultuře nebo i ve stravování.⁵⁹

Nejznámější a nejpoužívanější typologii národních kultur zavedl nizozemský odborník, který se specializoval na psychologii managementu, Geert Hofstede. Geert Hofstede započal zkoumat kultury koncem šedesátých let. Od té doby napsal několik publikací, které rozebírají rozdíly kultur z různých hledisek (mezinárodní obchod, laici, kteří se setkávají s dalšími kulturami v běžném životě, ...). Jeho první kniha vyšla v roce 1980 a od té doby se jeho členění začalo poměrně často používat, až do té míry, že jeho typologie je jedna z nejpoužívanějších a

55 ČENĚK, Jiří – SMOLÍK, Josef – VYKOUKALOVÁ, Zdeňka. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada (Psyché), 2016, s. 31-37.

56 PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010, s. 33.

57 GOODWIN, Robin. *Personal Relationships Across Cultures*. London: Routledge, 1999, s. 14.

58 BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha, 2012, s. 22.

59 PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010, s. 33-34.

nejdůležitějších. K tomuto přispívá i fakt, že v době publikace jeho knih, nebylo téma rozdělení kultur příliš prozkoumané a informací o kulturách bylo poměrně málo. Hlavním podnětem k tomu, aby se začal Geert Hofstede zabývat rozdělením kultur byl moment, kdy si koupil tři různé mapy světa ve třech různých zemích a každá z nich byla zobrazena jinak. Vždy byla země, ze které mapa pocházela, zobrazena uprostřed, a to byl důležitý podnět k tomu, aby se začal touto problematikou zabývat (každá země se považovala za důležitější než jiná).⁶⁰

Geert Hofstede díky svým poznatkům, na které v průběhu studia přišel, rozdělil kultury následovně: vzdálenost moci, individualismus x kolektivismus, feminita x maskulinita, vyhýbání se nejistotě a dlouhodobá x krátkodobá orientace. Všechny tyto dimenze mají určité společné znaky, díky kterým se řadí do jednotlivých kategorií. Geert Hofstede dané vlastnosti rozřadil dle statistických metod. Při těchto metodách porovnával a zaznamenával určité rozdíly, díky čemuž dospěl k následujícím výsledkům.

3.3.1 Vzdálenost moci⁶¹

Vzdálenost moci se zabývá nerovností. Zkoumá rozdíly v zemích, ve kterých si autority (např. zaměstnavatelé a zaměstnanci na vyšších pozicích, učitelé) uvědomují, že jsou na vyšší pozici a tuto autoritu využívají ku svému prospěchu. Vzdálenost moci je spojena s mentalitou národa. Je třeba brát v úvahu, že v úplně každé společnosti se vyskytuje nerovnost, je ale důležité, jak k ní daní lidé přistupují a zda a v jaké míře ji využívají ve svůj prospěch.

Jsou dva extrémy ve vzdálenosti moci. První se děje, když zaměstnanci odmítají svého vedoucího poslouchat, mají neustále své připomínky a nápady. V tomto případě vedoucí rozhoduje hlasem zaměstnanců, konzultuje s nimi problémy, snaží se o řešení situací demokraticky. Druhý extrém nastává, když zaměstnanci zcela odmítají s vedoucím komunikovat a jemu nezbyvá nic jiného než rozhodovat zcela sám bez jakékoliv konzultace se svými podřízenými.

I ve vztazích má vzdálenost moci místo. V případě, kdy jedinec pozná partnera z kultury, kde je odlišná vzdálenost moci, může mezi nimi převládat velmi nerovné postavení. Především, když se jedinec pocházející z kultury, kde převládá malá vzdálenost moci, setká s člověkem, který pochází z kultury s velkou vzdáleností moci. Tento člověk na něj může pů-

60 HOFSTEDE, Geert – HOFSTEDE, GERT, Jan. *Kultury a organizace: Software lidské mysli: Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007, s. 11-12.

61 Tamtéž, s. 41-60.

sobit povýšeně až arogantně. Toto nerovné postavení může často ovlivnit vztah, ale spíše negativním způsobem.

Vzdálenost moci je důležitá součást společenského života. Odráží to, jak budeme od dětství do stáří fungovat a jaký budeme mít život. Způsob přijímání autority a rovnosti je důležitý aspekt našeho života. Je nutno podotknout, že ve zmíněných příkladech jsou většinou obsaženy ty nejvíce extrémní případy. V tomto ohledu je důležité mít na paměti, že se mohou aspekty z obou způsobů vzdálenosti moci prolínat, a to jak v rodině, tak i ve škole nebo na pracovišti. K uvedení příkladů zemí, které mají velkou vzdálenost mocí, můžeme uvést Malajsií, Slovensko, Rusko nebo Čínu. Země, které disponují malou vzdáleností, pro příklad jsou Korea, Itálie, Česká republika nebo USA.

3.3.1.1 Velká vzdálenost moci

Pro kultury s velkou vzdáleností moci jsou důležité následující faktory: skromnost a následování střední cesty, neangažovanost a málo tužeb. Ve společnosti s tímto typem moci se jedinec automaticky podmaňuje autoritě, a to už při narození. V rodině dítě poslouchá a má respekt ze svých rodičů, případně i ze starších sourozenců. Je důležitá úcta ke starším osobám, které člověk ve svém životě potkává. Rodičovská autorita je důležitá pro dítě po celý život. V případě těžké situace rodičů (stáří) se počítá s tím, že jim dítě bude co nejvíce pomáhat. Často se stává, že děti žijí v dospělosti se svojí rodinou, a navíc se svými rodiči, kteří jsou již v důchodovém věku.

Ve škole je tato nerovnost očividná také. Učitel má nad žákem moc a žák si ho váží jako autority a snaží se vyhovět jeho požadavkům. Žáci mají dovoleno mluvit pouze tehdy, když jsou tázáni, v dalších momentech smí mluvit jen učitel. Rodiče si také učitele váží a neodporují mu. V momentě, kdy se žák proviní, rodiče o tom ví a snaží se dítě napravit. Ve školním prostředí i v budoucím životě je důležité vzdělání člověka. Je zde velká propast mezi vzdělanými a nepříliš vzdělanými jedinci.

Jak již bylo řečeno, jedinci v zemích s velkou vzdáleností moci mají velké nerovnosti i na pracovišti. Jejich vedoucí je pro ně autorita a oni se ho snaží, stejně jako v rodině rodiče nebo ve škole učitele, poslouchat a vyhovovat mu. Pracoviště je rozčleněno na různé pozice dle statusu a vzdělání a dle toho jsou lidé finančně ohodnoceni. Vedoucí zde má velkou moc a často je pravidlem, že čím starší je, tím má větší autoritu vůči ostatním zaměstnancům.

V politickém životě se snaží lidé příliš neangažovat. Je dáno, že čím větší moc má politická strana, tím větší vliv má na jedince a na jejich životy. Tato skupina také většinou vyhrává ve všech politických diskuzích. V těchto zemích panuje velká platová nerovnost. Peníze jsou rozděleny mezi bohaté a chudé, kdy bohatí dostávají velkou sumu peněz a chudí jsou ve finanční tísní.

3.3.1.2 Malá vzdálenost moci

V zemích s malou vzdáleností moci je důležitá přizpůsobivost a obezřetnost. V rodinách je to zcela opačně než v zemích s malou vzdáleností mocí. Rodiče se snaží o respektování osobnosti dítěte a vycházejí s ním na rovné úrovni. Dítě je vedeno k tomu, aby se dokázalo osamostatnit a mít svůj vlastní názor. V těchto společnostech ani není příliš důležitá úcta a autorita. Poté, co dítě dospěje, osamostatní se a již je nezávislé na svých rodičích. Často mají rodiče a děti vztah sobě rovný a ani se neradí ohledně různých životních událostí, kterými si prochází. V období, kdy rodiče zestárnou a potřebují pomoci, děti se o ně nemusí starat a rodiče si musí zajistit pomoc jiným způsobem.

Ve škole je nastavený podobný systém jako v rodině. Učitelé se s žáky snaží o rovnost, neprojevují si vůči sobě nadřazenost ani podřízenost. Děti mají větší možnost k rozvíjení osobnosti, jsou na ně kladeny požadavky, aby se dokázaly udržet ve společnosti a řešit případné životní nepříjemné a komplikované situace. Mohou diskutovat s učiteli, projevovat své nápady.

Na pracovišti tento rovný vztah mezi jednotlivci pokračuje. Podřízení se cítí být na stejné úrovni jako nadřízení a nadřízení vůči nim neukazují žádnou moc.

V zemích s malou vzdáleností moci lidé striktně oddělují politiku a náboženství. V politickém životě je sice nerovnost nemožná, ale je zde alespoň snaha o její minimalizování. Zákon je platný pro všechny stejně. Všichni mají stejná práva a povinnosti, nikdo by neměl mít vůči ostatním nějaké výhody. Politika je zde diskutované téma.

3.3.2 Individualismus vs. Kolektivismus⁶²

Individualismus a kolektivismus jsou na první pohled dva zcela rozdílné způsoby života. Ve vztazích toto rozdělení hraje taktéž významnou roli. Lidé z kolektivistických společností považují jedince z kultur s individualistickým myšlením za egoistické a sebestředné. Naopak lidé individualistických společností příliš nechápou myšlení jedinců z kolektivistických. V partnerských vztazích je potřeba v tomto kulturním rozdělení najít střed, kdy dokážou tyto rozdíly vnímat na takové úrovni, kdy jim nebudou příliš zasahovat do vztahu a budou se schopni vzájemně respektovat.

V individualismu jde především o zaměření se na sebe samého, na svoje potřeby, touhy. Člověk v individualistické společnosti plní nejdříve svoje potřeby a až poté se zaměřuje na své okolí.

Naopak kolektivistická společnost je závislá na své rodině/skupině. Všechno je zaměřeno na její potřeby, nejdříve se plní tužby rodiny a až poté si jedinec může splnit svoje žádosti. Do individualistické společnosti spadá pro příklad USA, Austrálie, Kanada, Itálie, Francie, Česká republika nebo Německo. Do kolektivistických zemí můžeme naopak zařadit pro příklad Portugalsko, Mexiko, východní Afriku nebo Rusko.

3.3.2.1 Individualismus

Individualismus je ve světě méně rozšířený než kolektivismus. Takoví jedinci žijí převážně svou nukleární rodinou. Mezi hodnoty, které individualismus sdílí, patří soutěživost, odtaznost k dalším lidem, mít blízké, intimní vztahy s nejbližším okolím, obezřetnost, či konzervativnost. V rodině je velice důležité, aby se dítě naučilo projevovat a říkat svůj vlastní názor. Oceňuje se i moment, kdy se dítě snaží mít své vlastní finance a nebrat všechny peníze od svých rodičů. Velice důležitá je chvíle pro dítě i rodinu, kdy rodiče naučí dítě samostatnosti a ono odejde z domova a není svých na rodičích již tolik závislé.

Je důležitá i sebeúcta a člověk by měl být zaměřen nejprve na své potřeby a teprve potom vyhovovat ostatním. Při zkoumání jazyka a komunikace v individualistických společnostech se přišlo na to, že lidé mají potřebu říkat zájmeno „já“ (př. Já mám rád..., místo Mám

⁶² HOFSTEDÉ, Geert – HOFSTEDÉ, GERT, Jan. *Kultury a organizace: Software lidské mysli: Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007, s. 64-92.

rád...). Co se týče zdravotního stavu, individualismus se snaží o začlenění handicapovaného člověka do společnosti, požaduje po něm, aby se účastnil aktivit jako ostatní lidé, aby pracoval, studoval nebo měl různé koníčky, naproti tomu kolektivismus považuje handicap za problém, který rodinu narušuje.

I ve škole se projevuje individualismus. Učitelé z individualistické společnosti se snaží chovat ke každému dítěti individuálně a přistupovat k němu jako k jednotlivci. Škola se snaží poskytnout dítěti co nejvíce dovedností, které mu budou v životě potřebné. Snaží se ho připravit na různé komplikované situace s cílem, aby je dokázal vyřešit převážně svépomocí.

Po škole čeká jedince zaměstnání. I tam se objevují rozdíly mezi kolektivismem a individualismem. Je velice pravděpodobné, že pokud má dítě za rodiče člověka, který pracuje manuálně, bude se dítě snažit o opak, aby takové zaměstnání sám nevykonával. Nejde zde tedy o tradici a dědění zaměstnání z generace na generaci, ale o vlastní zájmy a hodnoty, co si jedinec přeje v budoucnu vykonávat za práci.

3.3.2.2 Kolektivismus

Většina část populace žije v kolektivistické společnosti. Obecně to znamená zaměření se na skupinu, na její potřeby, přizpůsobování se nejdříve skupině a teprve potom až potřebám vlastním. Kolektivismus, stejně jako individualismus, na nás působí ihned od raného dětství. V kolektivistické společnosti se dítě rodí do rodiny, která je rozšířená. Kromě rodičů jsou členy rodiny s velmi úzkými a blízkými vztahy prarodiče, tety, strýcové, sestřenice, bratřenci. Dítěti se okamžitě vštěpují hodnoty, že je součástí skupiny a dle toho musí i svůj život vést a přemýšlet tímto způsobem. Dítě se celý život na tuto rodinu může spoléhat a ví, že ho nikdy nezklame a neopustí.

V případě, že má jedinec problém, který není schopen sám vyřešit, pomůže mu rodina a to tak, aby z rozhodnutí měla prospěch i rodina. Jedinec většinou nemá vlastní názor a všechna rozhodnutí se dělají s jeho rodinou, která ho v tomto životním stylu podporuje a je to pro ně zcela přirozené. Může se stát, že člověk přijde o zaměstnání nebo se není schopný ze svého platu uživit. I v tomto případě nastupuje rodina, která mu finančně pomůže a zajistí ho (i v individualistických společnostech rodina pomůže, ale je zde velká snaha o samostatnost jedince).

Pro jedince v rodině jsou velice důležité rodinné tradice a oslavy. Nezáleží na tom, zda se jedná o svatbu, křtiny nebo pohřeb. Všechny rodinné sešlosti jsou pro rodinu velice důleži-

té a nesmí na nich chybět. Dokonce i výběr partnera je důležitá situace pro celou rodinu nejen pro daného jedince, který si svého partnera volí.

Ve škole má kolektivistická výchova také svá specifika. Jedinci se neučí, aby se osamostatnili a dokázali řešit svoje životní situace sami, ale aby si osvojili dovednosti a měli všechny vhodné předpoklady k životu ve skupině a v rodině. Vzdělání pro ně má sociální výhodu (např. najdou si partnera na vyšší úrovni). V individualistické společnosti má pro lidi vzdělání funkci osobní, kdy se člověk snaží o lepší postavení ve společnosti a získání lepšího pracovního místa. V zaměstnání se děti v kolektivistických společnostech snaží o převzetí práce po rodičích a pracovat po jejich boku, což je pro ně velká čest.

3.3.3 Maskulinita vs. Feminita⁶³

Maskulinní a femininní vlastnosti mohou mít a mají v přiměřené míře obě pohlaví. Každý člověk oplývá navíc vlastnostmi druhého pohlaví a naopak. V případě, kdy se setká jedinec z maskulinní společnosti s jedincem z femininní společnosti, mohou se rozcházet v každodenních názorech jako i v předchozím rozdělení kultur. Naproti tomu tyto rozdíly nejsou pro partnerství natolik zásadní, i když nějakou roli v něm zastávají. Všeobecně však platí fakt, že je společnost rozdělena na muže jakožto osoby, které zabezpečují rodinu, a jde jim spíše o materiální potřeby, a ženy, které mají především roli v emocionální rovině.

Jsou země a společnosti, kde je maskulinita zaměřena především na účel, postoupení a na zisk. Je pro ně důležité, aby ostatní viděli, že jejich členové jsou dobře materiálně zabezpečeni. Země, které takto smýšlejí, jsou pro příklad Mexiko, Japonsko, Itálie nebo USA.

Femininní společnost je spojena s humánními úmysly. Jde zde o vyjadřování pocitů, lásky, podpory a pomoci ostatním lidem. Nejde tady ani tolik o zisk jako o sociální solidaritu a soudržnost. Země, ve kterých se můžeme setkat s femininní společností, jsou Švédsko, Holandsko, Španělsko, Francie nebo Norsko.

Česká republika je přibližně ve středu těchto dvou kultur, ale je spíše nakloněna k maskulinní společnosti.

⁶³ HOFSTEDE, Geert – HOFSTEDE, GERT, Jan. *Kultury a organizace: Software lidské mysli: Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007, s. 95-121.

3.3.3.1 Maskulinita

Maskulinita se váže především k vlastnostem mužů. Jsou jisté vlastnosti, které patří k maskulinní společnosti, kterým se říká „rodové role“. K mužům se řadí vlastnosti jako průbojnost, rozhodnost, smysl pro odpovědnost či soutěživost. Do maskulinních zájmů můžeme řadit technické zájmy. Co se týče povolání, je zjevné, že maskulinní povolání dělají převážně muži a femininní povolání zase naopak spíše ženy. Mezi maskulinní povolání můžeme řadit prodejce, dělníky, techniky či manažery.

Již od narození dítěte se tyto rodové role dětem vštěpují a jsou vedeny k daným stereotypům. Otcové se ve výchově zabývají především fakty, pocity jsou přenechány na matku. Jejich synové by měli být stateční a neshody s ostatními oplácet útoky. Jsou vedeni k tomu, aby si i hry vybírali takové, kde mohou soutěžit a být lepší než ostatní.

Maskulinní společnost má na sociální oblast několik požadavků. Partneři by měli být bohatí, zdraví. Přátelské vztahy by měly být plné citu a smyslu pro humor. V těchto společnostech je láska a rodina oddělená.

Ve škole je snaha o soutěživost žáků a o co nejlepší výsledky. Průměr není dostatečný. Žáci se před sebou předvádí a chtějí si dokázat, že jsou lepší než ostatní vrstevníci. Selhání je pro ně devastujícím momentem v životě. Výsledky jsou pro ně opravdu důležité. Při vzdělávání dětí má roli jejich věk. Pravidlem je, že většinou malé děti učí ženy a na univerzitách učí muži. Po ukončení studia se chlapci snaží získat co nejlepší zaměstnání a postupný kariérní postup. Dívky se buď o kariéru také ucházejí, nebo jsou úplně proti ní.

3.3.3.2 Femitita

Ženy jsou obecně zaměřeny na citovou stránku osobnosti. Snaží se ostatní podporovat, udržovat s nimi vzájemné vztahy a pečovat o ně. Ve výchově děvčat je snaha o jejich nevinnost, měla by být šťastná, a pokud jim někdo ubližuje, reagovat strachem a pláčem.

Ohledně výběru partnera nemá femininní společnost žádné konkrétní požadavky, záleží na daném člověku, jakého partnera si vybere. Láska a rodina zde žádá splynutí, nerozděluje se jako v maskulinních společnostech.

Vyskytuje se snaha o rovnoprávnost. Není zde však snaha o rovnoprávnost žen jako v maskulinní společnosti, ale rovnoprávnost všech, mužů i žen. Nevnímají rozdíly mezi nahotou muže a nahotou ženy, je to pro ně na stejné úrovni, nevnímají ani rozdíly mezi postavením

ženy a muže na trhu práce. Snaží se o kompletní rovnoprávnost, která je pro všechny akceptovatelná.

Při studiu se snaží o motivaci žáků, a to především těch, kteří jsou slabší a nezvládají učivo natolik dobře jako ostatní ve třídě. Pro děti je typické být průměrnými mezi ostatními, nemusí se snažit o to být nejlepší. Učitelé se snaží děti stavět na jednu linii, nedělat mezi nimi rozdíly ani nevyzdvihovat jejich přednosti. Jsou k nim přátelští a snaží se je adaptovat do třídy.

Konflikty se řeší dohodou a vyjednáváním, a to jak ve škole, tak na pracovišti i v soukromém životě. Je zde minimální snaha, rozpoutat jakýkoliv boj nebo hádku. Práce je pro ně důležitá, ale je to spíše možnost lepšího sociálního života, nejde o zlepšení materiální pohody. Nejocitelnější povolání je to, které má humánní účely a může pomoci ostatním lidem. Jedinci se snaží o zlepšení společnosti, udělat ze země lepší místo pro život.

3.3.4 Vyhýbání se nejistotě⁶⁴

Vyhýbání se nejistotě je pocit jedinců nebo i kultur, podle toho, jak ohrožení se cítí. Toto ohrožení se může vztahovat na cokoli, co je jiné, cizí nebo odmítané společnosti. V tomto rozdělení je velice důležitá role zákonů a pravidel. V zemích se slabým vyhýbáním se nejistotě lidé příliš neprojevují emoce, nejsou závislí na zákonech a jejich život probíhá bez výrazných změn, které by je omezovali z důvodu, že je něco znepokojuje. Takový způsob života můžeme vidět na Jamajce, ve Velké Británii, v USA nebo v Maroku.

Naopak v zemích, kde je silné vyhýbání se nejistotě, lidé trvají na zákonech, mají rádi pořádek a řád a nestrpí přílišné změny ve společnosti, které nebyly předem probrány a vysvětleny. Takové země jsou například Řecko, Portugalsko, Rusko nebo Polsko. Česká republika jako i v předchozím žebříčku se umístila kdesi uprostřed těchto kultur.

V případě, kdy se setkají partneři z těchto odlišných kultur, může dojít ke konfliktu, který souvisí především s vyjadřováním emocí. Jedinci se nemusí shodnout v tom, zda je lepší emoce nechat stranou nebo je přímo vyjadřovat, když do této doby byli zvyklí na zcela jiný způsob života. Také, když mají zcela jiný postoj k pravidlům a řádu, mohou se v této problematice mírně rozcházet. Může se mezi nimi vyskytnout velká propast mezi tím, kdy jeden

⁶⁴ HOFSTEDE, Geert – HOFSTEDE, GERT, Jan. *Kultury a organizace: Software lidské mysli: Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007, s. 129-153.

partner má pevně stanovený řád, chce mít ve všem přehled a jeho polovička má zcela odlišný způsob života, kdy nedodrží řád a ani nikam nespěchá. Díky těmto rozdílům jim může trvat delší dobu, než se vzájemně pochopí a začnou respektovat jeden druhého.

3.3.4.1 Slabé vyhýbání se nejistotě

V těch zemích, kde je slabé vyhýbání se nejistotě, se neprojevují příliš emoce. Společnost odmítá projevovat city, tudíž jakákoliv agrese nebo radost se ve člověku shlukuje a nemůže ji nijak projevit veřejně, jelikož by ho společnost odsoudila. Můžeme zde vyzorovat, že lidé jsou často bez nálady, nic je nevyvede z míry ani nezaujme. Lidé mohou také působit tak, že je nežene čas a nikam nespěchají. Přijímají nejistotu jako samozřejmost, která do světa patří, neznámé situace a rizika obcházejí, nepovažují je za hrozbu a své děti vychovávají uvolněnějším stylem.

Studenti nemají ve škole ani zájem o příliš mnoho informací. Oceňují na učiteli podávání informací jeho jednoduchým, přímým stylem, který zbytečně nerozebírá téma do hloubky. V pracovní sféře lidé nemají problém často měnit zaměstnání. Nepodporují práci, která je pro ně nějakým způsobem náročná a snaží se ji vyhnout. Mají talent na vymyšlení inovací. Odmítají pravidla a nechtějí se jimi omezovat. Odmítají pravidla a nechtějí se jim přizpůsobovat. Pravidla se zřizují pouze v té nejnutnější situaci. Lidé zákonům příliš nevěří, nemyslí si, že k něčemu přispívají a pomáhají společnosti. Domnívají se, že ani nemají příliš velký vliv na politický život a nedokáží ho nijak ovlivnit. Naproti tomu se ale často podílí na různých dobrovolných akcích a jsou součástí dobrovolných sdružení, které pomáhají společnosti.

3.3.4.2 Silné vyhýbání se nejistotě

Lidé v zemích se silným vyhýbáním se nejistotě jsou často zaneprázdnění, náladoví či agresivní. V této kultuře naopak emoce projevují veřejně a bez studu. V kulturách se silným vyhýbáním se nejistotě se můžeme setkat s rasismem a xenofobií. Tyto kultury považují to, co neznají, nesetkaly se s tím a nemají s danou situací zkušenosti, za něco nebezpečné, čemu je třeba se bránit. Rodiče učí děti od jejich útlého dětství, že někteří lidé a kultury jsou nebezpečné a měly by se jim vyhýbat. V této společnosti se lidé stále něčeho obávají, jsou vystresovaní a úzkostliví. Mají jasně daná pravidla, která dodržují a jsou důležitá pro fungování společnosti.

Ve školském systému děti oceňují, když učitel ví, o čem mluví a dokáže jim sestavit výuku tak, aby měla jasný cíl, který dokáží splnit. Ve škole i na pracovišti je důležité mít sta-

novená pravidla a normy, které je třeba dodržovat. Systém a řád je pro tyto kultury velmi důležitý. Řád znamená, že mají určitý cíl, který mohou naplnit a tím dodržet časový limit, který vede k finančnímu zisku. Je pro ně také důležité mít lidi na svém místě. Zaměstnanci by měli splňovat určité požadavky a vhodnou kvalifikaci, aby práci mohli vykonávat. V politickém životě se lidé příliš neangažují, nezajímají se o něj. Je pro ně především důležité, aby fungoval řád a zákony, které jim zaručují bezpečnost.

3.3.5 Dlouhodobá vs. Krátkodobá orientace⁶⁵

Dlouhodobě orientované kultury se zaměřují na budoucnost. Snaží se o zlepšení společnosti, jelikož očekávají odměny, které jim v budoucnu zpříjemní život. Jsou vytrvalé a opatrné. Od dětství se v nich pěstuje vytrvalost s motivem, že nakonec vše přinese výsledky. Takové země jsou například Čína, Japonsko, Vietnam nebo Indie.

Krátkodobě orientované kultury se soustředí především na současnost. Chtějí dosáhnout momentálních výsledků a zisků bez delšího čekání. Těší se ze života a vychutnávají si každý moment. Jsou však orientované i na minulost. Poučují se z minulosti a také mají respekt k tradicím. Rodinné zvyky a normy jsou pro ně velmi důležité. Takto orientovanou kulturu můžeme vidět v Německu, USA, Kanadě, ale i v České republice.

V partnerském vztahu mohou být tyto rozdíly velmi viditelné. Jedinci se neshodují ve stylu života, jeden z nich spěchá vpřed, druhý naopak spoléhá na čas a na kvalitu. Je to zcela odlišné zaměření, které je může určitým způsobem omezovat ve fungování partnerství jako celku. I výchova dětí pro ně může být komplikovaná, pokud nenajdou nějaký střed mezi těmi to dvěma orientacemi. Jeden rodič se snaží dítě učit píli a druhý naopak snaže co nejrychleji najít řešení, aby co nejrychleji zvítězilo.

3.3.5.1 Dlouhodobá orientace

Dlouhodobá orientace v kultuře je spojována s dobrými vztahy v celé rodině, pokorou vůči ostatním a šetrností. Lidé v těchto zemích očekávají, že po dosažení důchodového věku budou mít spokojenější a příjemnější život než doposud. V rodinách je zavedený systém, že starší sourozenec je pro mladšího autoritou. Starší generace žijí pospolu v jedné domácnosti

⁶⁵ HOFSTEDE, Geert – HOFSTEDE, GERT, Jan. *Kultury a organizace: Software lidské mysli: Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007, s. 162-174.

s mladšími dětmi. Děti se učí vytrvalosti a nevzdávání se při prvním problému. Dárky pro ně jsou takové, které jim pomáhají v rozvoji a myšlení.

Z pohledu práce se podporují rodinné podniky. Je snaha o sblížení rozdílů mezi ekonomickou a sociální situací ve společnosti. V práci je důležité vhodné vzdělání, čestnost a sebekázeň. Zaměstnanci v jedné firmě očekávají podobné cíle a důsledky své práce. Firmy se snaží investovat v aktuálním čase a přizpůsobovat se měnícím se podmínkám na trhu práce, nabídky a poptávky.

3.3.5.2 Krátkodobá orientace

V kulturách s krátkodobou orientací jsou lidé naučení, že snaha má přinést výsledky co nejdříve. Pokora je stejně jako v zemích s dlouhodobou orientací důležitá. Je tu však rozdíl, v zemích s dlouhodobou orientací je pokora důležitá pro všechny lidi, nezáleží na pohlaví, věku ani statutu ve společnosti. Naopak v zemích s krátkodobou orientací je pokora výhradně ženskou vlastností a povinností.

V rodinách se můžeme setkat s respektem a dodržováním tradic. Lidé si oplácejí navzájem dary. Děti se zde spíše vedou k zábavě a užívání si jejich dětství. To se odráží i na dárkách pro ně. Rodiče pro ně pořizují dárky, které jim udělají radost bez jakéhokoliv učeného podtextu, který by jim pomohl v rozvoji osobnosti nebo v přípravě na budoucí život. Potomci se učí úctě a toleranci vůči ostatním lidem. Na druhou stranu se ale učí i docílit potřeb v tom nejkratším termínu, nešetřit penězi, srovnávat se s ostatními (pokud někdo něco má, oni to budou mít lepší) a celkově si více vychutnávat svůj volný čas.

I v pracovním prostředí je orientace na okamžitý zisk. Díky tomuto přístupu se ztrácejí veškeré inovace a myšlenky ostatních lidí. Je zde důležité k cíli dospět co nejdříve, bez zdržování a vymýšlení nových postupů. Co se týče odměňování, je to rozděleno dle úspěchů jednotlivců, čím je jedinec úspěšnější, tím větší odměnu dostane. Ekonomická a pracovní oblast se orientuje na momentální změny a zisky. Není zde rozhled do budoucna a přizpůsobení se možným budoucím změnám.

3.4 Vznik vztahu a kultura

Jak jsme z předchozí kapitoly rozdělení kultur zjistili, kultury jsou různé a panují mezi nimi mnohé rozdíly. Tyto rozdíly se promítají i do interkulturních partnerských vztahů. V případě,

jestliže je kultura velmi odlišná, vztah může být komplikovaný a na partnery může čekat mnoho překážek. Tato kapitola nemá za úkol rozebrat odlišnosti partnerů z již představené typologie kultur, ale rozebrat kulturu partnerů jako celek se zaměřením na určité rozdíly a konkrétní příklady.

Rozdíly v kultuře můžeme vidět v každém odvětví života. Týkají se národní mentality, náboženství, životním stylu, ale i stravování, hygieně nebo režimu dne.⁶⁶ Odlišnosti v kultuře se vyskytují opravdu úplně ve všech aspektech života. I ta nejbanálnější věc nebo situace, o které si myslíme, že se nemůže lišit, může pro člověka v jiné kultuře znamenat něco zcela jiného. Z tohoto důvodu je důležité neodmítat poznávání kultur a akceptovat jejich odlišnosti a jejich vlastní způsob života.

Pro partnerství a vznik vztahů je také důležité rozdělení kultury na „kulturně homogenní společnosti“ a na „otevřené kultury“. Toto rozdělení se váže na společnosti a na to, jak přijímají nebo odmítají mezi sebe přijímat jiné kultury

3.4.1 Kulturně homogenní společnosti

Kulturně homogenní společnost se snaží o udržení své skupiny pouze pospolu bez narušení ostatních kultur, etnik nebo společenství. Mají své vlastní tradice a normy, které jim vstupují do všech oblastí života i do způsobu jakým vybírají svého partnera. Při výběru partnera v kulturně homogenní společnosti se dbá na to, aby se kultury nelišily a byly si co nejvíce podobné. Zde nejde pouze o spojení dvou lidí, kteří spolu budou sdílet život, ale o spojení obou rodin, popř. skupin.⁶⁷

3.4.2 Otevřené kultury

S nástupem rozvoje technologií, globalizace, splynutím různých kultur, kulturně homogenní společnosti zanikaly.⁶⁸ Tyto společnosti nahradil jiný způsob vnímání spojení kultur, a to „otevřené kultury“. V těchto kulturách není problém s míšením kultur, různých společenství, doplňováním kultur o další různé a jejich následné propojování.⁶⁹ Je to dnešní fenomén, který

66 VENCLOVÁ, Kateřina a kol. *Multikulturní rozdíly návštěvníků*. Chrudim: Vodní zdroje Chrudim, 2013, s. 35.

67 LOUČÍMOVÁ, Bohumila. Interkulturní partnerské vztahy. In MORGENSTERNOVÁ, Monika a kol. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007, s. 102-103.

68 Kulturně homogenní společnosti nezakly zcela úplně. Stále existují společenství a kmeny, které toto uspořádání dodržují.

69 Jinak známé jako „melting pot“ – model tavicího hrnce.

podporuje míšení různých společenství, a to i v partnerských vztazích. Za důsledek tohoto míšení můžeme považovat migraci, cestování jakožto turismus a také online technologie, které nám pomáhají udržovat vztahy i na velké vzdálenosti s lidmi, se kterými nemůžeme být každý den v kontaktu.

3.4.3 Endogamie vs. Exogamie

I přes tuto podporu interkulturních partnerských vztahů, v sobě máme zakódované určité zvyklosti, které nás osobně omezují ve výběru partnera. Jsou to společenská pravidla, která se učíme od dětství a vyrůstáme v nich. Tyto pravidla se váží na předchozí rozdělení kulturně homogenních společenství a otevřených kultur. Endogamie se spojuje s kulturně homogenními společenstvími. Jde o pravidlo, kdy jednotlivci v kulturách či kmenech musí uzavírat manželství pouze ve své vlastní kultuře. Naopak exogamie znamená, že si jedinec hledá partnera mimo svoji kulturní příslušnost a je spojována s otevřenými kulturami.⁷⁰

3.4.4 Kultura ve vztahu

Partneři, kteří chtějí navázat interkulturní partnerský vztah, by měli počítat s tím, že dříve či později je čeká proces akulturace. Každá kultura tento proces vnímá jinak a s odlišnou intenzitou. Některé kultury se opírají o názor, že je třeba svoji původní kulturu zcela opustit a přijmout kulturu partnera, dle země, ve které nově žije. Měl by přijmout zcela odlišnou kulturní identitu a nevracet se ke svému původnímu životu.

Naproti tomu jsou teorie, které tvrdí, že ani jeden z partnerů by neměl odmítat a opouštět svoji kulturu. Tento názor zastává tvrzení, že je třeba obě kultury udržovat a partneři by měli být schopní každý prezentovat svoji kulturu. Partneři by měli mít společné přátele z obou zemí, se kterými by udržovali mezilidské vztahy. Měli by také podporovat vztah s rodinami z obou kultur a dodržovat tradice z obou zemí, které jim oběma vyhovují a na kterých se dohodnou.⁷¹

Tyto dva názory jsou také závislé na faktu, jak moc jsou kultury od sebe odlišné. V tom hraje velkou roli vzdálenost zemí. Z praxe můžeme vidět, že čím více jsou od sebe

⁷⁰ LOUČÍMOVÁ, Bohumila. *Psychologické aspekty interkulturních partnerských vztahů*. Diplomová práce. Praha, 2006: FF UK, s. 41.

⁷¹ SILVA, C. Luciana – CAMPBELL, Kelly – WRIGHT, W. David. *Intercultural Relationships: Entry, Adjustment, and Cultural Negotiations*. Journal of Comparative Family Studies, University of Toronto Press, 2012, s. 861.

země vzdáleny, tím více jsou vzájemně kulturně odlišné (př. východní země x Evropa). Kulturní odlišnosti však nemusí být vždy ve vztahu překážkou. Jestliže si jsou partneři blízcí, umí tolerovat kulturní odlišnosti a jsou přizpůsobiví, vztah může fungovat bez toho, aby měli problémy z důvodu kultury.⁷²

3.5 Výhody vztahu

V interkulturním partnerském vztahu se můžeme setkat s mnoha výhodami, které tento vztah posouvají aktivně vpřed. První takovou výhodou je vytvoření zcela nové kultury (tzv. třetí kultura), která není ani pro jednoho partnera dominující. V této kultuře partneři vytváří nové společné zvyky, tradice, mají novou kulturní identitu. Vybudování nové kultury je časově náročné, avšak pokud si partneři ten čas dají, určitě se jim to vyplatí. Jedinci poté mezi sebou nevnímají tolik odlišností a cítí se vůči sobě hodně rovnocenní. „Třetí kultura“ se může vytvořit i v tom případě, kdy jsou mezi partnery příliš velké kulturní rozdíly, které by jim mohly bránit v udržování vztahu.

Velkou výhodou je i detailní poznání partnerovy kultury. Díky tomuto se jedinec seznámí s jiným společenstvím, než ve kterém se dosud vyskytoval a získá nadhled na další kultury.⁷³ V jistých oblastech se dokáže dobře orientovat, má přehled mezi kulturami, v jejich rozdílech myšlení, v mentálním chápání, ... Znalost kultur mu může pomoci k překonávání předsudků a stereotypů. Tyto (negativní) názory postupně jedinec opouští a nahrazuje je vlastními zkušenostmi, které jsou obvykle pozitivní. Většinou je vyjádřena větší úcta a respekt k ostatním lidem, nezáleží, zda lidem z jiné kultury či ostatním ve svém společenství. Nemusí to být však vždy pravidlem. Interkulturní vztah nezaručuje pozitivní vztah k odlišnostem, je tu však velká tendence k tomuto způsobu života. Lidé udržují často pozitivní interakce s ostatními a chápou jejich odlišnosti.⁷⁴

Dugan Romano za pozitivní věci na interkulturním partnerství chápe následující myšlenky: partneři společně hledají různá řešení problémů, díky partnerovi se ještě lépe sebepo-

72 COTTRELL, Ann, Baker. *Cross-National Marriages: A Review of the Literature*. Journal of Comparative Family Studies, vol. 21, University of Toronto Press, 1990, No. 2, s. 158.

73 PUUR, Allan a kol. *The formation of ethnically mixed partnerships in Estonia: A stalling trend from a two-sides perspective*. Research Article, vol. 38, Demographic Research: A peer-review, open-access journal of population sciences, 2018, s. 1116.

74 SHIN, Ryan. *Social Justice and Informal Learning: Breaking the Social Comfort Zone and Facilitating Positive Ethnic Interaction*. Studies in Art Education, vol. 53, National Art Education Association, 2011, s. 73-76.

znávají (postupně mění své priority, postoje, ...), a především si jsou vědomi faktu, že dokáží nahlížet na svět bez množství stereotypů a předsudků než doposud.⁷⁵

Další výhody interkulturního vztahu je akceptace k odlišnostem, umění tolerance a respektu vzájemně mezi partnery, poznání nových kultur či zlepšení se v daném jazyce, když se partner učí jazyk druhého. Jazyk se jedinec často naučí na velice dobrou úroveň. Dokáže v něm rozeznávat emoce, nálady či různá jazyková specifika, které se v jeho rodném nevyskytovala (jiný sarkasmus, ironie, čtení mezi řádky). Někteří jedinci se dokáží naučit jazyk úrovní rodilého mluvčího, často nemají ani přízvuk. Jiní jedinci však mají s jazykem mírný problém po zbytek svého života, např. nerozeznávají některé intonace a mohou mít přízvuk. Často to však nepovažují za přílišný problém a naučí se s tím bez problémů žít a komunikovat.

Další z mnoha výhod, které může vztah obsahovat je rozebírání téhož tématu či problému z pohledu různých kultur. Partneri v interkulturním vztahu mají odlišné názory na různé situace, jiné zkušenosti a myšlení ohledně daného tématu. Mohou se takto mezi sebou doplňovat a obohacovat se o své názory a zkušenosti. Často si tímto i mezi sebou vyvracejí různé stereotypy a předsudky, kterými trpěl jejich partner doposud.⁷⁶

Děti v interkulturním partnerském vztahu mají také spoustu výhod. Často ani nezáleží na tom, zda se dítě ve vztahu partnerům narodilo nebo jeden z partnerů již dítě měl. V tomto druhém případě však hodně záleží na věku a povaze dítěte. Dítě, které bylo velice malé a jeho rodiče se seznámili a ono se odstěhovalo do jiné země, většinou vnímá novou zemi jako svůj rodný domov, má tam své přátele, umí jazyk a dodržuje zvyky a normy země. Vyskytují se i děti, které novou zemi odmítají přijmout za svojí a stále se považují za občany své rodné země, i když v nové zemi žijí od útlého mládí. V dospělejším věku může být problém, že dítě odmítá novou zemi a je proti jakékoli integraci.

Dítě v interkulturním vztahu má více zkušeností s různými kulturami, je adaptabilní na jiné prostředí. Dokáže lépe akceptovat lidi, kteří mají jinou kulturu, normy či zkušenosti.⁷⁷ Nemají tolik stereotypů v porovnání s dětmi z jiných kultur. Mají přehled o zvycích kultur rodičů, a díky „třetí kultuře“, kterou rodiče vytvořili, mají dané i některé zvyky a tradice, kte-

75 LOUČÍMOVÁ, Bohumila. *Psychologické aspekty interkulturních partnerských vztahů*. Diplomová práce. Praha, 2006: FF UK, s. 82.

76 DERVIN, Fred. *Do intercultural couples „see culture everywhere“?: Case studies from couples who share a lingua franca in Finland and Hong Kong*. Civilisations, vol. 62, Institut de Sociologie de l'Université de Bruxelles, 2013, s. 137.

77 BURDIN, Judith – ASUNI, Tolani. *Towards the Success of Intercultural Marriage: A Nigerian Example*. Practicing Anthropology, vol. 9, Society for Applied Anthropology, 1987, s. 13.

ré dodržují. Tyto tradice mohou být různě vybrané z obou zemí, ze kterých rodiče pochází.⁷⁸ Postupem času a na základě vlastní zkušenosti mohou tyto děti projevovat tendenci k založení interkulturního partnerského vztahu po vzoru jejich rodičů. Tento aspekt často záleží na tom, zda dítě vztah rodičů považuje za pozitivní a lepší než monokulturní partnerský vztah či v jejich vztahu nevidí žádná pozitiva.⁷⁹

Další pozitivum, co se týká dítěte, je bilingvismus. Ten můžeme chápat jako dvojjazyčnost, kdy je člověk schopen používat dva jazyky na úrovni rodilého mluvčího. Tyto děti vyrůstají v interkulturních rodinách, kde mají rodiče odlišné jazyky a oba jazyky se používají, aby dítě mělo šanci se jazyky naučit. Toto dítě a později dospělý jedinec dokáže ovládat dva jazyky na zcela stejné úrovni. Druhý jazyk používá zcela přirozeně a má nad ostatními výhodu, že umí jazyk, který se ostatní např. musí učit ve škole.⁸⁰

Výhod v interkulturních vztazích je opravdu mnoho. Bohužel však z mnoha výzkumů různých autorů vyšlo najevo, že lidé si spíše uvědomí nevýhody vztahu než jeho výhody. To však neznamená, že by interkulturní partnerský vztah byl pro jedince negativní a tyto partnerství by se neměla podporovat.

3.6 Nevýhody vztahu

Problémů ve vztazích je nespočet a mohou nastat z velmi různých příčin. V interkulturních partnerských vztazích k nim navíc přibývají problémy, se kterými se v monokulturních partnerství často nesetkáme. Jelikož je těchto problémů opravdu mnoho, v této kapitole jsou vyjmenovány pouze ty nejčastější.

Největší překážkou v interkulturních vztazích, jak již bylo zmíněno, je jazyk. Nejčastější možností dorozumívání mezi partnery je zvolení si jazyka jednoho z nich a v té řeči komunikovat. Hrozí zde však riziko, že jedinec, který komunikuje v odlišném jazyce než v rodném, nebude chápat všechny souvislosti. Nemusí se shodovat v neverbální komunikaci a nemusí ani chápat partnerův smysl pro humor z důvodu neporozumění. Občas se partner, který mluví svou mateřštinou, snaží jedince opravovat a na druhého partnera to může působit, že

78 SHIN, Ryan. *Social Justice and Informal Learning: Breaking the Social Comfort Zone and Facilitating Positive Ethnic Interaction*. Studies in Art Education, vol. 53, National Art Education Association, 2011, s. 79.

79 PUUR, Allan a kol. *The formation of ethnically mixed partnerships in Estonia: A stalling trend from a two-sides perspective*. Research Article, vol. 38, Demographic Research: A peer-review, open-access journal of population sciences, 2018, s. 1114.

80 MORGENSTERNOVÁ, Monika – ŠULOVÁ, Lenka – SCHÖLL, Lucie. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 27-29.

zklamal jako člověk. Neuvědomuje si však, že se partner většinou snaží opravou jeho mluvy mu pouze napomoci k lepší komunikaci a nemá mu jeho neznalost jazyka vůbec za zlé.⁸¹ Je však důležité tuto fázi přečkat a v momentě, kdy se partner naučí jazyk o něco lépe, tyto problémy postupně vymizí a vztah se může stát kvalitním.

Kromě toho, že mají partneři ze začátku vztahu problém s domluvou mezi sebou, problémem se váže i na jejich okolí. Především jejich rodina může mít s touto jazykovou bariérou problém. V těchto situacích je třeba hovor neustále překládat, ujasňovat, co měl člověk zrovna na mysli. I přes to, že hovor takto fungovat může, stálé tlumočení může narušovat rozhovor a jedincům bude déle trvat, než dospějí k nějakému cíli hovoru a sdělí si své názory.⁸²

Interkulturní partnerské vztahy se často setkávají s odmítavým postojem okolí. Z tohoto důvodu je dokázáno, že tyto svazky mají větší pravděpodobnost k rozvodům. Partneři stále ze všech stran poslouchají, jak jejich partnera okolí odmítá, jak neakceptují jejich vztah, nerozumí jeho kultuře, že jsou příliš od sebe odlišní. S tímto problémem souvisí především stereotypy a předsudky. Z mnoha studií je však dokázáno, že čím více společnost pár odmítá, tím více je pár vytrvalejší a snaží se o udržení vztahu (tzv. Efekt Romea a Julie). V tomto „efektu“ jedinci však nakonec často podlehnou okolí, jelikož se natolik snažili o udržení vztahu, že se příliš nezabývali partnerovými přednostmi a zjistí, že pro ně daný jedinec není ideální partner. V minulosti byla kritika vůči tomuto partnerství velice častá. V dnešní době však tento názor postupně ustupuje a okolí partnerů je dokáže již poměrně dobře akceptovat.⁸³ Stále se však s těmito neporozuměními setkáváme. V případě, kdy partneři o vztah opravdu stojí a nezajímá je názor okolí, tak se přestěhují buď do státu, kde partnery druhá rodina nebude kritizovat nebo do třetí země, kde budou pro ostatní „cizinci“.⁸⁴

Dalším možným problémem mohou být odlišné náboženské hodnoty. I ve stejném náboženském přesvědčení existují různé názory a stupně dodržování víry. Často partneři udělají kompromis, a buď jeden z partnerů přistoupí na náboženství toho druhého, nebo oba partneři udržují svoje vlastní náboženské přesvědčení, nebo poslední možnost, odmítnou jakékoliv

81 MORGENSTERNOVÁ, Monika a kol. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007, s. 107.

82 ČERNÁ, Dana a kol. *Partnerské soužití Čechů s cizinci*[online]. Hospodářská a kulturní studia, Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, 2009. [cit. 2019-01-08].

Dostupné z:

http://www.hks.re/wiki/partnerske_souziti_cechu_s_cizinci?do=export_pdf&rev=0&id=partnerske_souziti_cechu_s_cizinci

83 MORGENSTERNOVÁ, Monika a kol. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007, s. 108-109.

84 COTTRELL, Ann, Baker. *Cross-National Marriages: A Review of the Literature*. Journal of Comparative Family Studies, vol. 21, University of Toronto Press, 1990, No. 2, s. 156.

náboženství (stanou se ateisty) či přejdou společně na zcela odlišnou víru, než kterou měli dopsud.

Výchova dětí může být také poněkud velkým problémem v interkulturním vztahu. Rozdíly v kulturách mohou být natolik odlišné, že se ve výchově dětí nemusí vůbec shodovat, a to ani na počátku vztahu, ještě před svatbou. Každá kultura jinak vidí vývoj dítěte, kdy je třeba mu poskytnout již svobodnější výchovu, jeho požadavky a prožití dětství. Rozdíly se mohou vyskytovat i v trestech dítěte či jeho odměňování.

Mnoho problémů vychází z rozdílných hodnot v kulturách. Tyto hodnoty jsou odlišné ve všech směrech každodenního života. Může se to týkat stravy, oblékání, komunikace atd.

Častým problémem je také „syndrom vystěhovalce“. Ten nastává, když jeden z partnerů nebo i oba zvolí k životu třetí zemi, která není ani pro jednoho domovinou, se musí vyrovnávat se ztrátou svého domova. Musí čelit mnoha novým zkušenostem, prostředí, ale také se musí vyrovnat se ztrátou svého původního domova, kde měli svou rodinu a přátele. Jedinec však nemusí opustit svůj původní život zcela, stále může udržovat kontakty s lidmi ze své mateřské země (např. občasné návštěvy, online komunikace).⁸⁵

Dalším problémem může být odlišné vnímání role pohlaví. Některé kultury mohou vnímat roli pohlaví velice odlišně. To se může odrážet na postoji k práci, povinnostem doma či rozdělení peněz. Některé kultury naopak tyto genderové rozdíly příliš nevnímají a ženy i muži jsou pro ně na stejné úrovni, kdy mají stejná práva i povinnosti.⁸⁶

Co se týče problematiky rozvodů, Ann Cottrell ze svých rozhovorů a výzkumů zjistila, že se interkulturní partnerství/manželství nerozpadají z důvodu odlišnosti kultur, ale spíše z důvodů, které jsou časté i v monokulturních partnerstvích, a to například kvůli financím, alkoholu či jiných závislostí.⁸⁷

3.7 Statistiky interkulturních sňatků v České republice

Z údajů Českého statistického úřadu si můžeme udělat představu, kolik sňatků na území České republiky za poslední dobu proběhlo. Jde pouze o statistiku sňatků, Český statistický úřad

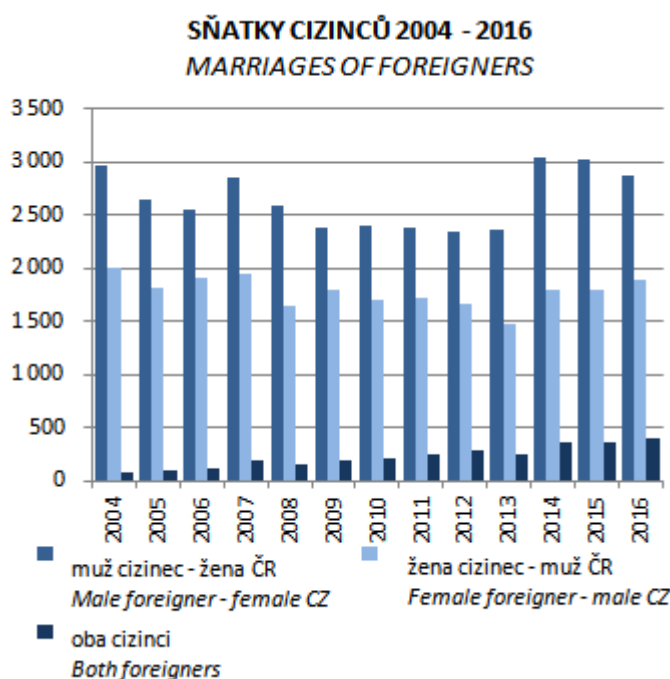
⁸⁵ MORGENSTERNOVÁ, Monika a kol. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007, s. 109-111.

⁸⁶ KELLNER, Judith. *Gender Perspektive in Cross-Cultural Couples*. Clinical Social Work Journal, vol. 37, Springer Science+Business Media, LLC, 2009, s. 3.

⁸⁷ COTTRELL, Ann, Baker. *Cross-National Marriages: A Review of the Literature*. Journal of Comparative Family Studies, vol. 21, University of Toronto Press, 1990, No. 2, s. 161.

bohužel neposkytuje data interkulturních partnerství, která neuzavřela manželství. Z níže uvedeného grafu můžeme vyčíst, že největší počet uzavřených sňatků byl v letech 2004, 2014 a 2015. V těchto letech se počet uzavřených manželství pohyboval okolo 3000. Naopak v letech 2009-2013 klesl až o cca 500 uzavřených manželství ročně. Také můžeme vidět velký rozdíl mezi mužskou a ženskou populací. Z grafu plyne, že mnohem častěji uzavírá manželství muž-cizinec a žena-Česka než žena-cizinka a muž-Čech.⁸⁸

Graf č. 1. Sňatky cizinců 2004–2016

Zdroj: ČSÚ. Demografické události cizinců; 2004-2016

Co se týče sňatků dle státního občanství, tak celkově nejčastější národností, kteří se vdávají/žení s českým obyvatelstvem, jsou lidé ze Slovenska. Je to nejspíše dáno minimální kulturní odlišností a vzdáleností daných zemí. U mužů-cizinců, kteří si berou ženu-Česku převládá občanství slovenské a německé. Na nižší žebříčky se staví Ukrajina či Polsko. Naopak u žen-cizinek, kteří se vdávají za muže-Čecha vidíme značné rozdíly. Největší podíl cizi-

⁸⁸ Cizinci. Demografické události cizinců – datové údaje [online]. Český statistický úřad, 23. 1 2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_demogr_udalosti

nek se státním občanstvím činí ženy z Ukrajiny a poté, podobně jako u mužů-cizinců, ženy se slovenským občanstvím.⁸⁹

Graf č. 2. Sňatky cizinců v ČR podle vybraných státních občanství v letech 2004–2016

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Žena cizinka – muž ČR / Female foreigner – Czech male													
Státní občanství nevěsty													
Celkem	2 011	1 822	1 907	1 940	1 649	1 803	1 707	1 722	1 663	1 473	1 802	1 802	1 890
Slovensko	639	677	772	843	787	787	733	736	719	710	830	807	847
Ukrajina	579	503	444	432	305	433	370	387	387	240	213	263	310
Rusko	134	123	109	125	93	111	125	121	125	108	155	160	138
Polsko	44	51	63	57	76	73	75	67	67	58	79	64	65
Vietnam	271	109	144	101	22	30	38	22	32	16	41	44	59
Německo	18	15	15	23	28	17	16	20	17	18	35	30	34
Spojené státy	32	26	28	18	21	18	20	23	13	16	44	30	32
Filipíny	5	1	5	6	7	9	9	8	8	10	17	15	24
Thajsko	6	7	15	13	7	12	17	17	12	21	15	17	22
Japonsko	9	14	17	21	12	19	24	15	12	11	20	26	20
Bělorusko	47	31	37	31	27	35	17	34	28	29	26	34	18
Bulharsko	20	14	20	9	11	15	5	13	9	11	13	14	18
Kazachstán	23	12	13	7	7	14	7	14	14	9	11	15	17
Čína	10	13	14	21	7	15	12	17	14	12	26	19	10
Ostatní	174	226	211	233	239	215	239	228	206	204	277	264	276

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Muž cizinec – žena ČR / Male foreigner – Czech female													
Státní občanství ženicha													
Celkem	2 969	2 652	2 549	2 845	2 586	2 374	2 403	2 384	2 344	2 370	3 048	3 016	2 870
Slovensko	523	574	612	745	728	616	643	679	662	667	717	773	899
Německo	319	251	239	236	251	256	277	259	227	238	361	345	303
Velká Británie	149	147	154	224	263	216	236	238	230	182	256	260	209
Spojené státy	175	155	130	147	127	107	87	98	107	96	167	143	127
Ukrajina	211	177	142	129	89	98	105	114	120	88	76	75	105
Francie	73	56	69	67	53	60	87	73	91	64	104	98	96
Rakousko	98	89	64	85	83	85	84	60	68	70	85	101	88
Itálie	68	60	78	78	81	75	77	77	76	89	132	119	83
Tunisko	11	28	37	43	59	37	43	41	36	52	79	70	55
Polsko	43	44	42	58	57	61	52	58	62	55	67	69	54
Vietnam	493	206	97	57	16	14	8	11	8	16	48	35	50
Španělsko	23	27	23	24	30	25	31	33	37	31	50	47	41
Švýcarsko	30	27	20	23	37	26	20	34	35	33	45	50	40
Turecko	24	19	20	26	39	41	40	42	33	46	45	56	40
Ostatní	729	792	822	903	673	657	613	567	552	643	816	775	680

Zdroj: ČSÚ. Demografické události cizinců; 1996-2016

⁸⁹ Sňatky cizinců v ČR podle vybraných státních občanství v letech 1995–2016 [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-01-24].

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_demogr_udalosti

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Cíle výzkumného šetření a výzkumné otázky

Tato práce je zaměřena na interkulturní partnerské vztahy jedinců žijících v páru a narozených v zemích s odlišnou kulturou se zaměřením na východní Evropu. Cílem práce je zjistit, jak se žije partnerům v interkulturním vztahu. Práce vychází z předpokladu, že záleží na délce pobytu v České republice a na osobním postoji partnera z jiné kultury k dané situaci.

Hlavním dílčím cílem práce je zjistit, zda je z jejich pohledu Česká republika k interkulturním vztahům tolerantní. Cíl práce se zjišťuje pomocí polostrukturovaných rozhovorů, kdy tazatel vede rozhovor s oběma partnery najednou.

Hlavní výzkumná otázka zní: Jak se žije partnerům v interkulturním vztahu v České republice?

Dalšími dílčími otázkami jsou:

- 1) Proč se cizinci rozhodli pro pobývání v České republice?
- 2) Jak byli partneři přijati rodinou svého partnera?
- 3) Ovlivnil interkulturní vztah partnerů nějakým způsobem jejich vztahy s okolím?
- 4) Ovlivnila partnery vzájemná kultura?
- 5) Jsou pro děti v interkulturním vztahu nějaké výhody?

4.2 Metody výzkumného šetření

Za základní výzkumnou metodu v tomto výzkumu jsem zvolila kvalitativní výzkum. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu se autor práce nesnaží o dosažení co největšího počtu informantů, ale má méně zkoumaných souborů a snaží se o zjištění problematiky z kvalitativního pohledu. V tomto výzkumu se nepoužívají statistické tabulky a výpočty. Kvalitativní výzkum je poměrně flexibilní způsob zkoumání, kdy výzkumník zpočátku určí výzkumné otázky, ale i přes to s nimi může v průběhu výzkumu různě pracovat a případně je i upravovat. Výzkumník se pohybuje přímo v terénu v závislosti na tom, kde výzkum probíhá. Sběr dat u této metody trvá delší dobu, jelikož je zde snaha o detailní zmapování problematiky. Metody, které můžeme u kvalitativního výzkumu použít, jsou následující: pozorování, rozhovor, fotografie,

osobní poznámky zkoumaných, video či audio záznamy nebo i studium dokumentů. Pro tento výzkum jsem zvolila jako metodu polostrukturovaný rozhovor.⁹⁰

V kvalitativním výzkumu se s rozhovorem setkáme nejčastěji. Rozhovor se dělí na tři hlavní typy. Prvním typem je strukturovaný rozhovor, kde si výzkumník připraví otázky a pevně se drží jeho kostry a neodklání se k jiným tématům. Další typ je polostrukturovaný rozhovor, který spočívá v tom, že výzkumník si předem připraví některé základní otázky, na které chce získat odpovědi, ale v průběhu dotazování se mohou informace od informantů přidávat a výzkum nemusí mít jen základní kostru s připravenými otázkami. Informant se může výzkumníka doptávat, výzkumník se může naopak doptávat informanta, mohou si ujasnit věci, ve kterých se vzájemně zcela nepochopili. Výzkumník se může tímto doptáváním ujistit, zda informant opravdu otázce rozuměl a získat mnohem více informací, než měl původně v plánu. Díky tomuto rozhovoru se může dostat hlouběji do problematiky a vysvětlit zkoumanou problematiku, jak bylo již zmíněno výše, detailněji a propracovaněji. Druhým typem je nestrukturovaný neboli narativní rozhovor. V tomto rozhovoru si tazatel nemusí otázky připravovat předem. Může přijít s jednou hlavní otázkou a potom se postupně otázky doplňují, dle toho, jak rozhovor nadále postupuje. Badatel se postupně ptá na informace, které informant uvedli. Rozhovory se mohou provádět v různých prostředích. Je však dobré, když se rozhovor provádí v co nejpřirozenějším prostředí účastníků, to může být například jejich vlastní domov či nějaká kavárna či restaurace, kde tráví čas.⁹¹

V tomto výzkumu se užívá designu případové studie, kdy se výzkumník snaží o detailní rozbor dat z rozhovorů s informanty. Je to zaměřeno především na co nejkonkrétnější popis zkoumaných osob či jejich životních situací. Často se na konci výzkumu touto metodou jednotlivé případy porovnávají a následovně se dávají do širších souvislostí. Případová studie se provádí v terénu, nejlépe v co nejpřirozenějším prostředí zkoumaných účastníků.⁹²

V práci se u provádění výběr informantů metodou „snow ball“. Tuto metodu můžeme znát v češtině pod názvem: „Výběr metodou sněhové koule“. Jedná se o metodu, kdy jedinci, se kterými byl proveden výzkum, doporučí další jedince k vykonání výzkumu na základě po-

90 HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, s. 51-52.

91 ŠVARÍČEK, Roman – ŠEĐOVÁ, Klára a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007, s. 159-160.

92 MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 94-95.

dobných charakteristik. Tímto způsobem výzkumník provede např. rozhovor s více lidmi, než měl původně v plánu. Výběrový soubor se tímto rozšíří.⁹³

4.3 Výběr výzkumného vzorku

Základním souborem pro rozhovor jsou čeští partneři/partnerky a jejich partnerky/partneři, které jsou původem ze zemí východní Evropy. Pro volbu výzkumného vzorku jsem zvolila následující kritéria: 1. Partneři musí pocházet z odlišných zemí.; 2. Partner/ka-cizinec/cizinka musí být ze země východní Evropy.; 3. Partneři spolu dlouhodobě žijí ve společné domácnosti. Dle výše uvedených kritérií jsem do výběrového souboru zvolila šest párů. Výběr informantů byl založen především na osobní známosti páru v kombinaci s metodou „snow ball“, kdy oslovené páry znaly další páry, které mají interkulturní vztah a doporučily jej pro rozhovor.

Země, ze kterých informanti pochází: dva jsou původně z Ukrajiny, tři jsou z Ruska a jedna žena pochází z Běloruska. Nejkratší dobu v České republice informant žije rok a půl. Nejdéle zde naopak jiný informant žije 30 let, s pauzou osm let. Výběrový soubor je finálně tvořen ze šesti párů, kdy pět informantů z ciziny jsou ženy a jeden informant z ciziny je muž. Rozhovor byl veden s oběma partnery najednou. U každého z páru trvá jeho vztah minimálně dva roky. Nejdelší vztah ze zkoumaného vzorku mají partneři, kteří jsou spolu 14 let. Naopak nejkratší vztah trvá dva a půl roku. Co se týče rodinného stavu, dva páry ze šesti spolu žijí nesezdání, ostatní čtyři páry jsou v manželském svazku. Dva páry mají společné dítě. Jeden pár nemá žádné děti, a to ani z předchozích vztahů a tři páry mají děti, které se jim narodily v předchozím vztahu/manželství.

⁹³ Příručka k provádění výběru metodu sněhové koule (*Snowball Sampling*). Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. Metodika, n. 1., s. 19.

Graf č. 3. Výběrový soubor informantů

Informant	Pohlaví	Země původu cizince v ČR	Délka pobytu cizince	Délka vztahu
I1a	Žena	Rusko	1,5 roku	4 roky
I1b	Muž			
I2a	Žena	Ukrajina	3 roky	2,5 roku
I2b	Muž			
I3a	Žena	Rusko	7 let	12 let
I3b	Muž			
I4a	Muž	Ukrajina	19 let	4 roky
I4b	Žena			
I5a	Žena	Bělorusko	21 let	14 let
I5b	Muž			
I6a	Žena	Rusko	30 let (s pauzou 8 let)	6 let
I6b	Muž			

Zdroj: vlastní

4.4 Realizace výzkumného šetření

V první fázi výzkumného šetření jsem měla za úkol oslovit vybrané páry s žádostí o poskytnutí rozhovoru. S informanty, kteří souhlasili s provedením rozhovoru, jsme se individuálně domluvili na místě a času setkání se za účelem daného rozhovoru.

Rozhovory jsem prováděla osobně na domluveném místě a čase. Místa vykonání rozhovoru se vždy individuálně lišila, s některými informanty jsem se setkala v jejich domácím prostředí, s některými v kavárně a s některými i v jejich zaměstnání. Rozhovory se také lišily

časově, nejkratší rozhovor trval 30 minut a nejdelší rozhovor téměř dvě hodiny. Na počátku setkání jsem seznámila informanty s tím, čeho se výzkum týká, jaký okruh témat mohou přibližně očekávat. V neposlední řadě jsem je ujistila o anonymitě odpovědí, kde nikde nebudou zveřejněna jejich jména ani osobní údaje. Byli obeznámeni s tím, že všechny získané odpovědi a informace slouží výhradně k účelu vypracování výzkumu k bakalářské práci.

Samotný výzkum probíhal od listopadu 2018 do března 2019. V přípravné fázi jsem si vytvořila harmonogram výzkumu a vytvořila cíl s otázkami pro informanty. Rozhovory s informanty jsem nahrávala na diktafon (všichni účastníci s nahrávkou souhlasili) a tyto rozhovory následně přepsala. Sběr dat (rozhovory, kódování rozhovorů) jsem prováděla v období od února 2019 do března 2019. Poslední část výzkumu, kdy jsem informace zpracovávala, analyzovala a interpretovala, jsem prováděla v období března 2019.

4.5 Případové studie

4.5.1 Případová studie č. 1 – I1a, I1b

Paní I1a se narodila a celý život prožila v Rusku. Po 30 letech poznala (nyní už) svého manžela, za kterým se rozhodla odejít do České republiky. S manželem se seznámila v roce 2015 a po dvou letech se rozhodla pro odchod z Ruska. Žije zde už rok a půl. Partneři se seznámili v práci. Paní pracuje v mezinárodní firmě a díky tomu má možnost často jezdit do Ruska, přibližně jednou do měsíce. V Rusku má I1a matku, se kterou může díky těmto pracovním cestám udržovat pravidelný kontakt. I přes pravidelná setkání není vztah I1a s matkou ideální, protože se matka stále nesmířila s odchodem dcery z domoviny. Jde především o to, že matka vidí problém v tom, že dcera ji nemůže být stále na blízku. I1a v tom však vidí i pozitivní stránku věci v tom, že se osamostatnila. Problém, který však I1a má, je, že ztratila své přátele a nemůže s nimi nadále udržovat vztahy tak, jak byla doposud zvyklá.

I1b žil v Rusku několik let, kde tam i pracoval a díky tomu ovládl ruský jazyk zcela perfektně a je i díky tomuto velice tolerantní k ostatním národnostem. Rodina jeho vztah s I1a přijala v pořádku, nejspíše díky faktu, že jeho rodina žila v Rusku několik let a mají k Rusku velmi pozitivní vztah, navíc rodina I1b stále cestuje a zkoumá různé kouty světa. Jeho okolí také přijalo jejich vztah zcela v pořádku. I1b se domnívá, že je to dáno především tím, s kým se setkávají a velký vliv na to má i vzdělání jedinců.

Na čem se manželé shodují, je problém jazykové bariéry. Podle jejich názoru, pokud má člověk problémy se začleněním, není to dáno ani tolik národností člověka, jako jazykovou bariérou. I1a i I1b vzájemně díky sobě potkali mnoho přátel. Spojili oba světy a díky tomu se jim i život mnohonásobně rozšířil. V jejich okolí se nevyskytl nikdo, kdo by na ně kvůli jejich vztahu zanevřel. I1b zmínil jednoho člověka, který zčásti jejich vztah nepodporoval, ale opět se přiklání k důležitosti vzdělání.

I1a se považuje za Rusku a je i okolím takto vnímaná. Jak již bylo zmíněno, žije tu pouze rok a půl a nemá ještě zcela perfektní češtinu. V návaznosti s tím ale doplňuje, že Českou republiku vnímá jako svůj druhý domov. I1b nezažil od ruské majoritní společnosti příliš mnoho nepříjemných situací. Pouze jednou, ale to se ani tolik netýkalo jeho osobně, ale pracovních záležitostí. Jedna situace, také pracovní, se mu stala, když byl na jednání a úřednice s ním komunikovala přes kolegu, i přes to, že I1b umí výborně rusky. Myslí si, že v Rusku ho vnímají jakožto Čecha velmi dobře. Zažil mnoho situací, kdy se o něj, o Českou republiku lidé zajímali, kdy zjišťovali, jaké to tam je atd.

Manželé se shodují, že mezi Ruskem a Českem jsou velké rozdíly. Velký rozdíl např. vidí v oslavě Dne Vítězství, kdy v Rusku, především v Moskvě se tento státní svátek oslavuje velice formálně, naproti tomu se v České republice tento den příliš neslaví, i když je také státním svátkem. Nemale rozdíly vidí i v náboženství. I1a chybí v České republice kostely, do kterých může prostě jen přijít „posedět“. I1b na druhou stranu má mírně negativní postoj k náboženství v Rusku. I v tomto případě se obrací na pracovní stránku věci, kde odsuzuje lidi, kteří se drží Desatera, ale přitom v pracovní sféře jim jde o co největší zisky, kdy nemají problém i s krádežemi. Další rozdíl, ve kterém se shodují, je vztah k umění. V Rusku jsou lidé mnohem víc k umění vedeni, chodí často do divadla, četba je pro ně důležitou částí života. V České republice tomu tak není. Další, co manželé zmínili je nacionalismus. V Rusku, je mnohem silnější než v České republice. Lidé v Rusku jsou na svůj národ opravdu velice hrdí. I1a podle své zkušenosti říká, že v Rusku jsou k nacionalismu vedeni od narození. Politika občany vede k tomu, že je Rusko nejsilnější a zcela bezproblémová země. Další výrazný rozdíl, který pár vidí, je vyjadřování emocí. V Rusku lidé vyjadřují emoce tak, jak se cítí, bez zapírání, kdežto v Čechách jsou lidé spíše upjatí a často i emoce zapírají a nedají je zcela najevo.

Kulturní rozdíl, který partneri mezi sebou mají je vnímání času. V Rusku je čas vnímán naprosto odlišně od Čech. Lidé začínají pracovat nejdříve od deváté hodiny, ale v práci jsou až do večera. Obchody fungují do noci, lidé mohou kdykoliv zajít k lékaři, čas je vůbec neo-

mezuje. Některé úřady fungují i o víkendu. V České republice naopak začínají lidé pracovat brzy ráno, skončí odpoledne a mají zbytek dne volného. K lékaři se musí objednávat dlouho předem a obchodní centra zavírají nejdéle kolem deváté hodiny.

Partneři si jsou vědomi toho, že je vzájemná kultura nějak ovlivnila, ale nejsou si vědomi, že by jim překážela ve společném životě. Svůj vztah nepovažují za odlišný, protože by byl interkulturní. I1b považuje za důvod toho, že to tak nevnímají fakt, že žil v Rusku celkem asi 12 let a po takové době už ani nevnímá, že by byla ruská kultura něco odlišného. Co ale zmínili, je slavení svátků toho druhého a například i vaření ruské kuchyně. Manželé ještě nemají děti, ale plánují je. I1a chce, aby jejich dítě mělo dvojí občanství a bylo bilingvní. Chce dítě ke dvojazyčnosti od mala vést. Ve svém vztahu vidí ale jednu podstatnou výhodu a nevýhodu zároveň. Mají dva státy, kde mají rodinu, přátele, svůj život. Musí žít svůj život v obou zemích a stihnout všechny povinnosti dvakrát. Z tohoto jim plyne i otázka, o které stále debatují, kde budou žít. Zda zůstanou v České republice, nebo se přestěhují do Ruska, anebo se budou na určitý časový úsek stěhovat ze státu do státu. Manželé mají však výhodu toho, že oba podporují cestování a nemají s dojížděním do Ruska žádné problémy.

4.5.2 Případová studie č. 2 – I2a, I2b

I2a pochází z Ukrajiny, ze Zakarpatské oblasti. Do České republiky jela kvůli práci a nakonec zde i zůstala, protože potkala svého manžela. Už zde žije 3 roky a svého manžela zná 2,5 roku. Seznámili se v zaměstnání, kde společně pracovali. S rodinou se I2a občas vídá. Po svém odjezdu jezdila domů každé tři měsíce, hlavně kvůli zařizování dokladů a nyní jezdí už společně s manželem pravidelně každého půl roku. Jejich rodiny se s faktem, že se jedinci vzali, smířily dobře. U I2a se smířily zcela bez problémů, u I2b však zpočátku byly problémy, které byly ovlivněny především předsudky. I2b uvádí, že jeho rodina nejdříve měla jisté pochybnosti kvůli tomu, že I2a pochází z Ukrajiny, ale jakmile se s ní poznaly, předsudky je opustily. Oba mohou tedy říci, že jejich vztah nijak vztahy s rodinou ani s okolím neovlivnil a ani nebyl někdo, kdo by na ně zanevřel nebo měl nějaké pochybnosti.

V průběhu vztahu si I2b dokázal osvojit základy ukrajinštiny, a tedy se dokáže alespoň částečně domluvit s partnerčinou rodinou. Manželé díky sobě získali nové přátele, některé z jejich bývalého zaměstnání, kde se poznali. Také mají mnoho přátel z Ukrajiny, které získali za dobu, co tam začali jezdit společně. I2a je vnímána jako Ukrajinka a také se za Ukrajinku považuje.

I2b se k pohledu, jak se na jejich vztah okolí nejspíše dívá, vyjádřil tak, že v dnešní době je již společnost hodně vyspělá, kultury jsou různě promíchané, takže v tom nevidí problém ani ze svojí strany, ani ze strany společnosti. Spíše u něj převládá názor, že vždy záleží názor od názoru individuálně na člověku. I2a se drží názoru, že v české společnosti nikdy nezažila žádnou nepříjemnou situaci od většinové společnosti, která by se týkala toho, že není Češka. I2b o nepříjemné situaci vůči sobě od majoritní společnosti také neví, jen podotýká, že občas si z něj udělají legraci, že přijel z Čech. Zdůrazňuje však, co se tohohle týče, Ukrajina je velice přívětivá a přátelská země.

Jako kulturní rozdíly partneři podotkli následující věci. I2b vidí velký rozdíl v mentalitě obou národů, dle jeho názoru se to nedá ani pořádně srovnat či specifikovat. Další rozdíl vidí ve velké chudobě, ale i korupci na Ukrajině. Vyjádřil se i k postoji k svátkům. Myslí si, že na Ukrajině prožívají slavení svátků zcela jinak. Přijdou mu tam více rodinně založeni. Ohledně emocí si myslí, že Ukrajinci jsou mnohem otevřenější a lidštější než Češi. Mezi sebou partneři však nevědí o žádných rozdílech, které by je nějakým způsobem zasáhly. I2a si myslí, že ji česká kultura nijak neovlivnila.

Manželé zatím děti nemají, v budoucnu je však plánují. I2a má dvě děti z předchozího manželství, které žijí na Ukrajině a s nynějším manželem pro ně vyřizují dokumenty, aby je sem mohli přestěhovat. I2a si myslí, že pro ně bude největší problém ovládnout jazyk, jinak pro ně vidí pozitiva v tom, že se sem časem přistěhují. Sama uvádí, že ji stále dělá jazyk problém, především z pravopisné stránky. I2a se učila česky přibližně rok.

Co se týče spojení kultur, partneři dodržují společné svátky. Jedná se o svátky, které mají obě kultury, například Vánoce nebo Velikonoce. České Vánoce dodržují partneři v České republice a na ukrajinské Vánoce jedou na Ukrajinu. V náboženství partneři žádné neshody také nemají. I2a vidí výhody svého interkulturního vztahu naproti monokulturnímu v tom, že Češi mají zcela jiné postavení k ženám než na Ukrajině. Přijde ji, že ukrajinští muži jsou více hrubí a netolerantní k ženám. I2b naproti tomu uvádí, že mu přijde tento vztah lepší v tom, že Ukrajinky více dbají na pořádek a své muže i mnohem více podporují než Češky. Nezapomíná však zdůraznit, že je třeba každého člověka brát jako jednotlivce a záleží opravdu na individualitě jedince. Další výhodou vidí partneři pro děti, které sem chtějí přivést. Zmiňují, že na Ukrajině je život těžký, že i když tam mají lidé lepší vzdělání, ale žijí na vesnici, většinou ho nevyužijí a nakonec pracují na nižších pozicích než by měli. Chtěli by dětem poskytnout lepší budoucnost, větší šance na uplatnění, případně i možnost zájmových kroužků, které nyní nemají šanci absolvovat. Nevidí ani problém v jejich adaptaci na české prostředí.

I2b se také zmiňuje, že z jeho pohledu se otcové na Ukrajině příliš výchově dětí nevěnují, že odjedou do ciziny pracovat a vidí se s nimi jednou za pár měsíců. Myslí si ale, že i když otcové nikam neodjedou, stále je většina péče o dítě na matce a on s tímto postojem naprosto nesouhlasí.

4.5.3 Případová studie č. 3 – I3a, I3b

I3a se narodila a žila v Rusku. Pro odchod z rodné země se rozhodla z důvodu manžela, který pochází z Čech. Partneři se znají již 12 let a z toho 7 let žije I3a v České republice. Seznámili se náhodou přes internet, když se I3a chtěla naučit komunikovat v angličtině s rodilým mluvčím a muž tam měl zadanou zemi původu Mexiko místo České republiky. Nejdříve si spolu dopisovali a potom spolu začali komunikovat přes Skype. Začali se pravidelně navštěvovat, I3b za ní jezdil sám každou zimu, I3a za ním jezdila občas sama, občas s rodiči, každé léto. Nejdříve spolu tedy komunikovali anglicky, čemuž rodiče příliš nerozuměli a časem se naučili vzájemně jazyk toho druhého. Jako první jel za I3a muž. Jeho cestu provázelo spoustu překážek, kdy řešil potíže s kufrem, nestihl letadlo, utratil všechny peníze za taxi, vybil se mu telefon a další nepříjemnosti.

Rodinu v Rusku navštěvují tak jednou za dva roky. I3a rodina se s tím, že si žena vzala cizince-Čecha, smířili dobře. U rodiny I3b to však tak jednoduché nebylo. Jeden rodinný příslušník z I3b rodiny s jejich vztahem příliš nesouhlasil. Mezi I3a a příslušníkem rodiny došlo k velké hádce, které předcházely různé naschvály, schovávání věcí atd. Od té doby jsou vztahy s tímto příslušníkem velice komplikované a jedinci spolu stále příliš nekomunikují. Nějakým způsobem tedy jejich vztah s rodinou ovlivnil, ale pouze na straně I3b. Co se však týče také rodiny I3b, tak partneři připisují velký vděk dědovi, který I3b velice pomáhal a bez jeho pomoci by se nejspíše nikdy do Ruska nedostal. Vztahy s okolím jejich vztah nijak neovlivnil. Co se týče navázání nových přátelství z partnerovi strany, tak I3b poznal spíše partnerčiny přátelé. Říká, že on sám mnoho přátel nemá, a když už, tak žijí na opačném konci republiky. I3a má v České republice pár přátel ze svého rodného města, kteří také přijeli z Ruska do Čech.

I3a zažila mnoho nepříjemných situací s tím, že není Češka. Největší byla již zmíněná hádka v rodině, ale zažila i další situace. Pro příklad uvedla problémy s hledáním práce nebo i vyčítavé pohledy většinové společnosti, protože má přízvuk. Oba partneři často narážejí na fakt, že Česká republika má zakořeněnou z minulosti nenávist a zlobu proti Rusům.

Manželé vidí mnoho kulturních odlišností. I3b zdůrazňuje fakt, že Rusové jsou mnohem víc emocionálně otevření a přátelštější než Češi. Vnímá, že mají se ženou trochu jiné mentality a jsou i věci, ve kterých se neshodují. I3a vidí velké odlišnosti ve vnímání času. V Rusku lidé více dbají na rodinný způsob života a mají brzy svatby, pořizují si i děti dříve než v Čechách. V Čechách naopak na nic nespěchají, dávají přednost cestování, kariéře, majetku atd. V tomto ohledu podporuje spíše ruské myšlení. Další rozdíl, který I3a vidí, je přístup ke vzdělání. V Rusku mají vysokou školu skoro všichni ve srovnání s Českou republikou. Manželé mají i některé rozdíly mezi sebou, které stále zcela nepochopili. Největší problém vidí ve smrkání na veřejnosti. I3a to zcela odsuzuje a naproti tomu to I3b přijde zcela přirozené a normální.

Oba partneři se shodují v tom, že je kultura toho druhého nějakým způsobem určité ovlivnila. I3a vidí u sebe rozdíl v chování v tom, že se stala více ekologická vůči prostředí, ale také se adaptovala na českou kulturu, kde se za všechno děkuje a omlouvá. Za drobnosti se v Rusku příliš neděkuje. I3b vidí také jisté rozdíly v kultuře mezi Ruskem a Českou republikou. Díky tomu, že si mohl porovnat způsob interpretace historie a má možnost jezdit do Ruska, vidí v tom mnohem více lidštějšího chování, než je tady v Čechách. V tomto ohledu se přiklání k Rusku.

Manželé mají roční dceru, a co se týče její výchovy ve většině zásadních věcí, se shodují. Podporují bilingvismus, aktivně se snaží o to, aby jejich dcera uměla česky i rusky. Otec na ní mluví česky a matka na ní mluví rusky. Vidí pro ni hodně výhod v tomto jejich interkulturním vztahu. Zásadní věcí je i to, že si myslí, že bude více tolerantní vůči ostatním, bude otevřená různým kulturám. Rodiče ji i záměrně vybírali jméno, které je mezinárodní a není ani české, ani ruské.

Partneři vidí i mnoho výhod ve svém vztahu. Jednou z hlavních věcí je, že mají k dispozici dvě kultury, které mohou různě propojovat a brát si z každé to lepší. Ví, že to, co mají, není samozřejmost a že vždy může být hůře a naopak. Mohou kultury vzájemně porovnávat, mohou porovnávat i různé zdroje informací. Co se týče svátků, I3a zmiňuje Den vítězství, který je pro Rusko velice důležitý a v Čechách tomuto dni lidé nepřikládají větší význam. I3b pokládá ještě za výhody to, že se mohou od sebe vzájemně učit, rozšířit si obzory a také mají možnost volně cestovat do Ruska.

4.5.4 Případová studie č. 4. – I4a, I4b

I4a pochází z Ukrajiny. Zemi se rozhodl opustit z důvodu zlepšení své finanční situace, kdy se chtěl časem vrátit zpátky na Ukrajinu a žít tam nadále. Po nějaké době se na Ukrajinu sice na čas vrátil, ale potom znovu odjel za prací do Čech a tady již kvůli práci a také kvůli vztahu, dnes již s bývalou manželkou, zůstal. V České republice žije již 19 let a z toho se 4 roky zná se současnou partnerkou. Partneri spolu žijí nesezdaní. Jejich vztah započal přátelstvím a časem se z nich stal pár. I4a má pouze bratra, rodiče ztratil, když byl ještě dítě. S bratrem kontakt udržuje, často si volají přes Skype a I4a za ním jezdí každý rok. Bratr I4a byl zde také už dvakrát na návštěvě.

Rodiny partnerů neměly sebemenší problém s tím, že se partneri dali dohromady. I4b se zastává názor, že je zcela její věc, s kým se vídá. Zároveň však zmiňuje, že se setkala se spoustou případů, kdy Češi odmítali Ukrajince a považovali je za sobě nerovné. I4a v tom také nevidí nějaký problém, přijde mu to zcela přirozené, že jsou spolu. Jejich vztah s rodinou ani s přáteli nijak jejich partnerství neovlivnilo. Nenašel se ani nikdo v jejich okolí, kdo by zcela na jejich vztah zanevřel.

Partnerka se s I4a rodinou snaží domluvit alespoň nějakým způsobem a to ať česky, ukrajinsky nebo polsky. Ukrajinsky se nenaučila, ale když se na řeč soustředí, tak některá slova dokáže vyvodit. Nových přátel vzájemně od sebe partneri příliš nepoznali. I4b poznala rodinu I4a, když spolu občas jezdí na Ukrajinu, ale I4a neví o nikom, koho by díky I4b poznal. Zároveň, když byla I4b na Ukrajině, necítila nikdy žádnou situaci, kdy by ji majoritní společnost nechtěla přijmout jenom proto, že by byla Češka. Partneri ani necítí, že by okolí mělo nějaký názor na jejich vztah jakožto interkulturní.

I4a se časem dokázal smířit se svým původem, již nevnímá, že ho někteří lidé odsuzují kvůli jeho národnosti a je se svým životem zcela srovnaný. Na počátku ho však provázely těžkosti, které byly s jeho původem spojeny. Pro příklad uvedl, že když při představování Čech slyšel jeho jméno, tak si s ním odmítl podat ruku. Byl si také často vědom toho, že většinová společnost na Ukrajince často pohlíží podobně, že všichni Ukrajinci jsou špatní a nijak je nerozlišují. Na počátku pobytu to pro něj bylo těžké a než si lépe osvojil češtinu, tak se izolovat od společnosti a odmítal s ostatními komunikovat. V současnosti se s tím dokázal zcela smířit a nebere si tyto občasné pohledy nijak osobně.

Kulturní rozdíly vidí v tom, že Ukrajina je pohostinnější než Česká republika. Další velký rozdíl vidí ve slavení Vánoc. Partneri neměli ani potíže v názoru na náboženství. I4a si

myslí, že je to především tím, že I4b byla vedená k víře. I4a ale zažil i situace, kdy lidé náboženství odsuzovali a nechtěli o něm nijak diskutovat, kdykoliv se o tom I4a jen zmínil. Na počátku pobytu v České republice měl muž problém smířit se se slavením svátku, především již zmíněné Vánoce, ale i s Velikonocemi. Teď však naopak nechápe, jak mohou žít lidé na Ukrajině, což je zaviněno především aktuální politickou situací. Zároveň si uvědomuje, že se zcela změnilo jeho mentální myšlení a nyní má třeba i problémy rozumět si se svými přáteli, které měl na Ukrajině. Kultura ho ovlivnila silně, což přisuzuje tomu, že zde žije již 19 let, a i kdyby nechtěl, tak ho ta kultura nějakým způsobem za takovou dobu musela ovlivnit. Další rozdíly, které vidí I4b jsou v tom, že se jí líbí způsob jejich života, především hospodářské produkty, které lidé vypěstují u sebe doma bez přidaných chemikálií a následně je prodávají na tržišti. I přes to, že žijí na Ukrajině skromně, oceňuje jejich způsob myšlení a života. Dále ji překvapila silná chudoba, kterou země trpí.

I4a se snaží dodržovat některé svátky i s dcerou, kterou má I4b z předchozího vztahu. Jedná se například o Den Svatého Mikuláše, kdy se dětem dávají pod polštář sladkosti nebo o Vánoce, kdy nechávají stromeček až do dvanáctého ledna, aby dodrželi délku ukrajinských Vánoc. Chtěl by také, aby dcera uměla rusky a ukrajinsky a má i snahu s ní v těchto jazycích komunikovat. Myslí si, že to pro ni bude určitě výhodou, i když zatím tyto jazyky neovládá na takové úrovni, aby se domluvila s dětmi na Ukrajině. Co se týče výhod jejich vztahu, partneri příliš mnoho odlišností nevnímají.

4.5.5 Případová studie č. 5 – I5a, I5b

I5a pochází z Běloruska. Ze země odešla v 17 letech, kdy se k odchodu do Čech rozhodli její rodiče. Žije tu již 21 let. S manželem se seznámili před více než 14 lety na diskotéce, ale znali se od vidění ještě předtím. S rodinou z Běloruska kontakt udržují komunikaci přes telefon. Zpočátku do Běloruska jezdila pravidelně každý rok, ale postupem času přestala zemi zcela navštěvovat. Nebyla tam už 15 let.

Rodiny partnerů byly zcela spokojené s jejich výběrem. U I5a byla rodina spokojená hlavně z důvodu, že ani nechtěli, aby si I5a našla Bělorusa. Jejich vztah s okolím ani s rodinou jejich partnerství nijak neovlivnilo. Ani nebyl v jejich okolí nikdo, kdo by na ně zanevřel.

I5a má většinu rodiny v České republice, ale s rodinou, která v Bělorusku zůstala se I5b snaží nějakým způsobem zůstat v kontaktu. Partner se v současnosti začíná ruštinu učit. I5a

díky manželovi poznala spoustu přátel, I5b poznal známé z manželčiny rodiny z Běloruska a některé přátele tady v České republice. Za 21 let, co tu I5a žije, zpozorovala pouze jednu, že ji někdo dával najevo její původní národnost, a to bylo kvůli ruskému přízvuku. Jinak si ničeho vědoma není, myslí si, že ji všichni vnímají jako Češku. Okolí jejich vztah vnímá zcela v pořádku, nevidí v tom žádné odlišnosti a neřeší to, že I5a je Běloruska a I5b Čech. I5a si ani není vědoma žádné nepříjemné situace, kterou by zažila kvůli svému původu. I5b byl jednou se svou ženou v Bělorusku společně a také si není vědom žádné situace, kdy mi mu vytýkali jeho původ. Spíše má pocit, že lidé v Bělorusku vnímají Českou republiku jako zemi, kde se lidé nemusí snažit, pracovat a mají vše bez jakékoliv zásluhy.

Názor na odlišnosti mezi Českou republikou a Běloruskem vnímají manželé odlišně. I5a má pocit, že se země od sebe nijak neliší a jsou to spíše podobné země, než aby byly odlišné. I5b naproti tomu nějaké rozdíly vidí. Hodně rozdílný mu tam přijde způsob, kvalita a úroveň života. Vypozoroval také to, že lidé se tam ze sebe snaží dělat něco víc, než opravdu jsou. Myslí si, že i svátky se slaví trochu odlišně než v České republice. Partneři si nejsou vědomi žádných kulturních odlišností, které by pro ně bylo složité pochopit, ani nemají žádné odlišnosti mezi sebou, které by pro ně byly dlouho k pochopení. Oba si také myslí, že je vzájemná kultura nijak neovlivnila.

Manželé mají společného syna. V jeho výchově se shodují, až na klasické denní záležitosti, nic, což nesouvisí s kulturou. Partneři ani nedodržují žádné svátky, které jsou z Běloruska. Je to nejspíše z důvodu, že když žena ještě bydlela v Bělorusku, tak žádné svátky ani neslavila. Slavila pouze Silvestra, takže příliš mnoho takovýchto zvyklostí nemá. I5a by chtěla, aby syn uměl rusky. Naproti tomu, I5b v tomhle má dojem, že ho partnerka příliš ruštině neučí a nyní už je na přirozenou mluvu ruštiny pozdě. I5a vidí pro syna výhody toho, že vyrůstá v jejich vztahu. Její rodina, která žije v České republice, na něj často mluví rusky a vidí v tom velké pozitivum. Partneři si nejsou vědomi ani žádných výhod, které by měli mezi sebou, že jsou v interkulturním vztahu. Nijak nevnímají to, že jsou z odlišných zemí a měli by mezi sebou některé odlišnosti, které by je v něčem zvýhodňovaly či znevýhodňovaly.

4.5.6 Případová studie č. 6 – I6a, I6b

I6a se narodila v Rusku. Do Čech se dostala jako desetileté dítě, když se její matka rozhodla pro odchod kvůli svému druhému manželovi, který pochází z Čech. Odchod pro ni byl komplikovaný, jelikož měla problémy ve škole s češtinou a děti se jí kvůli tomu smály. Musela jít ve škole o ročník níž, než měla. I6a zde pobývala od deseti do patnácti let, poté byla osm let

s rodiči na Ukrajině, kde měli rodiče práci a kde i studovala. Poté se ve 22 letech vrátila a již zde zůstala. Celkově je zde tedy 30 let, nepočítaje 8 let pauzu. S partnerem se poznali před šesti lety přes internetovou seznamku. Kontakt s rodinou ze zahraničí I6a udržuje. Nedávno u ní byla v Čechách na návštěvě sestřenice z Ruska a na Silvestra a na narozeniny si volá s vlastním otcem, který zůstal v Rusku. Ještě když měla babičku, tak s ní udržovala velmi častý kontakt. V tu dobu, když partnery navštívila I6a sestřenice, I6b se s ní snažil komunikovat alespoň nějakým způsobem, i přes to, že neumí rusky, ruština a čeština mu přijde hodně podobná, to mu komunikaci mnohem usnadnilo.

Rodiny partnerů se smířily s jejich vztahem dobře. I6a už matku nemá a její nevlastní otec je Čech, takže partnera nevnímal jako cizince. Rodina I6b se nijak nezabývala tím, že by byla I6a cizinka. Jejich vztahy s okolím ani rodinou nijak jejich partnerství neovlivnilo, nenašel se ani nikdo, kdo by se kvůli jejich partnerství od nich izoloval. Partneři si nemyslí, že by okolí nějak negativně nebo i pozitivně vnímalo jejich vztah. Mají pocit, že lidé je nevnímají nijak odlišně než jiné páry. Přátelé poznal spíše I6b z I6a strany. Z jeho strany paní moc přátel nepoznala, ale to bylo spíše z osobních důvodů.

Ohledně národnosti se I6a necítí ani jako Češka, ani jako Ruska. Pocitově se řadí do obou kultur. Její okolí ji vnímá taky různě. Rusové ji považují za Češku a Češi ji považují za Rusku. Zažila také několik nepříjemných situací, které se týkaly její národnosti. Jak již bylo zmíněno, měla problémy ve škole, kde se ji děti posmívaly, navíc sem přijela v období po odchodu ruských vojáků, což ji také děti občas dávaly najevo. Problémy si zažila i při hledání práce, kdy neakceptovali její vysokou školu jako dostatečné vzdělání. Například při pohovorech ji lidé dávali najevo, že má přízvuk a není Češka. I6b si není vědom nijakých nepříjemných situací, které by zažil od ruské společnosti kvůli tomu, že je Čech. Vidí však velký problém v jazykové bariéře.

Vzájemně mezi státy vidí mnoho rozdílů. Jako jeden z hlavních rozdílů vidí I6a vyjadřování emocí. V Rusku se emoce vyjadřují mnohem více než v České republice a nezáleží, zda je to vůči blízkému nebo vůči zcela cizímu člověku. Další rozdíl vidí v prestiži. Rusové se snaží ukazovat svůj majetek a prestižní značky, domnívá se, že je to takto zakódované v ruské mentalitě. Velký rozdíl ve slavení svátků vidí ve svátku Mezinárodní den žen. Tento svátek se v Rusku slaví mnohem více než v České republice. Ženy tam dostávají květiny, očekávají od mužů mnoho komplimentů. V České republice tento svátek není až tolik důležitý. Má také pocit, že Rusko se snaží hodně působit na lidi již od útlého věku a snaží se své občany vést k velkému nacionalismu. Rozdíl, který vidí I6b se týká hlavně náboženství. Lidé v Rusku jsou

mnohem více nábožensky založeni než tady v Čechách. Partneři nikdy neměli mezi sebou žádné kulturní odlišnosti. Vidí to jako výsledek toho, že I6a zde žije již dlouho a je velice přizpůsobivá. I6a kultura nějakým způsobem ovlivnila. Paní si uvědomuje, že patří do dvou kultur, chápe dvojí kulturu a vnímá detaily těchto kultur.

Partneři nemají společné děti. Oba mají syny, ale ti se narodili v předchozích vztazích. Syn I6a žije ve společné domácnosti s partnerem. Je narozený v České republice a jeho otec je Čech. Paní by sice chtěla, aby syn uměl mluvit rusky, ale neučí ho to, jelikož ji přijde nepřirozené v českém prostředí na něj mluvit rusky. Pro syna vidí výhody v tom, že má možnost přijít do kontaktu s různými lidmi z jiných zemí a bude více tolerantní k lidem a jiným kulturám než jen k české. Co se týče výhod pro partnery, I6b příliš mnoho výhod nevnímá, ale je to tím, že zde jeho partnerka žije již mnoho let. Výhodu, kterou však v jejich vztahu cení, je možnost ochutnat ruskou kuchyň. I6a vidí výhodu, že její partner je Čech v tom, že považuje Rusy v České republice za izolované od většinové společnosti, že ani nemají zájem se nějak více do společnosti začlenit. Díky svému partnerovi se cítí více jako Češka.

4.6 Výsledky a interpretace dosažených dat

4.6.1 1. dílčí otázka (DO1): Proč se cizinci rozhodli pro pobývání v České republice?

Na počátku výzkumu jsem zjišťovala, proč se partneři-cizinci rozhodli pro odchod ze své rodné země a co je k tomu vlastně vedlo. Také mě zajímalo, zda to pro ně bylo komplikované a jak se s touto novou skutečností srovnali. Ve druhé části této otázky jsem se zabývala partnery a to konkrétně tím, jak a kde se jedinci seznámili.

Důvody pro odchod ze své rodné země a pro pobývání v České republice jsou částečně podobné. Informanti měli tři zásadní důvody k tomu, aby se přestěhovali do České republiky. Jedná se především o lepší pracovní uplatnění, poznání českého partnera a také o rozhodnutí rodičů, kteří si našli českého partnera a odjeli s celou rodinou do Čech. Pro všechny informanty to byl složitý krok, ale mnoho z nich v průběhu rozhovoru uvedlo, že jsou za tuto změnu ráda. **I1a** se odstěhovala do Čech kvůli svému manželovi, kde si i našla práci a mohla zde zůstat žít. Odchod pro ni určitě jednoduchý nebyl: „*No, to je... To nebylo lehké, ale to ani teď není, prostě. Protože měla jsem v Moskvě celý život, všechno, maminku, rodinu, kamarádky, práce. No, všechno, co má každý člověk. A to nebyl lehký krok.*“. **I3a** odešla ze země také

kvůli manželovi. Odchod pro ni byl také komplikovaný, zejména kvůli rodině: „*No, jenom z morální stránky, protože já tam mám příbuzný, babičku třeba, která sem vůbec nemůže přijet, protože je starší a rodiče. Oni sem jezdí, ale stejně třeba jednou, dvakrát za rok. Takže tohle bylo těžký, ale jinak moc ne. No a kamarádi, kamarádů jsem tady tolik neměla na začátku, ani třeba tady na svatbě svoji svědkyni.*“. Další dva informanti se shodují, že hlavním důvodem odchodu ze země byla zejména práce. **I4a** si cení toho, že měl tu možnost, opustit zemi a zlepšit si nějakým způsobem svou budoucnost: „*No, jelikož já jsem neměl v tu dobu už rodiče, že jenom bráchu, tak kvůli bráchovi to bylo těžký, ale jako bylo to, myslím si svým způsobem, takový, ne osvobozující, ale byla to největší šance jakoby vydělat nějaké peníze, a i mít nějakou budoucnost než na Ukrajině.*“. **I2a** odešla z Ukrajiny z podobných důvodů: „*No, protože tam nebyla práce. Tak jsem jela tady pracovat a pak jsem tady potkala jako manžela, no a zůstala tady.*“. Odchod pro ni také byl poměrně komplikovaný, a to zejména kvůli rodině a vyřizování dokumentů pro pobývání v České republice. **I5a** opustila své rodné Bělorusko kvůli rozhodnutí rodičů v mladém věku, kdy odchod ze země snášela těžce: „*... to bylo zrovna v době, kdy mi bylo 17 roků. Nastoupila jsem do jedenácté třídy a víš, kamarádi, kamarádky a nějaký lásky (smích), a tak to bylo hodně komplikovaný. Vůbec se mi nechtělo.*“. **I6a** se ke svému odchodu vyjádřila takto: „*Do Čech mě přivezla maminka, protože si vzala Čecha a přivezla mě sem jako desetiletou holčičku, mě sem přivezla. Už tady jsem dlouho.*“. Odchod pro ni byl těžký, jak z důvodu stesku po domově, tak i z jiných důvodů: „*Bylo to pro mě komplikovaný, protože jsem nechtěla odjíždět a určitě jsem pak postrádala příbuzný, babičku a tátu vlastního. Pak navíc jako ve škole jsem musela dohánět hodně češtinu. O prázdninách předtím, před nástupem do školy, jsem musela chodit na doučování češtiny s učitelkou. No a musela jsem jít o třídu níž, vlastně než bych měla pokračovat. Takže jsem... Pak se mi vlastně taky posmívali kluci ve třídě a tak.*“.

V další části jsem se informantů ptala, jak a kde se poznali. Odpovědi se různí, ale většinou se partneři poznali díky práci nebo na internetu. **I2a** a **I2b** se seznámili v zaměstnání: „*...v Čechách. Jsme pracovali spolu na hotelu. Tam jsme se i seznámili.*“. Partneři **I6** se seznámili přes seznamku. Partneři **I3** se taktéž seznámili na internetu. **I3a** vzpomíná na jejich seznámení takto: „*Bylo mi 17 a ještě tehdy, nevím, jestli ještě pořád existuje ICQ, tak tehdy existovalo, tak jsme se seznámili tam. Čirou náhodou, protože jsem studovala ještě na střední škole, tak jsem hledala přes ICQ někoho, kdo mluvil anglicky, prostě z Ameriky, abych si mohla prostě psát anglicky. Jsem chtěla s nějakým rodilým mluvčím. ... Jeden byl strašně pomalej, jednou za pár dní něco psal, no a ten jeden ten byl docela rychlej, ale pak jsem zjis-*

*tila, že má angličtinu ještě horší, než jsem měla já a bylo tam napsané, že je z Mexika, no, a proto mi tam vyskočil v tom seznamu. No, protože Mexiko, to je stejnej kontinent. No, ale jak se pak zjistilo, z Mexika nebyl. ... No, a proto pak mi napsal, že je takovej Skype, že můžeme mluvit zdarma přes internet. ... Pak přijel I2 poprvé v létě 2008 na návštěvu, na dva týdny poprvé. No a potom začal jezdit vždycky i v zimě po zkouškovým, on v tý době ještě studoval, já jsem taky studovala. A já vždycky v létě s rodičema jsem... Sama jsem poprvé přijela, to mi bylo 20, dřív mě nikdo nechtěl pustit samotnou (smích). No, a tak prostě v roce 2011 mě požádal o ruku a v roce 2012 jsme měli svatbu. To je tak na krátko. (smích)“. Partneri **I1** se naopak seznámili díky práci v Rusku, **I1a** popisuje začátek jejich partnerství: „... On pracoval v Moskvě a já jsem pracovala v jiné společnosti a ta společnost, ve které on pracoval, ho,... Naše společnost stála jako část velké společnosti, kde pracoval I1b. Tak začali jsme spolu pracovat. Rok a půl jsme byli prostě jako kolegové a pak to začalo.“. Zbylé dva páry se seznámily přes společné přátele, se kterými se vídaly na různých akcích či setkáních. Postupem času začaly trávit více času spolu, a nakonec se dali dohromady.*

Shrnutí první dílčí otázky: Valná většina informantů se rozhodla pro opuštění své rodné země především z důvodu svého partnera, který pochází z České republiky. Další důvody, které byly uvedeny, se týkají lepšího pracovního uplatnění nebo rozhodnutí rodičů. Pro všechny informanty byl odchod z domoviny těžký. Někteří v něm vidí pozitiva, někteří mají stále problém se smířit. Tento faktor záleží především na délce pobytu jedince v České republice. Největší problém se týká ztráty rodiny. Jde o stesk po příbuzných, rodině, která za nimi nemůže přijet, rodičích, ale i přátel. Jedinci v podstatě ztratili kus svého života a v České republice museli začít zcela od znovu.

4.6.2 2. dílčí otázka (DO2): Jak byli partneři přijati rodinou svého partnera?

Ve druhé dílčí otázce jsem zjišťovala, jestli partneři udržují kontakt s rodinou ze zahraničí, také jak byli partneři přijati rodinou partnera a zda je při tom provázely nějaké těžkosti. Také jsem se zabývala tím, jak se partneři dorozumívají s partnerčinou rodinou ze zahraničí.

Většina informantů udržuje s rodinou ze zahraničí alespoň nějaký vztah. Mezi nejčastější kontakt, který s rodinou udržují je buď telefonický či online kontakt anebo občasné návštěvy do rodné země. **I1a** jezdí do Ruska pravidelně jednou měsíčně. Je to dáno tím, že v rámci pracovních cest má tu možnost zemi navštěvovat. Méně často tam jezdí **I2a**, a to zpočátku každé tři měsíce kvůli vyřizování dokumentů a nyní jezdí za rodinou každý půl rok. Partneri **I3** se občas do Ruska také vydají: „No, teď jsme byli v roce 2017, teď poletíme. Před

dvěma lety jsme byli. No, jako chtěli bychom častěji. “. Díky tomu, že mají manželé roční dceru, se s matkou vídají častěji. Po jejím narození matka I3a byla v Čechách už třikrát. **I4a** si s rodinou spíše volá, ale když má čas, občas tam zajede: „*No, teď v létě jsme tam byli naposled i s S. Jsem měl volný týden, tak jsem aspoň za téma dětma se podíval. Je potřeba udržovat ten vztah s téma dětma.* “. **I6a** zpočátku udržovala velký kontakt s rodinou, po jistých okolnostech se však situace změnila a nyní volá pouze svému rodnému otci, a to dvakrát ročně. **I5a** také postupem času přestala do domoviny jezdit, spíše si volají: „... *Už jsem tam nebyla skoro 15 let. Ty první roky jsme tam jezdili každý rok a pak už ne.* “.

V další otázce jsem se zaměřila na to, jak se rodiny partnerů dokázaly smířit s tím, že si partneři našli partnery-cizince. Ve většině párů s tím nebyl absolutně žádný problém, a pokud tam již byli nějaké pochybnosti, tak se často daly bez problémů vyřešit a přejít. **I2b** rodina překonala veškeré názory bez obtíží: „... *Ukrajina, co se povídá o Ukrajině, že samozřejmě všichni vidí Ukrajince z jiné stránky, než to je opravdu nebo tohle, ale pak to normálně nějak vzali, když viděli... Poznali I2a, poznali, že... Takže si myslím, že je to zcela v pořádku, že tak by to mělo být, takže.* “. **I2a** naproti tomu žádné rozepře kvůli svému partnerovi v rodině nepocítila. Partneři **I5** se ve svých odpovědích zcela shodovali. **I5a** se vyjádřila takto: „*No, já si myslím, že naši byli spokojeni. Myslím si, že I5b je hodný kluk a když ho poznali, tak si myslím, že byli spokojeni. A hlavně naši nechtěli, abych, si myslím že, měla Bělorusa.* “. **I5b** s tímto zcela souhlasí a není si vědom nějakých špatných reakcí od rodiny. **I6a** se v odpovědi také shoduje, i když má trochu jinou životní situaci: „*No, tím, že já už nemám rodiče, protože mám jenom nevlastního tátu, ale on je Čech, takže pro něj I6b není cizinec a maminka umřela, takže u mě se smířili jako dobře, jim to bylo jako víceméně jedno.* “. Partner s ní souhlasí a nevidí jediný důvod pro to, aby s tím měl kdokoliv problémy. **I4a** má podobnou zkušenost: „*To jako nemůžu říct, že by se smířil, ale prostě... Nikdy jsme ani nemluvili o tom, že by ho to nějak... To je prostě pouze moje rozhodnutí a nikdy se mě jako ani neptal: „proč jako není Ukrajinka, ale je to Češka“. Je to, jak to je. Prostě je to moje rozhodnutí, že to tak je.* “. Zbylé dva páry však nějaké potíže zažily. **I1a** má ještě stále ohledně svého přestěhování do Ruska nějaké neshody se svou matkou: „*Ona s tím nesmířila pořad (smích). No moje maminka, v Moskvě jsem bydlela jenom s maminkou, tatínek má jinou, druhou rodinu a maminka pořád čeká a každý den volá a se ptá, kdy přiletím.* “. Její partner **I1b** však žádné neshody s rodinou kvůli jejich vztahu nepocítil: „*Já si myslím, že to přijmou velice pozitivně. Respektive neutrálně až pozitivně. Protože můj otec odjakživa pracoval s Ruskem a takže je na to Rusko velice blízce vázaný, mamka taky. Žili jsme v Rusku asi 8 let, dohromady a brácha ten jezdí celý*

život po světě, Německo, Anglie a všechno, takže prostě jsme taková rodina cestovatelů. A brácha teď má přítelkyni z Litvy nebo odkud, takže vůbec žádný problém.“. Velký problém si však zažila I3a od rodinného příslušníka z rodiny **I3b**. Došlo tam k velké hádce, kdy ji byla vytknuta národnost a doteď mají s tímto rodinným příslušníkem partneri problém a příliš spolu nekomunikují. Je však nutno podotknout, že děda **I3b** partnery hodně podporoval a partneri mu jsou vděční za jeho pomoc. **I3a** na něj vzpomíná takto: *„On opravdu byl ten jedinej, kdo I3b pomáhal. Já bych řekla, že kdyby ne on, tak by možná ani I3b nemohl přijet za mnou, možná by to ani nevyšlo. On mu opravdu pomáhal, materiálně, protože I3b neměl tolik peněz tehdy na to cestování, ještě nepracoval jako teď, takže jako děda si na tom hodně zasloužil na tomhle vztahu. Hodně se na tom podílel.*“. Naproti tomu, její rodina plně souhlasila s jejich vztahem a nevyskytl se tam nikdo, kdo by s tím měl jakýkoliv problém.

Následující otázka měla za úkol zjistit, zda si informanti myslí, že jejich vztah s partnerem-cizincem ovlivnil nějakým způsobem vztahy v rodině. Většina informantů se shodla na tom, že žádnou změnu nepocítili, kromě partnerů, kteří měli jisté nepříjemnosti (viz. odstavec výše). Partneri **I3** se shodují, že nějakým způsobem jejich partnerství určité vztahy s rodinou ovlivnilo. **I1a** ve vztahu s matkou má také jisté neshody: *„... Prostě ona cítí, že nejsem v Rusku, nejsem blízko a nemůžu se dostat do ní, kdy ona mě bude prostě chtít nebo potřebovat. No, určitě to má nějaký vliv, ale nemůžu říct, že to je špatně. Možná to je i naopak dobře, protože ona prostě čeká... No, ona prostě vidí jako problém, protože nejsem blízko, ale já si myslím, že je každé dítě někdy prostě bude bydlet samo, samostatně.*“. U partnerů **I2**, **I4**, **I5** a **I6** se vztah s rodinou vůbec nezměnil.

Poslední otázka v tomto bloku se snažila zjistit, jak se partneri domlouvají s rodinou partnera-cizince. V této otázce se páry poněkud rozcházel. Často však zazněla odpověď, že používají všechny možné prostředky, ať verbální nebo nonverbální, aby se s rodinami mohly nějakým způsobem dorozumět. **I4b** se dokáže pomalu s rodinou domluvit, navíc bratr I4a pracoval v Čechách, tak s ním dokáže komunikovat: *„... Ale zas třeba když se baví I4a se švagrovou, tak jim zase nerozumím, protože se bavěj opravdu jenom čistou ukrajinštinou.*“. **I2b** se v průběhu vztahu s partnerkou dokázal přiučit nějaká ukrajinská slova, ale nějakým způsobem se dokáže domluvit s rodinou vždy. **I5b** se viděl s rodinou v Bělorusku jednou, tudíž neměl příliš velkou šanci k osvojení si ruštiny. Většina rodiny I5a však žije tady, tak to ani takový problém není: *„No a taky všichni umí česky, jak bydlí už tolik let tady. S příbuznými z Běloruska jsem byl jednou a snažili jsme se mluvit česko-rusky, používat ruce, nohy. Já se hlavně ruštinu teď i učím.*“. **I6a** v komunikaci jejího partnera s její rodinou také

nevidí příliš velký rozdíl. Jednou u nich byla v Čechách na návštěvě příbuzná a s více příbuznými se z Ruska I6b neseťkal: „*No, ona u nás bydlela, vlastně když tu byla na návštěvě a vlastně I6b, vlastně jezdil s náma na výlety a snažil se nějak komunikovat přesto, že neumí rusky a ona neumí česky, tak se přesto hodně snažil jako nějakým způsobem.*“. U partnerů I1 nebyl zcela žádný problém v komunikaci. I1b bydlel několik let v Rusku a díky tomu si osvojit jazyk opravdu moc dobře a neměl potíže ani na počátku vztahu s partnerkou. Partneri I3 se zpočátku mezi sebou domlouvali anglicky, ale rodina mu anglicky nerozuměla. Postupem času I3a začala partnera učit rusky a v blízké době se začal učit rusky i na univerzitě, aby mohl komunikovat s její rodinou: „... *Tak jsem se začal učit rusky, a to už jsem pomalu začínal mnohá slovíčka praktikovat. Já jsem se snažil s rodičema mluvit, protože rodiče mluvili rusky a bylo to trošičku deprivující, i když I3a hodně často překládala...*“. Nyní se již domlouvá s její rodinou rusky.

Shrnutí druhé dílčí otázky: Velký vliv na množství kontaktu s rodinou má délka pobytu cizince v České republice. Jedinci, kteří zde žijí již dlouhou dobu, udržují spíše telefonický kontakt či online spojení. Co se týče přijetí partnerů rodinou ve většina případů se žádný problém nevyskytl až na dvě výjimky. Jedna se týkala stesku po blízkosti a ve druhém případě šlo o národnostní neshody. Vztahy s rodinou se spíše nezměnily, než že by nabraly nějaký jiný směr. Partneri se snaží s rodinou svého partnera-cizince vždy nějakým způsobem dorozumět. Ve většině případů jde o prolínání podobných jazyků do mluvy a používání nonverbální komunikace.

4.6.3 3. dílčí otázka (DO3): Ovlivnil interkulturní vztah partnerů nějakým způsobem jejich vztahy s okolím?

Ve třetí dílčí otázce jsem se zabývala tím, zda partneri pocítili ve vztahu s jejich blízkým okolím nějaké změny po navázání interkulturního vztahu. Také mě zajímalo, zda partneri díky sobě poznali nějaké nové přátele či zda se v jejich okolí vyskytl někdo, kdo kvůli jejich vztahu nad nimi zcela zanevřel. V neposlední řadě jsem zkoumala, zda jsou cizinci přijímáni českou společností jako cizinci nebo jsou vnímáni jako Češi. Dále jsem se snažila zjistit, jak si partneri myslí, že okolí vnímá jejich vztah, co si o nich myslí. Tuto část jsem zakončila zjišťováním, zda a případně jaké nepříjemné situace zažili jedinci vůči své národnosti od většinové společnosti.

V první části, kde jsem se zabývala tím, zda se informantům změnilы vztahy s okolím po navázání interkulturního partnerství se většina informantů shodla, že žádné změny nepocítila. **I2**, **I5** a **I6** si nejsou vědomi jakýchkoliv změn. **I1b** si nemyslí, že by okolí mělo negativní názor na jejich vztah, pouze upozorňuje na jazykovou bariéru, kterou měla I1a na počátku, ale ani to nevidí jako něco, co by mělo souvislost s národností: „*Ale to je absolutně standartní, já, když jsem se v podstatě přistěhoval do Ruska, já jsem taky neuměl rusky a ze začátku to bylo lámaná řeč, kdy já jsem neznal prostě základní slovíčka a za dva, za tři roky, co se s nima bavíš, se ta řeč vypiluje a mluvím s nima úplně jednoduše, jo. Tudiž tam určitě nějaká určitá bariéra je, co se týče jazyka, ale to je jazyková bariéra. Já si nemyslím, že by se někdo reagoval špatně na to, že nejsi Češka.*“. **I3b** v tom určitou změnu pocítuje především kvůli historii: „*Řek bych, že to jsou předsudky na ten východní blok. I kdybych si našel třeba Ukrajinu nebo tak, tak to možná bude jiný, možná trochu lepší, ale o moc lepší to nebude.*“.

V následující otázce jsem si dala za cíl zjistit, zda partneri díky sobě poznali nové přátele. Všichni se shodli, že určitě a nebyl jediný pár, který by uvedl opak. **I3a** má nějaké známé z Ruska, kteří se také přistěhovali do Čech a s nimi udržují stále vztah: „*No, my máme třeba jeden pár přátel. On je Čech a ona je Ruska. Ona je taky z Omsku. ... No, ještě mám jeden případ, kdy mám známou, ona je Češka a on je Rus. Tak prostě máme takové známé, hodně takové míchané.*“ **I1b** vidí v jejich vztahu v tomto ohledu velikou výhodu. Často když jezdí pracovně do Ruska, tak se s partnerčinými přáteli i domluví na schůzce a tráví spolu společný čas: „*... V podstatě jsou to dva světy. Každý má svůj svět, který si tvořil 30 let a najednou jsme ty světy spojili a já jsem nějakým způsobem vnikl do I1a světa, kamarádi, rodina a tak dále. I1a do toho mýho, takže taky kamarádi, rodina.*“.

V části, kde jsem se snažila zjistit, zda v okolí partnerů existuje někdo, kdo by nad nimi zcela kvůli interkulturnímu vztahu zanevřel, se partneri většinou vyjádřili, že o nikom takovém nevědí. Partneri **I3** mají stále jisté problémy kvůli konfliktu, který proběhl před několika lety mezi nimi a rodinným příslušníkem. Kontakt s ním udržují minimální, dalo by se říci spíše žádný. **I1b** také pocítil určitou odtazitost od jednoho rodinného příslušníka, zmiňuje však velkou souvislost s tím, jak velké má člověk zkušenosti nebo i vzdělání: „*... jakoby fakt čím větší rozhled člověk má, tak tím víc, já bych neřekl toleruje, vždyť naopak cizinec to je zajímavý pro člověka. Vždyť člověk, kterej se chce vzdělávat, a kterej chce rozšiřovat nějaký svoje znalosti a okruhy a tak dále, tak když já uvidím cizince, tak já za nim půjdu a budu se bavit.*“ „*jak to tam u tebe vypadá, jak to tam chodí, řekni mi něco, ať se něco nového dozvím*“, a ne to, že zavře dveře a řekne: „*hele sorry, ale seš jinej*“.“ **I4b** si taktéž není někoho vědo-

ma, ale časem dokázala vypořádat jisté názory většinové společnosti na Ukrajinu, které mohou cizince nějakým způsobem utlačovat nebo omezovat: „*Jako co občas třeba sleduju, tak jakoby Češi jako koukaj na Ukrajince trošku mezi prsty, jakože jsou to jiný lidi, jo. Ale jako ne třeba až v tak dobrým, jo. Ale jako se spoustou lidí jsem se setkala, že třeba práci, kterou by Čech ani nechtěl dělat, tak prostě tady už je spousta Ukrajinců, prostě oni se jako žádný práce nebojej. Myslím si, že to je tak půl na půl, tak jako někdy, mám takovej pocit jakoby, jak se na I4a koukaj, jo. Ale jako ve finále je to moje věc, jinak už je to Čech, že jo.*“. Ostatní páry si nejsou vědomi nikoho nebo alespoň nikoho takového nezmínily.

Následovně jsem od informantů-cizinců zjišťovala, jak pocítují, že je vnímá česká společnost, jako Čechy, anebo je jim dávana najevo jejich národnost, odkud pocházejí. V této části se všichni informanti až na jednu shodli v tom, že všichni jsou společností vnímáni spíše jako přistěhovalci a lidé v České republice na ně nehledí jako na české občany. **I5a** se jako jediná vyjádřila, že se domnívá, že ji lidé v Čechách berou jako Češku: „*No, za tu dobu, co jsem tady, si myslím... Jednou jsem to zpozorovala, když mi to jeden dával najevo. A to bylo nějak na diskotéce, že nějak na mě koukal blbě a říkal, že mám ruský přízvuk ale jinak vůbec. Spíš to byl jako špatný pohled. Když jsem viděla a slyšela, jak na mě kouká, tak to bylo takový jako. A to byl vlastně jediný člověk za tu celou dobu, jinak teda vůbec. To si myslím, že jsem spíš vnímáná jako Češka.*“. **I4a** pocítuje zařazení od české společnosti spíše jako cizinec: „*Ze začátku to bylo jakoby častěj, ale i teď myslím si, ale to je spíš jako, že jsem se už naučil to nevnímat, ale jako stanou se věci, že pořád jsem ten Ukrajinec, a i když mám to občanství český, tak budu furt ten Ukrajinec, jo. Prostě tak, ono to hodně záleží na lidech, ale to je teď- kon už minimální.*“. Naproti tomu **I6a** má vůči tomuto mírně smíšené pocity: „*Já si myslím, že Rusové mě vnímaj jako Češku víc a Češi mě vnímají jako Rusku. Já se sama cítím taková, že chápu obě kultury a patřím do obou kultur. Necítím příslušenství jako výrazně ani k Rusku, ani k Česku jako víc. Jsem taková mezinárodní, no.*“. **I3a** si díky své národnosti také zažila mnoho nepříjemností: „*Ale ne, měla, měla, hodně. Tady je to hodně cítit, že tady je nemají lidi hodně rádi, prostě Rusko obecně. Takhle prostě berou, že všichni lidi jsou stejně špatný. No, tady bohužel hodně jsem se s tím setkala. Třeba když jsem hledala práci, tak jako v těch třeba větších společnosti, mezinárodních, tam vůbec nemají problém s tím, ale třeba v nějakých menších. To je takové, že přijdeš na pohovor a ono je to cítit. No a potom občas se s tím setkáváš, třeba v autobuse nebo v tramvaji, když něco uslyšíš nebo na ulici jdeš třeba s mamkou nebo se sestrou a mluvíme rusky, no a oni třeba něco slyšej.*“.

Co se týče názorů na to, jak si partneři myslí, že je vnímá většinová společnost, jakožto interkulturní pár, byly názory podobné. Nejčastější názor, který padl, je ten, že mají pocit, že lidé je neodlišují od jiných párů, že je vnímají stejně jako monokulturní pár a nevnímají žádné odlišnosti mezi nimi. Tento názor mají partneři **I4**, **I5** a **I6**, kteří nepocítují, že by je lidé, jakkoliv oddělovali od jiných párů. **I2b** v tom také nevidí žádný problém: „*Já si myslím, že v dnešní době už je to normální, že tady jsou ty populace... Nebo prostě Češi, Ukrajinci, Američani nebo takhle, takže vím, že i tady v městě, vím, že jsem zpozoroval hodně případů, že černošky s Čechama. Tam je to v podstatě pomíchaný, takže já si myslím, že to není žádný problém nebo že... Zás záleží na okolí, záleží na lidech, no.*“.

Tuto dílčí otázku jsem uzavřela zjišťováním, zda jedinci zažili nějaké nepříjemné situace od většinové společnosti. A to ať partneři-cizinci od většinové české společnosti nebo partneři-Češi od většinové společnosti, odkud jejich partneři pochází. V odpovědích se informanti rozcházeli, někteří nezažili jedinou špatnou situaci, jiní si naopak pár nepříjemností vědomi jsou. **I6a** měla zpočátku problémy ve škole, především kvůli politické minulosti a následně i při hledání zaměstnání: „*... jak jsem šla do čtvrtý třídy, tak se mi posmívali kluci hodně. Vlastně v souvislosti to bylo asi rok nebo dva po odchodu těch ruských vojáků, jak tady byli, takže oni asi slyšeli od rodičů, že jo, nějaké nepříjemné věci, takže v té souvislosti se mi posmívali ve škole.*“ **I4a** si taktéž vzpomněl na pár situací: „*Jo, třeba se mi stalo, že mi nepodali ruku, když slyšeli moje jméno. Třeba když jsem řek svoje jméno, a tak bylo jasné, že jsem cizinec, tak mi nepodali ruku a otočili se a šli pryč. To bylo takový, ale... Ale jak říkám, já jsem se naučil vůči takovým situacím být jakoby imunní, že to prostě už skoro ani nevnímám. To, že člověk blbě kouká...*“ **I3a** vidí i problémy v denních tématech pro komunikaci: „*No třeba, když bych mluvila o tý politice. To je vždycky všechno. Když začneš s někým mluvit o tom, prostě o historii a tak, protože máme něco jiného, nějaká jiný fakta a tak. No prostě, když to začneš říkat, tak nějaký lidi to berou, že to tak není ...*“.

V této části jsem se snažila i přijít na to, zda čeští partneři, kteří přišli někdy do kontaktu s většinovou společností v rodné zemi partnera, byli společností kvůli své české národnosti odmítáni či nikoliv. **I2b** vidí Ukrajinu jako poměrně přátelskou zemi a nezažil žádné nepříjemné situace vůči svému původu: „*No, to spíš do vtipu, že si dělaj srandu, že třeba: „přijel Čecháček“ nebo takhle, ale... Myslí si, že ta Ukrajina je taková hodně přátelská nebo takhle... Řekl bych, že kohokoliv přijmou, takže si myslím, že takhle to úplně není.*“ **I4b** si není vědoma žádné takové situace, pouze si uvědomuje, že kultury se od sebe poměrně liší. **I1b** zažil pouze jednu takovou situaci, ale to se spíše jednalo o pracovní záležitosti než o jeho

českou národnost, jinak má s ruským obyvatelstvem pozitivní zkušenosti: „... *Jinak můžu říct, že já jsem byl naopak v Rusku vždycky vnímanej jako něco lepšího, něco zajímavýho, protože přijel někdo z Evropy, v Evropě se mají dobře, tam je to všechno jiný a já se naopak ze všech stran cítil to, jak se ty Rusové ke mně táhnou a zjišťují, jaký to tam u nás je, jak to je, co tam je, maj zájem se sem dostat, ať už dovolenou nebo dlouhodobě a mají za to, že školství tady máme dobrý, takže v podstatě, když já tam přijíždim, můžu jim přinést nějaký plusový body, nějaký znalosti, nějaký know how. Naopak já bych řekl, ne diskriminace, ale je to naopak. Že to, že je člověk cizinec v Rusku, tak si myslím, že to je výhoda. ...“.*

Shrnutí třetí dílčí otázky: Většinová část informantů nevidí po navázání interkulturního vztahu žádné změny v chování jejich okolí. Vztahy se jim nezměnily. Jeden informant se pouze zmínil, že možná nějaké mírné změny ve vztahu s jejich okolím nastaly, a to vidí z důvodu předsudků na danou zemi, které v sobě mají Češi zakódované již několik let. Všichni partneři se též shodli, že díky sobě poznali nějaké nové přátele, ať už z České republiky, kde má život partner-Čech nebo i z rodné země partnera-cizince. K otázce, kde jsem zjišťovala, zda partneři poznali někoho, kdo nad nimi zcela zanevřel, se vyjádřily pouze dva páry k tomu, že někdo se přeci jenom vyskytl, ostatní páry si nejsou žádného takového člověka vůbec vědomi. Cizinci si jsou vědomi toho, že česká většinová společnost na ně shlíží s předsudky, a tudíž je nepovažují za sobě rovné a nehledě na to kolik let zde již prožili, je vnímají jako přistěhovalce. Z celého výběrového vzorku se pouze jedna informantka vyjádřila, že nevidí se svojí národností žádné potíže a má pocit, že ji společnost vnímá jako Češku. Všichni partneři se shodli, že si myslí, že se necítí, že by je lidé odlišovali od monokulturních partnerství a berou je naprosto standardně a stejně jako monokulturní páry. V poslední části se partneři-cizinci v odpovědích rozcházeli. Polovina z nich si není vědoma žádné nepříjemné situace. Od většinové společnosti vůči svému původu nic takového za celou dobu nezažili. Ostatní tři jedinci si na některé nepříjemné situace vzpomněli, kdy to mělo především historický nebo politický podtext. Co se týče partnerů-Čechů, kteří se setkali s většinovou společností ze země svého partnera-cizince, shodují se, že země východní Evropy jsou hodně přátelské a zvědavé a mají zájem o poznání jiné kultury.

4.6.4 4. dílčí otázka (DO4): Ovlivnila partnery vzájemná kultura?

Ve čtvrté dílčí otázce jsem se přesunula od názorů společnosti na kulturní odlišnosti jedinců. Snažila jsem se zjistit, v čem si partneři myslí, že se jednotlivé země od sebe liší, zda se partneři srovnali s kulturními odlišnostmi svého partnera či jsou mezi nimi stále věci, které ne-

chápu a mají problém se s nimi smířit. Také mě zajímalo, zda si jsou partneři vědomi něčeho, v čem je vzájemná kultura ovlivnila. V poslední řadě jsem se zabývala tím, v čem informanti vidí výhody oproti monokulturnímu vztahu.

V otázce, ve které jsem se ptala na to, jaké vidí jedinci rozdíly mezi kulturami, jsem dostala mnoho různorodých odpovědí. Všichni informanti potvrdili, že rozdíly mezi zeměmi určitě jsou. **I5b** vidí určitě rozdíly ve způsobu, kvalitě a úrovni života, kdy má dojem, že oproti České republice je na tom Bělorusko určitě hůře. **I2b** má dosti podobný názor: „*Určitě, co se týče jako Ukrajiny, tak chudobu nebo takhle, že je ten stát jako zanevřenej, že se o to nikdo nestará, jakože... Je tam hodně korupce na Ukrajině, ale jinak bych řekl, že asi nevidím v Ukrajině špatnost...*“. **I3a** vidí naproti České republice v Rusku výhodu. V České republice lidé rodinu odkládají na pozdější věk, svatbu, děti mají často až po třiceti letech: „*... pro mě to není dobrý. Já bych chtěla, aby tady třeba ty rodinné věci byli trošku víc propagované, aby ta propaganda byla víc sociálně vyzdvihovaná.*“. Rozdíly, které zmínilo několik párů, se týkaly především mentality národů, náboženství. Např. **I1a** se k víře vyjádřila takto: „*... No, chybí mi ruský kostely, opravdu, v Praze chybí. Protože někdy, no prostě vevnitř to cítíš, jak to chceš, prostě jít do kostela a si sednout a něco popřemýšlet, ale nemůžu to udělat v Praze. Prostě nemůžu, protože jsou kostely, ale necítím tam, jak v Moskvě v tom kostele, kam chodím obvykle. Ale lidi jsou ateisti, prakticky všechny a v Rusku, no, je to taková propaganda, že každý musí věřit a chodit do kostela. To už je prostě součást politiky, ale lidi normální to berou jako: „budu chtít, půjdu, nebudu chtít, nepůjdu“, to prostě záleží na každém člověku. ...*“. Další rozdíl, který jedinci vidí, je vztah ke vzdělání, kdy v Rusku má vysokou školu většina obyvatelstva a v Čechách se na vzdělání až v takové míře nedá. **I4b** při návštěvě Ukrajiny zaujali domácí produkty: „*A co se mi zase naopak líbilo, tak že vlastně tam byli trhy a tam prostě tam na těch trhách se sjížděli jakoby ty hospodáři, co jakoby vyprodukovali ty svoje produkty. Od vajíček, sejrů, já nevím, houby a všechno prostě měli. A ty jsi tam věděla, že víš, že to je všechno čerstvý a že to je bez chemie...*“. Partneři **I1** se shodli v tom, že ruské obyvatelstvo je mnohem více vedeno k umění, k divadlu, což v České republice moc podporované není. Partneři **I1** a **I6** vidí také velké působení politiky na občany a vedení k nacionalismu již od mladého věku. **I1a** si pobytem v České republice k tomuto názoru též již získala nadhled: „*No, to je také politická hra, protože v televizi, na internetu, všude to budeš číst a vidět a propaganda toho, že Rusko je nejlepší, nejsilnější země a prostě lidi s tím bydleli celý život a když pak někdo zkusí říct, že: „víš, že Rusko není nejlepší, máte problémy?“, člověk, který nikdy neviděl Evropu ani jiné země anebo nemá třeba dobrý vzdělání, tak ti prostě může říct, že:*

„jako, proč tak říkáš, ty nic nechápeš, jsme nejlepší!“ ... “. Partneři **I1**, **I3** a **I6**, se shodli na tom, že vidí obrovský rozdíl ve vyjadřování emocí, lidskost a pohostinnost národů východní Evropy. Co se týče rozdílů mezi slavením svátků, největší rozdíl vidí informanti v prožívání Vánoc. Shodují se na tom, že naproti České republice jde o Vánocích o vztahy s rodinou, a také především o délku prožívání Vánoc. **I4a** stále vzpomíná na své první Vánoce v Čechách: „... *To jsem byl tenkrát ještě v úplně prvním městě, kde jsem poprvé pracoval tady, majitelka nás pozvala k sobě na Vánoce, aby nám ukázala, jak to hezky... Ale druhý den už nic a já říkám: „co svátky?“ a ona: „no, to už je po svátkách“ (smích) a já: „jak po svátkách“.* Je to určitě takový, že my určitě, že my to furt umíme slavit víc.“. Další rozdíl, který informant vidí ve svátkách je slavení Velikonoc, kdy v Čechách chodí chlapi s pomlázkami za děvčaty a na Ukrajině se polévají vodou. Poslední dva rozdíly, které zmíním, se týkají oslavy Mezinárodního dne žen a oslavy Dne vítězství, kdy se tyto oba svátky prožívají mnohem více ve východních zemích než v České republice.

Co se týče toho, jak zvládli jedinci pochopit kulturní odlišnosti svých partnerů-cizinců ze zemí, ze kterých pocházejí, názory informantů se rozcházejí. Polovina z nich tvrdí, že žádné národnostní rozdíly mezi sebou nepocítili. Naproti tomu jsou páry, které nějaké rozdíly pocítily, ale nebyl tam nějaký velký problém tyto rozdíly překonat. Tato otázka zároveň souvisí s otázkou níže

Následující otázka se zabývala tím, zda mají partneři mezi sebou stále nějaké neshody, ke kterým nemohou najít kompromis. Jelikož tato otázka navazuje na předchozí, jak již bylo zmíněno, budu pokračovat s informanty, kteří nějaké rozdíly měli a stále mají. Partneři **I3** mezi sebou vedli diskuzi, při které vyšlo najevo, že mají zcela rozdílné názory na smrkání. V Rusku lidé vůbec nesmrkají na veřejnosti, což je v Čechách považováno za absolutní standard. Partneři stále nemohou na tuto otázku mezi sebou najít řešení a mají rozdílné názory na to, jak budou v tomto ohledu vychovávat jejich dceru. Další pár, který mezi sebou má stále určité kulturní neshody je **I1**, ti mají velký problém s vnímáním času. **I1b** se k tomuto vyjadřuje takto: „*Zásadní problém, který máme každý den, tak je tempo a tok času a života, bych to nazval. Zaprvý v Rusku to tempo je daleko rychlejší, když člověk jde v deset večer, v jedenáct do obchodu pro potraviny, tak tam běhají normálně rodiče s malými děckama a nakupují a u nás v deset večer už všichni spí. Ráno to je zase naopak, u Vás se chodí v práci na šestou nebo na sedmou, já chodím mezi osmou, devátou a 11a se nedostane do práce dřív jak v deset. Takže tohle já vnímám jako největší kulturní propast mezi námi, že Češi jsou takový ty ranní ptáčata, ve dvě doma a půl dne volnýho a v Rusku se naopak chodí do té práce*

mezi devátou, jedenáctou a končí se mezi sedmou, devátou večer a jde se domů. ...“. Posledního informanta, který měl nějaké potíže s pochopením české kultury, jsem se ptala na to, jestli se už dokázal smířit se vším v České republice. Pozměnila jsem to kvůli tomu, že **I4a** zde žije již mnoho let a vycházela jsem tedy z předpokladu, že problémy s kulturou měl především zpočátku a nyní ho partnerčina česká kultura nemohla příliš pozměnit. Informant se však za těch 19 let dokázal velice dobře adaptovat na českou kulturu a nyní vidí svou rodnou zemi zcela jiným pohledem: „*Ani nevím. Možná ze začátku jo, ale teď si nevzpomenu na nějakou situaci. Spíš nechápu, jak na Ukrajině můžou teď žít momentálně. Ty ceny a to, ale asi tady ne, nenapadá mě nic.*“. U **I6a** zazněl ten samý názor, že čím déle člověk žije v nějaké zemi, tím lépe se dokáže přizpůsobit a nevnímá již nějaké kulturní odlišnosti.

V předposlední otázce v tomto bloku jsem zjišťovala, zda byli partneři nějakým způsobem ovlivněni zemí, ze které jejich partner pochází. A to jak partner-cizinec a jeho ovlivnění Českou republikou tak také partner-Čech a jeho ovlivnění zemí, ze které pochází jeho partner. Dva páry se shodly, že na ně nějaký vliv Česká republika určitě neměla. Tyto dva páry si nejsou žádného vlivu vědomi. Nejsou si vědomi žádného vlivu ani partneři-cizinci ani partneři-Češi. Ostatní čtyři páry si vlivu působení vzájemných zemí vědomi jsou. **I6a** se díky české kultuře cítí kosmopolitní a nemá problém s chápáním dvou kultur zároveň: „*Tak mě určitě česká kultura ovlivnila tím, že já třeba se můžu dívat na starý český filmy, na pohádky a chápu to jakoby ty filmy, ten humor český, kdežto teda vím, že kolegyně v práci to nechápu, jo. Je to pro ně úplně cizí, ale já tím, že jsem to třeba měla možnost vidět od malička, tak jsem určitě... Ty filmy chápu, mám je ráda a líběj se mi, ale stejně tak můžu říct o těch starých ruských filmech, o starých ruských pohádkách a tak, takže já úplně si myslím, že stoprocentně chápu dvě kultury. Vnímám ty detaily těch kultur, vnímám.*“. **I1b** to pociťuje ve svém manželství podobně: „*... Těžko říct. Tak jako minimálně slavíme svátky toho druhého, jak říkala I1a. Doma vaříme česko-rusky, ne jako úplně česko-rusky. Česko-rusky, čínsko, italsko, španělsko, ale jakoby obě dvě kuchyně. Není to o tom, že bychom vařili jen česko-rusky. Bavíme se česko-rusky, koukáme na filmy česko-ruský, chodíme na český i ruský koncerty, jak česky, tak rusky. My jsme v podstatě spojili to nejlepší z obojího no. ...*“. **I4a** pociťuje jistý vliv a vyzdvihuje, že každého člověka časem kultura jiné země změní: „*No, jak jsem říkal, že určitě to je, určitě nějakým způsobem, chceš, nechceš, ono je to jakoby, že se tomu ani nebráníš a jdeš jakoby plynule s tím, co ti život přináší...*“. **I4b** nijak ukrajinská kultura neovlivnila, ale spíše překvapila, a to v tom, jak tam lidé umí žít skromně a celkově zcela jiným způsobem života. **I3** také určitě nějakým způsobem vzájemná kultura ovlivnila. **I3a** se zmínila, že se v jistých

ohledech svého života změnila. Začala se více zabývat ekologií země a změnila některé způsoby chování, které měla dosud v Rusku. **I3b** na sobě také vidí zásadní ovlivnění partnerčinou rodnou zemí: „*Určitě. Mě dost, já jsem si uvědomil, co všechno... Tu historii jsem si porovnal, mám možnost si porovnat i jakoby způsob toho podání té historie a samozřejmě i jak tam člověk jezdí a sleduje ty zprávy a je v tom okolí, řekněme v té skupině těch Rusů, tak se člověk jakoby nasákne tím, řekněme tou kulturou, jejich chováním. A i když já zůstanu Čech, tak si myslím, že jsem se v tomhle dost přeorientoval na to Rusko, protože mi to přijde daleko lidštější, já nevím. Já to tam mám rád, protože tam ty lidi tam jsou takový lepší.*“.

Poslední otázka v této části se zabývala tím, jaké vidí partneři mezi sebou výhody, případně nevýhody oproti monokulturnímu vztahu. Spíše jsem však dostala odpovědi pouze na výhody jejich vztahu. Většina partnerů se shodla v tom, že určitě nějaké výhody svého interkulturního vztahu oproti monokulturnímu vidí. Pouze **I5a** necítí, že by měla oproti monokulturnímu vztahu jakékoliv výhody: „*Já to zas nějak беру jakoby po stejnu. Já zas tolik nerozlišuju, že já jsem Běloruska a I5b Čech. To vůbec ne. Já jsem tak nějak srovnaná, že jako vůbec nevnímám, že jsem Běloruska a že mám svoje nějaký zásady nebo prostě zvyklosti, které bych chtěla dodržovat. Vůbec ne.*“. Ostatní páry měly naopak rozdílný názor. **I3a** vidí v jejich propojení kultur veliké výhody: „*No výhody samozřejmě jsou pro ni. Ona bude bilingvální dítě, což je samozřejmě výhoda vůči ostatním. Tak minimálně tohle, podle mě. Pro nás, protože máme spoustu známých, ne z jenom jedny kultury, tak můžem vidět i ty rozdíly kulturní a brát si něco lepšího z různých těch zemí, z Ruska, z Česka. Nebereme to jako něco, co se taky třeba bere jako samozřejmost a víme, že to může být jinak... No, vybíráme prostě, máme na výběr.*“. Navíc ještě doplňuje, že za další velkou výhodu považuje to, že mají různé zdroje informací, které mohou porovnávat nebo mít názor na jednu věc z více úhlů pohledu. **I3b** vidí jako velkou výhodu možnost porovnat si kultury, učit se od sebe a díky jejich interkulturnímu vztahu si rozšířit obzory. Partneři **I4** nevidí žádnou konkrétní výhodu, ale ani netvrdí, že žádná výhoda mezi nimi opravu není, ale **I4b** si u jeho partnera cení jeho pracovitosti, která u Čechů dle jejího názoru není natolik silná. **I6b** vidí výhodu své partnerky především proto, že může ochutnat ruská jídla, jinak si taktéž není příliš mnoha výhod vědom. Naproti tomu **I6a** vidí výhodu v tom, že jelikož je její přítel Čech, cítí se více jako Češka. Přijde jí, že pokud by měla vztah s Rusem a žila by v České republice, tak by měli problém odpoutat se od ruské komunity, jelikož většina Rusů v Čechách, které zná, žijí ve své minoritě a nemají potřebu se do české společnosti integrovat. **I2a** vidí též výhodu: „*Jako já nevím... Podle mě je to jako i v tom manželství. Tady prostě chlapi mají jiné stavení ke svým ženám. U nás na Ukrajině*

prostě hodně to v hrubosti, jo. Tady toho není, já nevím, u nás toho není, já nevím, jak to je u jiných, ale máme to úplně jinak, jako.“ I2b vidí velkou výhodu v tom, že jeho manželka je oproti českým ženám mnohem více pracovitější. **I1b** shrnul jednu výhodu za oba, která je pro ně zároveň i nevýhodou: „*No výhody z mé strany, že máme v podstatě jakoby dvě zázemí, dvě země, kde máme kamarády, kde máme zájmy, kde máme prostě takovýhle věci. A nevýhoda je v podstatě to samý, že musíme žít dvojí život na dvou místech, v podstatě stýkat se s lidma, jak v Čechách, tak v Rusku, i když zrovna nestíháme nebo něco. Já mám pocit, že náš život jde dvakrát rychleji než život těch ostatních, a protože musíme každé měsíc stihnout se potkat v jednom státě s rodičema, v druhým státě s rodičema a s kamarádama, třema čtyřma, tady v Čechách, třema, čtyřma v Rusku. Postarat se o dokumenty, vyřídit a tak dále, ale prostě jakoby dva životy. A jako zároveň nevýhoda určitě co já vidím, tak vzhledem k tomu, že každý měl to svoje zázemí v jiném státu, svůj okruh lidí, svoji rodinu, tak žít my můžem jenom v jednom státě a musíme si prostě vybrat v jakým.“*

Shrnutí čtvrté dílčí otázky: Rozdíly mezi Českou republikou a zemí partnerů vidí informanti opravdu hodně. Jedná se především o slavení svátků, mentalitu národů, rozdíl v náboženství, projevování emocí či pohostinnost národů. Ohledně pochopení kulturních odlišností partnerů měli informanti rozcházející se názory. Polovina z nich žádné rozdíly mezi sebou nepocítila, druhá některé potíže měla a občas má stále problém se přes určité záležitosti přenést. Většina informantů se zmínila, že nějakým způsobem určitě byla ovlivněna kulturou či zemí svého partnera. Změnili se v těchto oblastech: chápání dvou kultur zároveň, propojení kultur a jejich srovnání. Partneři vidí i mnoho výhod, co se jejich vztahu týče. Jedná se především o výhody pro děti, výběr toho lepšího z kultur, rozšíření si obzorů díky svému partnerovi, ale co je vnímána jako nevýhoda je dvojí zázemí, kdy partneři musí žít dvojí život ve dvou státech.

4.6.5 5. dílčí otázka (DO5): Jsou pro děti v interkulturním vztahu nějaké výhody?

Tato část se zabývá tím, zda se partneři shodují ve výchově dětí, zda má rodič-cizinec nějaké kulturní zvyklosti, které se snaží začlenit do výchovy. Taktéž mě zajímalo, zda si rodiče přejí, aby jejich děti byly bilingvální či zda s dětmi dodržují nějaké zvyky, které jsou typické pro zemi, odkud rodič-cizinec pochází. Poslední část se zaměřuje na to, zda si rodiče myslí, že je pro jejich děti obohacující, že vyrůstají v interkulturním vztahu.

Jelikož ve vzorku jsou pouze dva páry, které mají společné dítě, otázka, zda se shodují ve výchově svého dítěte, byla položena pouze jim. Partneři **I5** si nejsou vědomi žádných neshod ve výchově svého syna a kultura jim do výchovy nijak nezasahuje. Partneři **I3** se též ve výchově své dcery shodují, a kdyby se vyskytly věci, na kterých se zcela nebudou shodovat, nevidí to jako nějaký kulturní konflikt mezi nimi, který by se nedal řešit.

V další otázce jsem zjišťovala, zda rodiče-cizinci prolínají některé kulturní odlišnosti do výchovy svého dítěte. I v odpovědi na tuto otázku jsem se dozvěděla, že se do výchovy nic takového nezapojuje, pouze svátky, ale ty souvisí s otázkou, která bude probrána později.

V otázce, kde jsem chtěla zjistit, zda si rodiče přejí, aby dítě bylo bilingvální, jsem se dozvěděla, že všichni rodiče to určitě chtějí, ale ne každý rodič-cizinec své dítě jazyku, ze své rodné země učí. Tento pocit má například **I6a**: „*Jo a jeho tatínek je taky Čech, vlastně bych řekla, že on, O. jako syn můj je víc Čech, protože on neumí rusky mluvit. Něco rozumí, něco rozumí málo, ale je to víc Čech. Vlastně já bych byla ráda, kdybych ho naučila ruštinu, kdyby uměl rusky mluvit, ale mě připadá nepřírozený tím, že já vlastně jsem v českém prostředí a I6b je Čech a vlastně jeho tatínek byl Čech, tak mi připadá strašně nepřírozený jako mluvit doma rusky. On vlastně mluví ve školce, ve škole, mluví česky, takže vlastně s ním nemluví rusky, protože on je víc Čech, takže jsem mu tu kulturu nepředala, dalo by se říct.*“. Rodič **I3a** se naopak snaží, aby jejich dcera měla osvojenou ruštinu hned od mala: „*No, třeba teď ji vychováváme, že já s ní mluvím rusky, aby měla dvojjazyčný... I3b s ní mluví česky, tak jsme se shodli na tom, že to je nejlepší.*“. **I4a** by si také přál, aby dcera byla bilingvní dítě: „*To bych právě rád, že pak S. vést k tomu, aby rozuměla ukrajinsky a rusky, aby to bylo pro ni jakoby takový přirozený, no. Protože si myslím, že ji to pak usnadní. ... tak kolikrát povídám něco a ona: „tati, co to baču⁹⁴, co to baču?“, takže jakoby ji vysvětluju. Kouká spoustu pohádek v ruštině a někdy přijde a něco řekne rusky, jako úplně sama od sebe. Ale určitě bych chtěl.*“.

V následující otázce jsem zkoumala, zda rodiče dodržují s dětmi některé svátky ze země, odkud pochází partner-cizinec. Případně pokud partneři nemají žádné děti, zjišťovala jsem, zda některé svátky či zvyky ze země partnera-cizince dodržují. Pouze dva páry ze šesti žádné svátky ze svých rodných zemí nedodržují, ostatní se nějakým způsobem snaží, především dodržování Vánoc. Partneři **I2** jezdí na ukrajinský Vánoce na Ukrajinu. **I1** a **I3** také dodržují svátky, které má partner-cizinec ze své rodné země. **I4a** se snaží o propojení kultury

94 Baču – vidím (ukrajinsky).

z Ukrajiny se svou dcerou: „*To jsem chtěl teď letos, že na Nikolaje dám S. pod polštář něco. U nás se dávali pod polštář dárky, já nevím, jak u Vás... Do boty. No a vlastně u nás pod polštář. To si pamatuju z dětství, tak jsem říkal, že to dodržím, ale na druhý den... Ten den jsem to nestih, stejně jsem si říkal, že to S. nijak nepochopí. Na druhý den, jsem to napravil, že jsem dal jí něco pod polštář. Ale jediný, co, vždycky stromeček necháváme třeba až toho desátýho nebo dvanáctýho. To máme ještě svátky, tak mám vždycky ještě, že to ať zůstane. Spousta Čechů po těch králích, šestého, všechno sundávají, uklízej a já to mám, pak ještě nechávám a po našich svátcích, těch tří hlavních svátcích, takže to pak uklízím. Aspoň tohle, co člověk může...“.*

V úplně poslední otázce z celého rozhovoru jsem se zabývala tím, zda rodiče vidí pro dítě přínos v tom, že vyrůstá v interkulturním vztahu. Všichni partneři se shodli, že určitě, a to především kvůli bilingvistu a vyšší toleranci vůči jiným národům. **I6a** vidí pro svého syna výhody hlavně kvůli většímu nadhledu: „*No, výhody určitě, určitě to bude lepší, než kdyby... Určitě každá jakoby směs kultur je jakoby výhoda než nevýhoda, že jo. Já to vnímám tak, jakže on má možnost potkat víc různých lidí, má možnost slyšet mluvu i přesto, že nemluví. Prostě myslím si, že bude mít větší nadhled než jakoby dítě, který by vyrůstalo jen v český rodině a vidělo by cizince nebo Rusy jakoby z dálky. Takhle tím, že se s tím napřímo setkává, bude mít určitě i větší nadhled a bude vědět, že v každý kultuře existují různý lidi.“. **I3a** v tom vidí podobnou výhodu, další výhodou pro ni bude určitě bilingvistu: „*No, já si myslím, že ona bude víc otevřená, mezinárodně, takovým těm vztahům.“. Partneři **I1** prozatím děti nemají, ale **I1a** si už teď uvědomuje, že i pro její dítě to bude velká výhoda, že jejich dítě vyrůstá v interkulturním vztahu: „*Asi výhody, to vycítí děti, protože v současné době každý člověk, jestli nemá vzdělání a myšlení na celý svět, na různé kultury, na historii každé země, tak asi on nebude mít možnost vybrat práce, země, manželku nebo manžela z jiné kultury. Pro dítě, určitě bude umět česky i rusky a bude vědět, slavit svátky a cestovat a doufám, že pro něho nebo pro ni to bude štěstí, že má babičku v Česku a babičku v Rusku a může jít od babičky k babičce a přeložit si v hlavě. Asi to bude pro dítě, které pak bude hledat práce, od začátku bude mít větší a širší rozhled.“. Informantka si také přeje, aby její dítě mělo dvojí občanství. Manželé **I2** se snaží dostat do Čech informantky děti. Tyto děti tedy nejsou narozené v České republice a budou moci porovnávat kulturu na Ukrajině a v Čechách. **I2b** jim chce dát, co nejvíce možností, které na Ukrajině nejsou: „*Já si myslím, že tady se budou mít lépe, takže si myslím, že jim dám určitě víc možností, než co mají na Ukrajině nebo takhle. Já si myslím, že to bude určitě obohacují pro ně nebo takhle. Takže si myslím, že budou mít něja-****

kej kus možností, že jim tady umožníme to vzdělání, stát umožní vzdělání. Já jim můžu taky pomoci v tom samozřejmě, no ale jakýkoliv koníčky nebo co budou si přát, co můžou mít, že jo. Na tý Ukrajině, tam ty otcové, co jsem obkoulal já, tak ti otci na Ukrajině se jako moc nestaraj o děti, nebo jako ne že nestaraj, ale nemaj to čas. Jsou v práci nebo to, nebo nechtěj nebo nevím no, že tam to je na tu manželku, no. O ty děti se staraj manželky spíš.“

Shrnutí páté dílčí otázky: Poslední otázka se zabývala dětmi v interkulturním vztahu. Ve výchově se rodiče často shodují, nejsou tam žádné kulturní odlišnosti, které by bránily výchově dětí. Co se týče prolínání kulturních odlišností rodiče-cizince do výchovy dítěte, jde hlavně o dodržování svátku, především Vánoc. Ohledně bilingvismu se názory rozchází, někteří rodiče chtějí, aby dítě umělo oba jazyky a snaží se o to, a pak jsou tací, kteří chtějí bilingvní dítě, ale nijak ho k tomu nevedou z různých důvodů. Rodiče, kteří chtějí, aby jejich dítě bylo bilingvní, mají často systém, že jeden rodič na dítě mluví rusky a druhý česky. Také jim pouštějí ruské pohádky. Většina rodičů vidí pro své dítě výhody toho, že vyrůstá nebo bude vyrůstat v interkulturním vztahu. Myslí si, že bude mnohem více otevřený různým kulturám, bude více tolerovat odlišnosti, bude mít více zkušeností a v neposlední řadě bude umět dva jazyky, což člověku dokáže hodně pomoci v životě.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo vymezení interkulturních partnerských vztahů. V teoretické části se tato problematika vymezovala obecně, v praktické části jsem se zaměřila na východní Evropu. Jako informanti mi v tomto výzkumu posloužili partneři, kteří mají interkulturní vztah, kde je partner-cizinec z východní Evropy. Výzkum jsem prováděla pomocí polostrukturovaného rozhovoru.

Teoretická část práce se zabývala migrací a integrací obyvatelstva a nejzásadnější kapitola „Interkulturní partnerské vztahy“ se zabývala různými aspekty těchto vztahů. V této části jsem se zabývala vznikem takovýchto vztahů, způsobem komunikace mezi partnery, základním rozdělením kultur nebo některými výhodami či nevýhodami interkulturních vztahů. Na závěr teoretické části jsem pro příklad uvedla statistiky interkulturních sňatků v České republice. V samém závěru práce v přílohách můžeme najít slovník pojmů, které se v průběhu práce vyskytly.

Jako hlavní výzkumná metoda posloužil polostrukturovaný rozhovor s páry, kdy jsem vedla rozhovor s oběma partnery najednou. Výběr informantů byl založen především na osobní známosti a také metodou „sněhové koule“. Data, která jsem získala, mi posloužila k naplnění výzkumu a k sestavení šesti případových studií. Hlavní výzkumná otázka zněla: Jak se žije partnerům v interkulturním vztahu v České republice?

V této práci byl užit kvalitativní výzkum. Informanti mi odpověděli na všechny otázky, na které jsem se ptala. Často jsem se dozvěděla i informace navíc, které byly zajímavé a výzkumu podstatně přispěly. Díky obsáhlému výběrovému vzorku informantů, který jsem zvolila, mi informanti pomohli s naplněním všech cílů, které jsem měla stanovené.

Z informací, které jsem se dozvěděla, jsem zjistila, že interkulturní partnerské vztahy se příliš neliší od monokulturních partnerství. Většina partnerů si ani neuvědomuje, že udržuje interkulturní partnerský vztah a byli by nějakým způsobem odlišní od jiných párů. Na druhou stranu si však uvědomují některé výhody, které jim interkulturní vztah přináší. Také vyšlo najevo, že společnost tyto páry spíše přijímá, než že by je odmítala. Většinou je zcela akceptuje a nemá proti nim žádné výhrady.

Zazněla často však myšlenka, že si partneři uvědomují, že česká společnost má určitý negativní postoj k zemím východní Evropy. Jde nejčastěji o stereotypní pohledy, které jsou založeny na historické a politické situaci jednotlivých zemí, které měly v minulosti případné konflikty s Českou republikou.

Jak již bylo zmíněno, byl použit kvalitativní výzkum. Závěry, ke kterým docházím jsou uplatnitelné pouze na výzkumný vzorek, se kterým byl výzkum prováděn. K lepšímu zobecnění výsledků by bylo třeba užít další metody zkoumání, a to jak kvalitativních metod, tak i kvantitativních.

Tato práce může sloužit jako zdroj pro další a detailnější zkoumání této problematiky. Do budoucna by se tento výzkum dal rozšířit především na více zemí, ne pouze na východní Evropu. Výzkum by mohl dosáhnout jiných výsledků, pokud by do něj byly zakomponované země jako jsou např. Spojené státy americké, východní země či státy na africkém kontinentu. V případě, kdyby se tento výzkum uskutečnil, mohly by se tyto výsledky porovnat a dospělo by se k dalším zajímavým zjištěním.

Problematika, kterou se tato bakalářská práce zabývala, je tématem, které ve společnosti stále není zcela známou a diskutovanou oblastí. Tato práce může být přínosem pro lidi, kteří mají zájem o interkulturní partnerský vztahy jakožto novodobý fenomén, ale i pro širokou veřejnost, která má zájem o studium prolínání kultur a jejich různých rozdílů a toho, jak ji většinová společnost chápe a přijímá.

Z historie můžeme vidět, že kultury se odedávna spojovaly a navazovaly kontakt a tomu není jinak ani v dnešní době. Můžeme tedy předpokládat, že v budoucnu prolínání kultur bude neustále pokračovat a s postupující migrací lze uvažovat nad tím, zda tento fenomén bude rok od roku stále stoupat.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha, 2012. ISBN 978-80-86798-07-3.
- [2] BURDIN, Judith – ASUNI, Tolani. *Towards the Success of Intercultural Marriage: A Nigerian Example*. Practicing Anthropology, vol. 9, Society for Applied Anthropology, 1987, s. 12-14.
- [3] Cizinci. Demografické události cizinců – datové údaje [online]. Český statistický úřad, 23. 1. 2018. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_demogr_udalosti
- [4] COTTRELL, Ann, Baker. *Cross-National Marriages: A Review of the Literature*. Journal of Comparative Family Studies, vol. 21, University of Toronto Press, 1990, No. 2, s. 151-169.
- [5] ČENĚK, Jiří – SMOLÍK, Josef – VYKOUKALOVÁ, Zdeňka. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada (Psyché), 2016. ISBN 978-80-247-5414-7.
- [6] ČERNÁ, Dana a kol. *Partnerské soužití Čechů s cizinci* [online]. Hospodářská a kulturní studia, Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, 2009. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/partnerske_souziti_cechu_s_cizinci?do=export_pdf&rev=0&id=partnerske_souziti_cechu_s_cizinci
- [7] ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Zákon občanský zákoník. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
- [8] ČESKO. Zákon č. 273/2001 Sb., Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>
- [9] DERVIN, Fred. *Do intercultural couples „see culture everywhere“?: Case studies from couples who share a lingua franca in Finland and Hong Kong*. Civilisations, vol. 62, Institut de Sociologie de l'Université de Bruxelles, 2013, s. 131-147.
- [10] GOODWIN, Robin. *Personal Relationships Across Cultures*. London: Routledge, 1999. ISBN 978-0415128612.

- [11] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- [12] HOFSTEDE, Geert – HOFSTEDE, Gert, Jan. *Kultury a organizace: Software lidské mysli: Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007. ISBN 80-86131-70-X.
- [13] ILJUK, Boris a kol. *Identita migrantů z východní Evropy a jejich integrace v českém prostředí: materiály vědecko-praktické konference konané dne 8. října 2011 v Jaroměři – Josefově k 20. výročí návratu černobylských krajanů do staré vlasti a usídlení v České Republice*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-169-3.
- [14] JAKOUBEK, Marek a kol. *Krajané: hledání nových perspektiv*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. ISBN 978-80-7465-151-9.
- [15] JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- [16] KELLER, Jan. *Sociologická encyklopedie*. [online]. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2017. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Nerovnost_soci%C3%A1ln%C3%AD
- [17] KELLNER, Judith. *Gender Perspective in Cross-Cultural Couples*. Clinical Social Work Journal, vol. 37, Springer Science+Business Media, LLC, 2009. DOI 10.1007/s10615-009-0214-4.
- [18] KING, Russell. *Atlas lidské migrace*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN: 978-80-204-1706-0.
- [19] KRYL, Miroslav a kol. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. ISBN 978-80-7414-389-2.
- [20] LEWIS, David. *Tajná řeč těla*. USA: Carroll and Graf Publishers, 1989. ISBN 80-85605-49-X.
- [21] LOUČÍMOVÁ, Bohumila. *Psychologické aspekty interkulturních partnerských vztahů*. Diplomová práce. Praha, 2006: FF UK.

- [22] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- [23] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- [24] MORGENSTERNOVÁ, Monika a kol. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1361-1.
- [25] MORGENSTERNOVÁ, Monika – ŠULOVÁ, Lenka – SCHÖLL, Lucie. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-678-3.
- [26] PALÁT, Milan. *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-228-0.
- [27] PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.
- [28] *Příručka k provádění výběru metodu sněhové koule (Snowball Sampling)*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. Metodika, n. 1. ISBN 80-86734-08-0.
- [29] PUUR, Allan a kol. *The formation of ethnically mixed partnerships in Estonia: A stalling trend from a two-sides perspective*. Research Article, vol. 38, Demographic Research: A peer-review, open-access journal of population sciences, 2018, s. 1111-1154.
- [30] SHIN, Ryan. *Social Justice and Informal Learning: Breaking the Social Comfort Zone and Facilitating Positive Ethnic Interaction*. Studies in Art Education, vol. 53, National Art Education Association, 2011, s. 71-87.
- [31] SILVA, C. Luciana – CAMPBELL, Kelly – WRIGHT, W. David. *Intercultural Relationships: Entry, Adjustment, and Cultural Negotiations*. Journal of Comparative Family Studies, University of Toronto Press, 2012, s. 857-870.
- [32] Sňatky cizinců v ČR podle vybraných státních občanství v letech 1995–2016 [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-01-24]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_demogr_udalosti

- [33] SOBKOVÁ, Petra – ÖBRINK HOBZOVÁ, Milena – TROCHTOVÁ, Ludmila. *Odrazy emocí v postojích k imigrantům*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5078-0.
- [34] ŠIŠKOVÁ, Tatjana a kol. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
- [35] ŠIŠKOVÁ, Tatjana a kol. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-7178-648-9.
- [36] ŠVAŘÍČEK, Roman – ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [37] TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-097-9.
- [38] UHEREK, Zdeněk a kol. *Migrace: historie a současnost*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2016. ISBN 978-80-905942-9-6.
- [39] VENCLOVÁ, Kateřina a kol. *Multikulturní rozdíl návštěvníků*. Chrudim: Vodní zdroje Chrudim, 2013. ISBN 978-80-905154-8-2.
- [40] VYBÍRALOVÁ, Zuzana. *Cizinci v rozvinutých zemích žijící v ČR: Proces přizpůsobení a vliv na identitu*. Diplomová práce. Brno, 2011: FF MUNI.
- [41] WALTER, E. A. Beek. *The Dirty Smith: Smell as a Social Frontier among the Kapsiki/Higi of North Cameroon and North-Eastern Nigeria*. Africa, vol. 62, Journal of the International African Institute, 1992, s. 38-58.

PŘÍLOHY

Příloha A – <i>Slovník pojmů související s daným tématem</i>	91
--	----

PŘÍLOHA A – SLOVNÍK POJMŮ SOUVISEJÍCÍ S DANÝM TÉMATEM

Akulturace

Akulturace probíhá, když je jedinec v kontaktu s jinými kulturami a ty na něj působí, ať již pozitivně, tak i negativně. Tento jev působí, když je daný člověk nepřetržitou dobu v kontaktu s jinou kulturou. Určitým způsobem přijímá jiné kulturní vzorce a snaží se sžít s většinovou společností.⁹⁵

Etnicita

Etnicita obsahuje charakteristiky, která jednu kulturu odlišují od té druhé. Jde především o rozdílný původ, historii či jazyk.⁹⁶ Etnicitu pocítujeme, když se od někoho určitým způsobem odlišujeme a pokládáme se za součást určité skupiny lidí se specifickými znaky.

Etnické vědomí

Etnické vědomí znamená, že se jedinec hlásí k dané kultuře. Ví o daných hodnotách, zvycích a vědomě a dobrovolně se k nim přiklání. Může se stát, že jedinec pozná i jiné kultury a postupně se bude k nim hlásit také. Bude tedy členem několika různých skupin s různými hodnotami a zvyky. Postupem času se tyto skupiny obměňují o jiné a stále se jeho zkušenosti doplňují o další kultury.⁹⁷

Etnikum

Etnikum má šest společných charakteristických znaků. Jedná se o určité společné jméno skupiny, původ, historii, sdílenou kulturu, dané území, kde skupina pobývá a pocit solidarity.⁹⁸ Sobková, Hobzová a Trochtová vyzdvihují, že etnik může být v jednom státě více, a tudíž není podmínkou, aby etnikum tvořila celá společnost v daném státě. Z tohoto sdělení je tedy patrné, že jeden stát může obývat více etnik a kultur.⁹⁹

95 ČENĚK, Jiří – SMOLÍK, Josef – VYKOUKALOVÁ, Zdeňka. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada (Psyché), 2016, s. 46-48.

96 Tamtéž, s. 243.

97 KRÁLOVÁ, Nela. Transnacionální síť texaských Čechů z okresu Fayette. In JAKOUBEK, Marek a kol. *Krajané: hledání nových perspektiv*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 79.

98 TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 19-20.

99 SOBKOVÁ, Petra – ÖBRINK HOBZOVÁ, Milena – TROCHTOVÁ, Ludmila. *Odrasy emocí v postojích k imigrantům*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 28.

Hodnoty

Hodnoty jsou dané společností. Je to „něco“, co společnost/skupina/jednotlivec považuje za správné a vhodné. Každá společnost má své vlastní hodnoty, proto jsou hodnoty značně individuální.¹⁰⁰ Co je v jedné společnosti považováno jako správná hodnota, mohou v jiné společnosti zcela odmítat a stavět se proti tomu.

Kulturní identita

Kulturní identitu má každý člověk, který žije v nějakém společenství. Jedinec používá jazyk národa, udržuje kulturní tradice a způsob života, který je ve společnosti zavedený. Sám se k této kultuře hlásí a cítí se být příslušníkem této kultury. Kulturní identitou se často i lidé od sebe odlišují. Většina lidí má povědomí o některých zvyklostech jiných kultur a díky tomu dokáže příslušníka přiřadit k dané kultuře a sama dobře ví, že k nim tento jedinec nepatří.¹⁰¹

Komunikace

Komunikace probíhá, když si jedinci mezi sebou předávají informace. Komunikace musí probíhat alespoň mezi dvěma lidmi. Patří do ní i psaná forma, kdy si lidé předávají informace prostřednictvím psaného textu. Nemusí se vztahovat pouze na slovní formu. Do komunikace patří i přenos neverbálních projevů. Komunikace je pro společnost velice důležitá, neboť by se bez ní nemohli předávat informace mezi lidmi.¹⁰²

Manželství

Manželství je trvalý svazek mezi mužem a ženou. „*Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“ Vzniká projevením souhlasů ženy i muže, kteří chtějí sňatek uzavřít. Při obřadu musí být přítomen příslušný orgán moci, který sňatek prohlásí za platný. Ukončení manželství může potvrdit a odsouhlasit pouze soudce.¹⁰³

100 MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 70.

101 BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha, 2012, s. 43.

102 JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 126.

103 ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Zákon občanský zákoník. [cit. 2019-01-10]

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Multikulturalita

Multikulturalitu můžeme definovat jako „[...] *prostor setkávání příslušníků různých kultur* [...]“¹⁰⁴ Zabývá se různými důsledky při působení vzájemně kultur, interkulturními rozdíly či problémy v interkulturní komunikaci.

Multikulturalismus

Multikulturalismus je ideologie zabývající se právy menšin. Jedná se o politický termín, který se snaží brát na vědomí jejich potřeby a dopřát těmto skupinám respekt. Je však důležité připomenout, že by menšiny neměli být upřednostňovány a měly by si být se všemi lidmi rovni.¹⁰⁵

Národ

Základ pojmu národ spočívá v tom, že se jedná o skupinu se společným jazykem, územím a zákony. Jedinci, kteří patří do jistého národu se od jiných vědomě odlišují a vidí rozdíly mezi sebou a dalšími kulturami.¹⁰⁶ Jedná se o takové společenství lidí, díky němuž se tvoří dané území, dějiny a kultura.

Národní mentalita

Národní mentalitu můžeme charakterizovat jako postoje, hodnoty a chování, které sdílí jeden národ. Národní mentalita na nás působí v každodenním životě. Díky ní můžeme i rozlišovat různé národnosti. Váží se k ní stereotypy a předsudky (Italové jsou impulsivní, Vietnamci jsou pracovití, ...). Je to mentální naprogramování jedince na příslušnost k určité kultuře, ve které se rodí a vyrůstá.¹⁰⁷

Národnost

Národnost se spojuje s výše uvedeným termínem národ. Je chápán „[...] *jako příslušnost k určitému národu* [...]“¹⁰⁸ Příslušnost skupiny osob k určitému národu může být

104 KOCOUREK, Jiří. O čem je multikulturní výchova? Předmět zkoumání a cíle. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana a kol. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 2008, s. 37.

105 MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 106.

106 TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007, s. 56.

107 HOFSTEDE, Geert – HOFSTEDE, Gert, Jan. *Kultury a organizace: Software lidské mysli: Spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007, s. 14.

108 SOBKOVÁ, Petra – ÖBRINK HOBZOVÁ, Milena – TROCHTOVÁ, Ludmila. *Odrasy emocí v postojích k imigrantům*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 29.

Národnostní menšina

Pojem národnostní menšina obsahuje dvě možnosti pochopení. „V prvním případě se bude jednat o komunitu složenou ze členů odkazujících na jiný národní stát než na ten, kde jsou vnímáni (sami sebou nebo okolím) jako menšina. V druhém případě se může jednat o národ bez vlastního národního státu nebo o část národa, který je sám menšinou [...]“. ¹⁰⁹ Zákon o právech příslušníků národnostních menšin (zákon č. 273/2001 Sb. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů) definuje menšiny podle této charakteristiky: je to skupina občanů České republiky, která se liší od většinové společnosti jazykem, kulturou či původem, chce být vnímána jako menšina a má historickou souvislost s Českou republikou. ¹¹⁰

Nerovnost

Nerovnost znamená jisté uspořádání společnosti, kdy jedinci nemají stejná práva a povinnosti jako ostatní. Může to být z důvodu postavení ve společnosti, pohlaví nebo nedostatku moci. V české společnosti můžeme vidět nerovnost především u romského etnika, kdy ho většinová společnost stále odmítá a nepovažuje ho za součást své společnosti. Z nerovnosti může často vzniknout xenofobie nebo rasismus. ¹¹¹

Předsudky

Předsudek je postoj, který lidé zaujímají vůči něčemu neznámému a odsuzují to bez toho, aby se neznámé pokusili poznat. Tento negativní postoj většinou sdílí větší skupina lidí a my se k nim přikláníme. Pokud máme předsudek např. vůči nějaké skupině, tak jednotlivce té skupiny nerozlišujeme a přisuzujeme mu danou charakteristiku. ¹¹² Tento pojem se často zaměňuje s pojmem stereotyp. Předsudek je však naproti stereotypu pouze negativní.

109 TŮMA, Jiří. Češi pohledem cizince. In JAKOUBEK, Marek a kol. *Krajané: hledání nových perspektiv*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015, s. 132.

110 ČESKO. Zákon č. 273/2001 Sb., Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. [cit. 2019-09-01]

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

111 KELLER, Jan. *Sociologická encyklopedie*. [online]. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2017. [cit. 2019-01-09].

Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Nerovnost_soci%C3%A1ln%C3%AD

112 ČENĚK, Jiří – SMOLÍK, Josef – VYKOUKALOVÁ, Zdeňka. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada (Psyché), 2016, s. 198.

Rasismus

Rasismus je obecně nesnášenlivost, odmítání cizího, s čím se nechceme smířit a snažíme se o zničení tohoto cizího. Může se jednat například o jiná etnika či kultury. Rasismus se dá dělit na „měkký“ a „tvrdý“. „Měkký“ rasismus je mírnější forma, kdy ohrožený jedinec není fyzicky napadán. Jde především o hanobení, diskriminace či omezování. Není podporován žádnou ideologií a dá se považovat spíše za názor a chování většinové společnosti, která sdílí hodnoty a normy proti „cizímu“.

„Tvrdý“ rasismus má mnohem závažnější charakter. Jeho typickými projevy jsou veřejné hanobení, národnostní či rasová nesnášenlivost, vyhrožování či rasové násilí. Projevy tohoto typu rasismu se dostávají do společenského povědomí jako nenávistné ideologie.¹¹³

Dle Martiny Cíchové je rasismus jistý druh agrese, který vzniká z odlišností mezi rasami¹¹⁴ nebo i kulturními odlišnostmi.¹¹⁵

Stereotypy

Stereotyp také může definovat určitou skupinu lidí, ale může být i neutrální či pozitivní (Francouzi jsou elegantní). Stereotypy jsou již zavedené způsoby uvažování, které se komplikovaně mění. Stereotypy se rozlišují na autostereotypy a heterostereotypy. Autostereotypy se týkají názorů na vlastní kulturu, heterostereotypy se naopak zabývají cizí kulturou.¹¹⁶

Xenofobie

Xenofobie znamená strach z cizího, strach z něčeho, s čím nemáme zkušenost, a ještě jsme s tím nepřišli do styku. Může to být strach z cizinců, ale i z čehokoliv cizího a odlišného, co odmítáme ve svém životě nebo i ve své společnosti. Pro xenofobii neexistuje právní definice, je to jen subjektivní pocit. Vzniká při neznalosti jiných společenství, jejich kultur a tradic. Podporuje stereotypy a předsudky vůči jiným kulturám. Z xenofobie může vzniknout rasismus nebo i ideologie jako je fašismus nebo nacionalismus.¹¹⁷

113 FRIŠTENSKÁ, Hana. Pojmy xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana a kol. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008, s. 13.

114 Rasa se dělí na tři typy: kavkazskou, negroidní, mongoloidní. Každá rasa má trochu fyzické znaky a dle toho se rasy rozlišují.

115 CICHÁ, Martina. O lidských „rasách“ a rasismu z pohledu antropologa. In KRYL, Miroslav a kol. *Rasismus, antisemitismus, holocaust*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2011, s. 25.

116 Taktéž, s. 200-201.

117 ČENĚK, Jiří – SMOLÍK, Josef – VYKOUKALOVÁ, Zdeňka. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada (Psyché), 2016, s. 203.